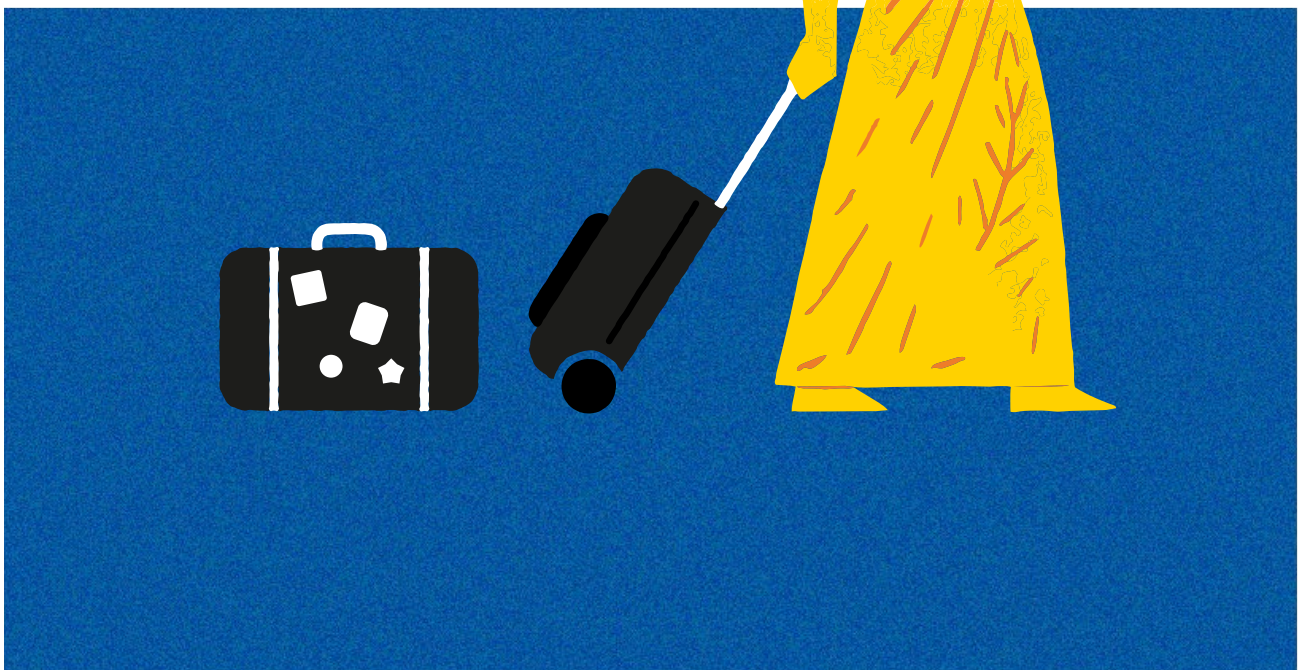

ปัญหาการ ดำเนินคดีทางไกล สำรวจข้อกฎหมาย ผลกระทบ และข้อเสนอเพื่อ การเปลี่ยนแปลง

โดย รองศาสตราจารย์สาวตรี สุขศรี

ปัญหาการดำเนินคดีทางไกล:

สำรวจข้อกฎหมาย ผลกระทบ และข้อเสนอเพื่อการเปลี่ยนแปลง

โดย รองศาสตราจารย์ สาวตรี สุขศรี

ISBN 978-616-94514-2-6

บรรณาธิการ

นพพล อาชามาส
อัครชัย ชัยมณีการเกษ

ออกแบบปกและรูปเล่ม

ณขวัญ ศรีอรุโณทัย

อำนวยการ/ประสานงาน

ภัทรนฤน วงศ์กาศ
อริยะ วิมุกติบุตร
อติวิษณุ มีสุข

จัดทำโดย

ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน
ภายใต้ มูลนิธิสิทธิเพื่อความยุติธรรม
66/4 ซอยลาดพร้าว 16 แขวงจอมพล เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900
Email: tlhr@tlhr2014.com
Website: www.tlhr2014.com

เผยแพร่ มีนาคม 2569

พิมพ์ที่ : บริษัท เดอะวัน พรินติ้ง จำกัด

สารบัญ

1. บทสรุปผู้บริหาร.....	5
2. กฎหมายและกรอบสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้อง.....	7
2.1 กฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการดำเนินคดีอาญาทางไกล.....	7
2.2 หลักการและมาตรฐานระหว่างประเทศเพื่อใช้เป็นฐานในการวิเคราะห์ปัญหาการดำเนินคดีอาญาทางไกล.....	13
3. สถานการณ์การแจ้งความหรือฟ้องคดีในท้องที่ห่างไกลจากภูมิลำเนาของจำเลย (การแจ้งความ หรือฟ้องคดีทางไกล)	17
3.1 สถานการณ์การแจ้งความหรือฟ้องทางไกลจากข้อมูลเชิงประจักษ์ (ปี พ.ศ. 2563 ถึง 2568)	17
3.2 ข้อสังเกตเชิงข้อมูล และแนวโน้มของสถานการณ์การแจ้งความหรือฟ้องคดีทางไกล.....	29
4. ผลกระทบต่อผู้ถูกกล่าวหา และกระบวนการยุติธรรมทางอาญา.....	31
4.1 ผลกระทบต่อสิทธิการเข้าถึงทนายความ และการเตรียมการเพื่อสู้คดี	31
4.2 ผลกระทบทางเศรษฐกิจ	33
4.3 ผลกระทบต่อครอบครัว และสิทธิในการรักษาความสัมพันธ์ทางสังคมและครอบครัวของผู้ถูกกล่าวหา	35
4.4 ผลกระทบต่อสุขภาพทั้งทางร่างกาย และจิตใจของผู้ถูกกล่าวหา	38
4.5 ผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (ถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมือง).....	41
5. ปัจจัยทางกฎหมายที่เอื้อให้เกิดการแจ้งความหรือฟ้องคดีทางไกลในประเทศไทย.....	43
5.1 สถานะความผิดอาญาแผ่นดินของมาตรา 112 และผลต่อการเลือกสถานที่ดำเนินคดี	43
5.2 ความคลุมเครือของแนวคิดเรื่อง “สถานที่เกิดเหตุ” ในคดีออนไลน์	44
5.3 ขาดกลไกควบคุมการเลือกสถานที่แจ้งความ/ฟ้องคดี	46
5.4 เงื่อนไขการโอนคดีตามกฎหมายไทยไม่ได้ตั้งอยู่บนหลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม.....	47
6. ข้อเสนอเพื่อแก้ไขปัญหาการแจ้งความหรือฟ้องคดีทางไกล	53
6.1 กำหนดหลักการตีความ “สถานที่เกิดเหตุ” ในคดีอาญาที่เกี่ยวกับสื่อออนไลน์อย่างจำกัดและสอดคล้องกับสิทธิในการพิจารณาคดี อย่างเป็นธรรม.....	53
6.2 กำหนดหลักควบคุม “การเลือกสถานที่” แจ้งความและฟ้องคดีในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้ชัดเจน	55
6.3 พัฒนา “กลไกก่อนรับฟ้อง” เพื่อป้องกันการฟ้องคดีทางไกลที่เป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต	56
6.4 ยกย่อง “ภูมิลำเนาของจำเลย” ให้เป็นฐานเชิงสิทธิ มิใช่เพียงฐานเขตอำนาจ	57
6.5 ยกย่องระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยการโอนคดีฯ ให้มีผลคุ้มครองเชิงสิทธิ	58
6.6 มาตรการทางเทคโนโลยีเพื่อบรรเทาผลกระทบระหว่างระยะเปลี่ยนผ่าน	58
บรรณานุกรม.....	60
ภาคผนวกที่ 1 สถิติคดีเกี่ยวข้องกับการชุมนุมและแสดงออกทางการเมืองตั้งแต่ปี 2563-2568.....	64
ภาคผนวกที่ 2 คำร้องขอโอนย้ายคดีของคดีชัชชนะ	72
ภาคผนวกที่ 3 หนังสือขอโอนคดีคดีสุชาติ สวัสดิ์ศรี	78

1. บทสรุปผู้บริหาร

รายงานฉบับนี้ศึกษาปรากฏการณ์ “การแจ้งความหรือฟ้องคดีอาญาทางไกล” ซึ่งหมายถึง การดำเนินคดีอาญาในท้องที่ที่ห่างไกลจากภูมิลำเนาของผู้ถูกกล่าวหา หรือจากสถานที่ที่มีความเชื่อมโยงกับข้อเท็จจริงของคดีอย่างแท้จริง โดยมุ่งวิเคราะห์ปัญหาดังกล่าวในฐานะ ปัญหาเชิงโครงสร้างของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา มิใช่เพียงประเด็นเชิงเทคนิคว่าด้วย เขตอำนาจสอบสวน หรือเขตอำนาจศาล

ทั้งนี้ ข้อมูลสถิติซึ่งติดตามโดยศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชนชี้ให้เห็นว่านับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 เป็นต้นมา การแจ้งความหรือฟ้องคดีทางไกล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีที่เกี่ยวข้องกับการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในพื้นที่ออนไลน์ขยายตัวอย่างมีนัยสำคัญ และมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากคดีอาญาทั่วไป เนื่องจากการเลือกพื้นที่ดำเนินคดีมิได้ตั้งอยู่บนเหตุผลด้านความสะดวกของการรวบรวมพยานหลักฐาน หรือความใกล้ชิดกับเหตุแห่งคดี แต่เลือกพื้นที่เพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาต้องแบกรับภาระด้านค่าใช้จ่าย เวลา สุขภาพ และความสามารถ ในการต่อสู้คดีตั้งแต่ระยะเริ่มต้นของกระบวนการ

นอกจากนี้ ข้อมูลเชิงประจักษ์ยังแสดงให้เห็นว่า การแจ้งความทางไกลมิได้เกิดขึ้นแบบสุ่ม (Random) แต่มีรูปแบบซ้ำซ้อน โดยเฉพาะในคดีตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 112 ประกอบพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ซึ่งมีจำนวนที่คิดเป็นสัดส่วนสูงสุดของคดีทั้งหมด ผู้กล่าวหาจำนวนมากมิใช่ผู้เสียหายโดยตรง แต่เป็นกลุ่มหรือบุคคลที่มีแรงจูงใจทางการเมืองหรืออุดมการณ์ที่แตกต่างไปจากผู้ถูกกล่าวหา ส่งผลให้การแจ้งความหรือฟ้องคดีทางไกลเช่นนี้มีสถานะเสมือน “การลงโทษด้วยกระบวนการ” (punishment by process) โดยไม่ต้องรอคำพิพากษาของศาล

จากการวิเคราะห์กฎหมายไทยพบว่า บทบัญญัติที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับประเด็นปัญหานี้ ได้แก่ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18, 22, 23 และ 26 รวมทั้งระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยการโอนคดีและการรวมคดี พ.ศ. 2565 ซึ่งว่าด้วยเขตอำนาจศาลและการสอบสวน และการโอนหรือการรวมคดีอาญา ล้วนถูกออกแบบมาเพื่อรองรับความสะดวก คล่องตัว และประสิทธิภาพของรัฐในการดำเนินคดีอาญา มากกว่าการคำนึงถึง หรือวางสิทธิในการต่อสู้คดีอย่างเป็นทางการของผู้ต้องหาหรือจำเลยให้เป็นหลักการกำกับ การใช้อำนาจ กลไกคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาจึงปรากฏในลักษณะของ “การเยียวยา ภายหลัง” ผ่านดุลพินิจของศาลหรือเจ้าหน้าที่ มากกว่าการป้องกันมิให้เกิดภาระเกินสมควร ตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการ

เมื่อพิจารณาผ่านกรอบมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ข้อ 14 และ Nelson Mandela Rules หรือ มาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ถูกคุมขังของสหประชาชาติพบว่า

การจัดวางกระบวนการที่ดึงผู้ถูกกล่าวหาออกจากภูมิลำเนา เครือข่ายการสนับสนุนทางสังคม และการเข้าถึงทนายความ อาจกระทบต่อแก่นของสิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม (fair trial) หลักความเสมอภาคของคู่ความ (equality of arms) และสิทธิในการมีส่วนร่วมในกระบวนการอย่างมีประสิทธิภาพ (effective participation) แม้การดำเนินการดังกล่าวจะไม่ขัดต่อกฎหมายภายในประเทศโดยตรงก็ตาม

ข้อสรุปของรายงานฉบับนี้ พบว่าปัญหาการแจ้งความหรือฟ้องคดีทางไกลในประเทศไทย เป็นปัญหาที่สะท้อนให้เห็นการใช้กฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมในเชิงอำนาจ และเป็นยุทธศาสตร์ (Strategy) มากกว่าการแสวงหาความจริงอย่างเป็นธรรม หรือคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนผู้ถูกกล่าวหาที่ควรได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าไม่ใช่ผู้กระทำผิดราบใดที่ยังไม่มีคำพิพากษาจากศาล (Presumption of Innocence) ซึ่งหากปล่อยให้โครงสร้างดังกล่าวดำรงอยู่ต่อไปโดยปราศจากการแก้ไข ย่อมบั่นทอนหลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม และความเชื่อมั่นของสังคมต่อกระบวนการยุติธรรมในระยะยาว

บนฐานการวิเคราะห์ดังกล่าว รายงานจึงเสนอให้มีการปรับปรุงทั้งในระดับกฎหมาย แนวปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ และบทบาทของศาล โดยมุ่งควบคุมการเลือกพื้นที่ดำเนินคดีอาญา ตั้งแต่ต้น ยกระดับหลักสิทธิมนุษยชนให้เป็นเกณฑ์บังคับใช้ในการพิจารณาเขตอำนาจ และสร้างกลไกป้องกันการใช้กระบวนการยุติธรรมเป็นเครื่องมือทางการเมือง เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยสามารถรักษาสมดุลระหว่างประสิทธิภาพของรัฐ กับศักดิ์ศรีและสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลได้อย่างแท้จริง

2. กฎหมายและกรอบสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้อง

รายงานบทนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวางกรอบกฎหมาย และกรอบสิทธิมนุษยชนที่ใช้เป็นฐานในการวิเคราะห์ปัญหาการแจ้งความหรือฟ้องคดีอาญาทางไกล โดยเริ่มจากกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้อง ทั้งในระดับรัฐธรรมนูญ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และระเบียบภายในของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อชี้ให้เห็นโครงสร้างและเจตนารมณ์ของกลไกทางกฎหมายที่กำกับการเลือกพื้นที่ดำเนินคดี จากนั้นจึงเชื่อมโยงกับมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ โดยเฉพาะหลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights: ICCPR) และหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ถูกคุมขังภายใต้ Nelson Mandela Rules ทั้งนี้ เพื่อใช้บทบัญญัติเหล่านี้เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ว่าการจัดวางกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในลักษณะการดำเนินคดีทางไกล สอดคล้องหรือขัดแย้งกับหลักสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ต้องหาและจำเลยในเชิงโครงสร้างเพียงใด

2.1 กฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการดำเนินคดีอาญาทางไกล

การนำเทคโนโลยีมาปรับใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นแนวโน้มที่เกิดขึ้นทั่วโลก และในช่วงกว่าสิบปีที่ผ่านมา ระบบการรับแจ้งความและการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นรูปของการรับแจ้งความนอกพื้นที่ การรับคำร้องทุกข์ผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ หรือการบริหารจัดการคดีอาญาที่เกี่ยวข้องกับการกระทำในโลกออนไลน์ กลไกเหล่านี้มักถูกอธิบายภายใต้กรอบ “การเพิ่มประสิทธิภาพ” ของรัฐ และ “การอำนวยความสะดวก” ให้แก่ประชาชนผู้เสียหาย

อย่างไรก็ดี ประสบการณ์เชิงเปรียบเทียบ และงานวิชาการด้านสิทธิมนุษยชนชี้ให้เห็นว่าเทคโนโลยีทางกฎหมายมิได้เป็นกลางและทั้งไม่ใช่ปัจจัยในการสร้างความยุติธรรม หากแต่ขึ้นอยู่กับโครงสร้างอำนาจ และดุลพินิจของรัฐในการออกแบบและบังคับใช้ในทางปฏิบัติตรงกันข้าม การใช้กลไกดังกล่าวหลายกรณีก่อให้เกิดข้อถกเถียงเชิงหลักการอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อการแจ้งความหรือการดำเนินคดีอาญาถูกกระทำในพื้นที่ที่ห่างไกลจากถิ่นที่อยู่ ชุมชน หรือแหล่งทรัพยากรในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักความเป็นธรรมในการดำเนินคดี ทั้งยังอาจเพิ่มภาระต่าง ๆ ในการต่อสู้คดีให้แก่ผู้ถูกกล่าวหาอย่างเป็นระบบอีกด้วย

2.1.1 สิทธิผู้ต้องหาและจำเลยในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560

แม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มิได้บัญญัติคำว่า “กระบวนการพิจารณาคดีที่เป็นธรรม (Fair Trial)” ไว้โดยตรง แต่หลักการดังกล่าวปรากฏอย่างเป็นระบบผ่านบทบัญญัติต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมาตรา 26 และมาตรา 29 ซึ่งทำหน้าที่เป็นทั้ง “หลักทั่วไปในการควบคุมการใช้อำนาจของกฎหมาย” และ “หลักคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา”

มาตรา 26 บัญญัติให้การตรากฎหมายหรือการใช้อำนาจรัฐที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพต้องเป็นไปตามหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิเกินสมควรแก่เหตุ และต้องไม่กระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล หลักการดังกล่าวมีนัยสำคัญในเชิงวิธีพิจารณาความอาญา โดยทำหน้าที่เป็นเกณฑ์ควบคุมทั้งกฎหมายวิธีพิจารณาและการตีความหรือการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานและศาล มิให้กระบวนการยุติธรรมถูกใช้ในลักษณะที่สร้างภาระเกินควรแก่ผู้ถูกกล่าวหา อันจะบ่อนทำลายความเป็นธรรมของการพิจารณาคดี

ในขณะเดียวกัน มาตรา 29 รับรองหลักการสำคัญของการพิจารณาคดีอาญาที่เป็นธรรมไว้โดยตรง ไม่ว่าจะเป็นหลักสันนิษฐานว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุด หลักห้ามบังคับให้บุคคลให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง หลักการควบคุมหรือคุมขังได้เพียงเท่าที่จำเป็น และสิทธิในการยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราว หลักการเหล่านี้ยังสะท้อนว่ารัฐธรรมนูญไทยรับรองให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาคู่ครองความสามารถในการต่อสู้คดีของจำเลย และป้องกันมิให้การใช้อำนาจรัฐในนามของการบังคับใช้กฎหมายกลายเป็นการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน อันเป็นสาระสำคัญของหลักการพิจารณาคดีอาญาที่เป็นธรรมตามมาตรฐานสากลด้วย

ทั้งนี้ การพิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย หรือการกระทำของรัฐ ควรพิจารณาผลกระทบเชิงเนื้อหาและเชิงโครงสร้างประกอบกัน มิใช่ตรวจสอบความถูกต้องเฉพาะในเชิงรูปแบบเท่านั้น นอกจากนี้ การตีความคำว่า Fair Trial ตามรัฐธรรมนูญไทยก็ควรสอดคล้องกับแนวคิดสากลที่มองว่าความเป็นธรรมของคดีอาญาไม่อาจจำกัดอยู่เพียงการพิจารณาคดีในศาลเท่านั้น หากแต่ครอบคลุม ขั้นตอนก่อนการพิจารณาคดีในชั้นศาลที่รัฐใช้อำนาจต่อบุคคลด้วย เช่น การสอบสวน การเรียกตัว การกำหนดเงื่อนไข และการจัดโครงสร้างของกระบวนการ

ในบริบทของการแจ้งความหรือฟ้องคดีทางไกลนั้น หลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และห้ามปฏิบัติต่อบุคคลเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุด มีความสำคัญเชิงโครงสร้างอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นเครื่องมือป้องกันมิให้รัฐใช้กระบวนการทางกฎหมายเป็นการลงโทษล่วงหน้า ดังนั้น หากรัฐกำหนดกระบวนการที่ทำให้ผู้ถูกกล่าวหาต้องแบกรับภาระเชิงลงโทษก่อนมีคำพิพากษาของศาล เช่น ค่าใช้จ่าย ระยะเวลา และความเสี่ยงต่อการถูกจำกัดเสรีภาพย่อมเกิดคำถามอย่างมีนัยสำคัญถึงความสอดคล้องกับมาตรา 29 อย่างมีอาจหลีกเลี่ยงได้

ในขณะที่การทดสอบว่าภาระต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดขึ้นแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในกระบวนการพิจารณาคดีนั้นมีความได้สัดส่วน (principle of proportionality) ตามมาตรา 26 หรือไม่ ต้องปรากฏว่าการใช้อำนาจรัฐที่จำกัดสิทธิและเสรีภาพเป็นไปตามหลักนิติธรรม ไม่เกินสมควรแก่เหตุ และไม่กระทบศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งการจำกัดสิทธิและเสรีภาพจะชอบด้วยรัฐธรรมนูญได้ก็ต่อเมื่อ (1) มีวัตถุประสงค์ที่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ (2) มาตรการนั้นเหมาะสมแก่การบรรลุวัตถุประสงค์ (3) ไม่มีมาตรการอื่นที่กระทบสิทธิน้อยกว่า และ (4) ผลกระทบต่อสิทธิต้องไม่เกินกว่าประโยชน์สาธารณะที่ได้รับ หากพิจารณาปัญหาที่เกิดขึ้นในการแจ้งความดำเนินคดีทางไกลภายใต้แบบทดสอบความได้สัดส่วนจะพบว่า แม้กฎหมายไทยจะมีเครื่องมือหลายประการที่ออกแบบมาเพื่อให้เกิดการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมแก่คู่ความทั้งสองฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

ยิ่งกลไกที่เกี่ยวข้องในที่นี่ก็คือ เขตอำนาจสอบสวน เขตอำนาจศาล การโอนคดี หรือการรวมคดี แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือ ทั้งตัวบทบัญญัติเอง เงื่อนไขการใช้ รวมทั้งการตีความไม่สอดคล้องกับหลักการที่ควรจะเป็นและมาตรฐานสากล จนกลายเป็นการสร้างภาระสูงเกินสัดส่วนแก่ผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งนอกจากจะทำให้กระบวนการเหล่านี้ไม่ผ่านการทดสอบแล้ว ยังอาจกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลด้วย

อนึ่ง ความเป็นธรรมของคดีอาญาตามรัฐธรรมนูญมิได้หมายถึงการมีศาลที่เป็นอิสระและเป็นกลางเท่านั้น หากแต่รวมถึงความสามารถของจำเลยในการเข้าถึงทนายความ ความช่วยเหลือทางกฎหมาย และทรัพยากรในการเตรียมคดีอย่างเท่าเทียมด้วย ดังนั้น การจัดกระบวนการ หรือการสร้างสถานการณ์บางอย่างไม่ว่ากระบวนการยุติธรรมในชั้นใดที่ส่งผลทำให้จำเลยเสียเปรียบอย่างเป็นระบบ หรือขาดความเสมอภาคในการต่อสู้คดี (Equality of Arms) เช่น ไม่สามารถเข้าถึงทนายความที่เชี่ยวชาญ หรือที่ตนไว้วางใจได้ มีอุปสรรคในการได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมาย หรือเข้าถึงพยานหลักฐาน ได้อย่างมีประสิทธิภาพย่อมกระทบต่อหลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมในสาระสำคัญ

ในบริบทของการแจ้งความทางไกล รัฐและผู้กล่าวหาเป็นฝ่ายกำหนดพื้นที่ กระบวนการ และจังหวะเวลาของคดี ในขณะที่ผู้ถูกกล่าวหาต้องปรับตัว และแบกรับภาระต่าง ๆ ตลอดกระบวนการพิจารณาคดี เช่นนี้ หากรัฐยังเพิกเฉย หรือปล่อยให้สถานการณ์เช่นนี้ดำรงอยู่ต่อไปโดยปราศจากการแก้ไขเปลี่ยนแปลง ย่อมเป็นการบั่นทอนหลัก Fair Trial ในเชิงโครงสร้าง แม้จะไม่ปรากฏการละเมิดสิทธิในเชิงรูปแบบก็ตาม

2.1.2 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา 18 และมาตรา 19 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นบทบัญญัติพื้นฐานที่กำหนดเขตอำนาจสอบสวนในการเริ่มต้นกระบวนดำเนินคดีอาญา ซึ่งสอดคล้องกับเขตอำนาจศาลตามมาตรา 22 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยวางหลักว่าพนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาในท้องที่ที่ความผิดเกิด ท้องที่ที่ผู้ต้องหาหรือท้องที่ที่ผู้ต้องหาถูกจับ ทั้งนี้ ท้องที่ที่ความผิดเกิดยังหมายรวมถึงกรณีของการ “อ้างหรือเชื่อว่าเกิด” ด้วย เพียงแต่ถ้อยคำนี้มีใช้ถ้อยคำที่เปิดโอกาสให้พนักงานสอบสวนใช้ดุลพินิจอย่างเสรีโดยไม่มีมูลข้อเท็จจริงรองรับ แต่ต้องเป็นการอ้างหรือเชื่อโดย “มีข้อมูลเบื้องต้นอันสมควร” เช่น ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเหตุการณ์ พยาน หรือพฤติการณ์ที่เชื่อมโยงการกระทำความผิดกับท้องที่นั้นอย่างสมเหตุสมผล ดังนั้น ในทางตำราจึงมีคำอธิบายว่า สถานที่อ้างว่าเกิด หมายถึง เขตที่มีผู้แจ้งความแก่พนักงานสอบสวนว่าความผิดนั้นได้เกิดขึ้นในเขตของพนักงานสอบสวนในเขตนั้น ส่วนสถานที่เชื่อว่าเกิดเหตุก็คือ ท้องที่ที่พนักงานสอบสวนได้ทำการสืบสวนมาแล้วเบื้องต้น จนมีเหตุเชื่อได้ว่าความผิดดังกล่าวเกิดขึ้นในท้องที่นั้น¹

อย่างไรก็ดี โดยผลของมาตรา 18 วรรคสาม ที่กำหนดว่าพนักงานสอบสวนในท้องที่ใดเป็น “พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ”² สะท้อนแนวคิดที่ว่า “สถานที่เกิดเหตุ” คือสถานที่หลักของเขตอำนาจสอบสวน ในขณะที่ถิ่นที่อยู่ของผู้ต้องหา หรือสถานที่ที่จับกุมผู้ต้องหาได้ ถูกจัดวางให้เป็นเพียงเขตอำนาจเสริมเพื่อ “อำนวยความสะดวก” ในบางกรณีเท่านั้น³ ทั้งนี้ เนื่องจากโดยทั่วไปแล้วพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับคดีย่อมปรากฏหรืออยู่ในบริเวณที่เกิดเหตุ การรวบรวมพยานหลักฐานจึงเป็นไปโดยสะดวก รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ

¹ ณรงค์ ใจหาญ, *หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา* เล่ม 1, พิมพ์ครั้งที่ 16 (กรุงเทพฯ: วิทยุชน, 2568), 142.

² หลักการสอบสวนคดีอาญานั้นคดีหนึ่ง ๆ อาจมีพนักงานสอบสวนที่มีหน้าที่สอบสวนได้หลายคนหรือหลายท้องที่ แต่พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ คือ พนักงานสอบสวนคนใด หรือในท้องที่กฎหมายประสงค์จะให้ทำหน้าที่รับผิดชอบสรุปสำนวน และรวบรวมพยานหลักฐานทั้งหมดที่ได้มาจากพนักงานสอบสวน (หลายคน หรือในหลายท้องที่) และเป็นผู้ทำความเห็นส่งให้พนักงานอัยการ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 140, 141 และมาตรา 142.

³ คณิต ณ นคร, *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*, พิมพ์ครั้งที่ 9 (กรุงเทพฯ: วิทยุชน, 2561), 501.

นอกจากนี้ การกระทำความผิดเกิดขึ้นในท้องที่ใดก็ย่อมส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อย และความผาสุกของชุมชน หรือสังคมในท้องที่นั้นโดยตรง จึงเป็นเหตุผลที่สมควรให้คดีได้รับการสอบสวนและรับผิดในสถานที่เกิดเหตุ นั้น ส่วนการกำหนดให้ท้องที่ที่จับกุมผู้ต้องหาหรือท้องที่ซึ่งเป็นภูมิลำเนาของผู้ต้องหาอยู่ในเขตอำนาจสอบสวนด้วยนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่ออำนวยความสะดวกในการสอบสวนตัวผู้ต้องหา และสามารถตรวจสอบภูมิหลังและประวัติในอดีตของผู้ต้องหาได้อย่างเหมาะสมด้วย⁴

อนึ่ง มาตรา 18 เป็นบทบัญญัติที่กำหนดเขตอำนาจสอบสวนสำหรับกรณีที่เกิดเหตุขึ้นใน “ท้องที่เดียว” เท่านั้น หากเป็นกรณีที่ความผิด “เกี่ยวพันกันหลายท้องที่” ซึ่งอาจเป็นเพราะไม่แน่ว่าการกระทำผิดเกิดขึ้นในท้องที่ใดในระหว่างหลายท้องที่ มีส่วนของความผิดคาบเกี่ยวกันหลายท้องที่ หรือเกิดเหตุขึ้นในขณะที่ผู้ต้องหาหรือผู้เสียหายกำลังเดินทาง เป็นต้น

มาตรา 19 กำหนดว่า พนักงานสอบสวนในท้องที่ใดท้องที่หนึ่งที่เกี่ยวข้องเหล่านั้นล้วนมีอำนาจสอบสวนได้ แนวคิดดังกล่าวมีรากฐานมาจากสภาพข้อเท็จจริงในทางปฏิบัติที่การกระทำความผิดจำนวนมากอาจเกิดขึ้นในลักษณะที่ไม่สามารถระบุสถานที่เกิดเหตุได้อย่างชัดเจนตั้งแต่เริ่มต้น หากกฎหมายกำหนดเขตอำนาจสอบสวนอย่างเคร่งครัดเกินไป ย่อมมีความเสี่ยงที่การรวบรวมพยานหลักฐานจะล่าช้าหรือสูญหาย ซึ่งกระทบต่อประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยรวม แต่มีเรื่องที่น่าสังเกตว่า เนื่องจากเป็นความผิดที่เกี่ยวข้องเกี่ยวโยงกันหรือไม่แน่ชัดว่าเกิดเหตุในท้องที่ใดในระหว่างหลายท้องที่ ดังนั้น มาตรา 19 วรรคสาม จึงไม่ได้กำหนดให้พนักงานสอบสวนในท้องที่ที่เกิด อ่าง หรือเชื่อว่าเกิดเหตุเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ หากแต่ให้พนักงานสอบสวนในพื้นที่ที่จับผู้ต้องหาได้เป็นผู้รับผิดชอบ แต่ถ้ายังจับตัวไม่ได้ ก็ให้สถานที่ “พบการกระทำผิดก่อน” เป็นผู้รับผิดชอบรวบรวมสำนวนและทำความเข้าใจให้การ

มาตรา 22 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คือ บทบัญญัติที่กำหนดเขตอำนาจศาลในการพิจารณาคดีที่เป็นความผิดทั่วไป โดยหากพิจารณาจากลักษณะของบทบัญญัติจะพบว่า แม้มาตรา 22 ไม่ได้แสดงชัดเจนเท่ากับมาตรา 18 ว่า “สถานที่ความผิดเกิด อ่าง หรือเชื่อว่าเกิด” เป็นสถานที่หลักที่ศาลมีอำนาจชำระคดีได้ ส่วนเขตอำนาจศาลอื่น ๆ เป็นเขตอำนาจเสริม หรือยกเว้น แต่การใช้การตีความของศาลก็มีแนวทางให้เป็นเช่นนั้น โดยอธิบายว่าท้องที่อื่นใด กล่าวคือที่จำเลยมีภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ หรือที่จำเลยถูกจับ [มาตรา 22 (1)] ถือเป็นดุลพินิจของศาลที่จะปฏิเสธไม่รับไว้พิจารณาก็ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 516/2548, 5312/2560) มาตรา 22 ยังเพิ่มเขตอำนาจศาลให้อยู่เหนือท้องที่ที่พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนคดีด้วย แม้ท้องที่ที่สอบสวนนั้นจะอยู่นอกเขตอำนาจของศาลก็ตาม

มาตรา 23 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตั้งอยู่บนฐานคิดที่ว่า คดีอาญาหนึ่ง ๆ อาจอยู่ในเขตอำนาจพิจารณาของศาลมากกว่าหนึ่งแห่ง ซึ่งเป็นผลมาจากหลักเขตอำนาจศาลตามมาตรา 22 ที่ยึดโยงอยู่กับท้องที่เกิดเหตุ ท้องที่ที่ผู้ต้องหาหมิ่นที่อยู่ หรือที่ถูกจับ รวมทั้งท้องที่ที่ได้มีการสอบสวนคดี ภายใต้โครงสร้างเช่นนี้ มาตรา 23 จึงถูกออกแบบมาเป็นกลไกในการจัดการกับความซ้อนทับของเขตอำนาจศาล เจตนารมณ์สำคัญของมาตรา 23 คือ การรับรองหลัก “ศาลที่เหมาะสม” (correct forum) ในการพิจารณาคดีอาญา วรรคหนึ่งของมาตราดังกล่าวเปิดโอกาสให้โจทก์หรือจำเลยร้องขอให้โอนคดีไปพิจารณายังศาลที่ความผิดได้เกิดขึ้นในเขต หากคดีถูกฟ้องต่อศาลซึ่งตามคำฟ้องความผิดมิได้เกิดในเขตของศาลนั้น หลักการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขความคลาดเคลื่อนในการเลือกศาล และป้องกันมิให้คู่ความต้องถูกพิจารณาคดีในศาลที่ไม่มีความเชื่อมโยงกับเหตุแห่งคดีอย่างเหมาะสม เนื่องจากโดยปกติแล้วความผิดเกิดในเขตใด การเรียกพยานที่เกี่ยวข้องมาสืบก็สะดวกและอาจรวดเร็วกว่า เพราะพยานอยู่ในพื้นที่ที่เกิดเหตุตนเอง ในขณะเดียวกันก็ให้ผลเป็นการป้องปรามคนในชุมชนที่เกิดเหตุไม่ให้เกิดความผิดเช่นนั้นอีก⁵

⁴ Jean Pradel, *Procédure Pénale* (Paris: Cujas, 2002), 85; อ้างใน ปกป้อง ศรีสนิท, “ฎีกาวิเคราะห์: คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3952/2551” (2553) 1 *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์* 157-163.

⁵ อ้างแล้ว, เจริญธรรมที่ 3, 602.

ขณะเดียวกัน มาตรา 23 วรรคสอง ก็สะท้อนเจตนารมณ์อีกระดับหนึ่งด้วย คือ หลักความสะดวกแห่งการพิจารณาคดี (convenience of justice) โดยให้อำนาจศาลพิจารณาคดีไปยังศาลอื่นที่มีอำนาจ หากเห็นว่าการพิจารณาคดีโดยศาลอื่นจะเป็นไปโดยสะดวกกว่า แม้จำเลยจะคัดค้านก็ตาม หลักการดังกล่าวสะท้อนแนวคิดพื้นฐานของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่มองว่าศาลมิใช่เพียงองค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบความถูกต้องเชิงเทคนิคของเขตอำนาจเท่านั้น หากแต่มีบทบาทในการบริหารจัดการกระบวนการพิจารณาให้บรรลุความยุติธรรมอย่างมีประสิทธิภาพด้วย ในเชิงระบบ มาตรา 23 จึงทำหน้าที่เป็นกลไกแก้ไขความแข็งตัวของหลักเขตอำนาจศาล โดยเปิดพื้นที่ให้ดุลพินิจของศาลเข้ามาปรับกระบวนการพิจารณาให้สอดคล้องกับสภาพข้อเท็จจริงของคดี ทั้งในด้านสถานที่เกิดเหตุ ภูมิลำเนาของกลุ่มความ และการรวบรวมพยานหลักฐาน

มาตรา 26 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นบทบัญญัติที่กำหนดกลไกการโอนคดีอาญาใน “กรณีพิเศษ” โดยให้อำนาจประธานศาลฎีกาในการส่งโอนคดีไปพิจารณาในศาลอื่น หากปรากฏว่า ตามลักษณะของความผิด ฐานะหรือจำนวนจำเลย ความรู้สึกของประชาชนส่วนมากแห่งท้องถิ่น หรือเหตุผลอย่างอื่น อาจมีการขัดขวางต่อการไต่สวนมูลฟ้อง หรือการพิจารณา หรือมีเหตุอันน่ากลัวว่าจะเกิดความไม่สงบ เหตุร้าย หรือกระทบต่อประโยชน์สำคัญของรัฐ บทบัญญัตินี้ได้รับการปรับปรุงแก้ไขโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 31) พ.ศ. 2559 โดยมีเจตนารมณ์เพื่อเพิ่มเครื่องมือพิเศษให้กระบวนการยุติธรรมสามารถจัดการกับคดีที่มีความอ่อนไหวสูง หรืออาจกระทบต่อความสงบเรียบร้อยและความเชื่อมั่นของสังคม หากปล่อยให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาในท้องถิ่นเดิมต่อไป⁶

ในเชิงโครงสร้าง มาตรา 26 แตกต่างจากกลไกการโอนคดีทั่วไปตามมาตรา 23 ซึ่งตั้งอยู่บนหลักเขตอำนาจศาลและความสะดวกในการพิจารณาคดี โดยมาตรา 26 มุ่งรับมือกับสถานการณ์พิเศษที่มีลักษณะเกินกว่าปัญหาความไม่สะดวกทั่วไป เช่น ความตึงเครียดทางสังคม อิทธิพลจากความรู้สึกของประชาชนในท้องถิ่น หรือความเสี่ยงต่อความปลอดภัยของกลุ่มความและศาล กลไกดังกล่าวจึงมีลักษณะเป็นการโอนคดีเพื่อ “ป้องกันเชิงระบบ” มากกว่าการปรับเปลี่ยนเขตอำนาจเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ศาล หรือคู่ความเป็นรายกรณี

จะเห็นได้ว่า จุดศูนย์กลางของบทบัญญัติมาตรา 26 อยู่ที่การปกป้องความสงบเรียบร้อยและประโยชน์สาธารณะในภาพรวม มากกว่าที่จะออกแบบมาเพื่อคุ้มครองสิทธิในการต่อสู้คดีอย่างเป็นทางการของจำเลย แม้มาตรา 26 จะเปิดโอกาสให้จำเลยเป็นผู้ร้องขอการโอนคดีได้ แต่กรอบเหตุผลที่ศาลต้องพิจารณายังคงผูกโยงกับปัจจัยเชิงความมั่นคง ความปลอดภัย และความเชื่อมั่นของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรมเป็นหลัก โดยมีได้บัญญัติหลักเกณฑ์ที่คำนึงถึงภาระในการเข้าถึงศาล ความใกล้ชิดที่อยู่ หรือความสามารถของจำเลยในการจัดเตรียมการต่อสู้คดี ลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นว่ากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไทยในส่วนนี้ให้ความสำคัญกับความเสถียรและประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมมากกว่าการวางสิทธิของผู้ต้องหาเป็นฐานคิดหลักตั้งแต่ต้น

เมื่อพิจารณาเจตนารมณ์ของมาตรา 18, 19, 22, 23 รวมทั้งมาตรา 26 ในภาพรวมอาจพอสรุปเบื้องต้นได้ว่า บทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเหล่านี้มิได้ถูกออกแบบโดยมี “สิทธิในการต่อสู้คดีอย่างเป็นทางการของผู้ต้องหา” เป็นฐานคิด หากแต่มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อรองรับความคล่องตัว และความต่อเนื่องของการดำเนินกระบวนการยุติธรรมของรัฐ ทั้งในชั้นสอบสวนและชั้นพิจารณาคดี โดยเน้นการจัดสรรอำนาจของเจ้าหน้าที่และศาลให้สามารถรับมือกับกรณีที่มีความผิดมีความเกี่ยวข้องกับหลายท้องที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มาตรา 23 แม้จะเปิดช่องให้จำเลยสามารถร้องขอโอนคดีได้ในบางกรณี แต่กลไกดังกล่าวมีลักษณะเป็นการเยียวยาภายหลังจากการที่กระบวนการได้เริ่มต้นขึ้นแล้ว มิใช่การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา กล่าวอีกอย่างก็คือ สิทธิของผู้ต้องหาในบริบทของเขตอำนาจสอบสวนและเขตอำนาจศาลมิได้ถูกวางเป็นหลักการกำกับการใช้อำนาจของรัฐ หากแต่ถูกคาดหวังว่าจะได้รับการแก้ไขเป็นกรณี ๆ ไปผ่านดุลพินิจของเจ้าหน้าที่หรือศาลในภายหลัง ในขณะที่จุดศูนย์กลางของมาตรา 26 อยู่ที่การปกป้องความสงบเรียบร้อย และประโยชน์สาธารณะในภาพรวม

⁶ พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 31) พ.ศ. 2559, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 133 ตอนที่ 22 ก.

มากกว่าเพื่อคุ้มครองสิทธิในการต่อสู้คดีอย่างเป็นทางการและเป็นธรรมของจำเลย และบทสรุปเกี่ยวกับข้อจำกัดเชิงโครงสร้างเหล่านี้จะเป็นประเด็นสำคัญในการวิเคราะห์การแจ้งความคดีทางไกล และปัญหาในเรื่องสิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นทางการตามมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศในรายงานฉบับนี้ต่อไป

2.1.3 ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยการโอนคดีและการรวมคดี พ.ศ.2565

ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยการโอนคดี และการรวมคดี พ.ศ. 2565 คือกฎหมายลำดับรองของฝ่ายบริหาร ในลักษณะของ กฎหมายภายในองค์กร (internal regulation) ที่ออกโดยผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 มาตรา 119 (4) ซึ่งให้อำนาจสำนักงานตำรวจแห่งชาติออกระเบียบเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติงานภายในได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 28 กันยายน พ.ศ. 2565 ระเบียบดังกล่าวจึงมีฐานะเป็นเครื่องมือเชิงบริหารที่มีผลผูกพันเจ้าหน้าที่ตำรวจในสายงานสอบสวนโดยตรง มิใช่กฎหมายที่มุ่งสร้างสิทธิ หรือหน้าที่แก่บุคคลภายนอกองค์กร

ในเชิงโครงสร้างทางกฎหมาย ระเบียบนี้มีสถานะเป็น “กฎหมายลำดับรอง” ที่ทำหน้าที่ประสานและรองรับการบังคับใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยเฉพาะบทบัญญัติว่าด้วยเขตอำนาจสอบสวนและเขตอำนาจศาลตามมาตรา 18–23 รวมทั้งสอดคล้องกับกรอบอำนาจหน้าที่ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติในฐานะองค์กรสอบสวนตามพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ⁷ เจตนารมณ์ของระเบียบปรากฏชัดในความนำ (preamble) ซึ่งระบุเหตุผลแห่งการตราว่า เป็นไปเพื่อให้การสอบสวนคดีอาญาสอดคล้องกับบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และเพื่อให้งานสอบสวนสามารถอำนวยความสะดวกธรรมแก่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ระเบียบฯ ได้วาง “คำจำกัดความสำคัญ” เพื่อสร้างความชัดเจนในการบังคับใช้ โดยกำหนดให้ “การโอนคดี” หมายถึง การโอนสำนวนสอบสวนพร้อมวัตถุแห่งคดีจากหน่วยงานหนึ่งไปยังอีกหน่วยงานหนึ่ง เพื่อประโยชน์ในการสอบสวนให้ถูกต้อง รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ ขณะที่ “การรวมคดี” หมายถึง การนำคดีอาญาที่มีความเกี่ยวเนื่องกันตามที่กฎหมายกำหนด เช่น คดีที่เกิดจากการกระทำเดียวกัน หรือเกี่ยวข้องกับบุคคลหรือเหตุการณ์เดียวกัน มาอยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานเดียวกัน ทั้งนี้ คำว่า “หน่วยงาน” ตามระเบียบครอบคลุมตั้งแต่สถานีตำรวจ กองบังคับการ ไปจนถึงกองบัญชาการในระดับต่าง ๆ เพื่อให้เป็นกลไกที่ยืดหยุ่นตามโครงสร้างการบังคับบัญชาของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

ในส่วนของหลักเกณฑ์ “การโอนคดี” นั้นระเบียบได้กำหนดให้การโอนคดีต้องกระทำ “ภายใต้บังคับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 และ 19” โดยเปิดช่องให้โอนคดีได้เมื่อมีเหตุผลด้านความเหมาะสมในการสอบสวน ทั้งในมิติของข้อเท็จจริงเชิงพื้นที่และมิติของศักยภาพหน่วยงาน ตัวอย่างเช่น กรณีที่พยาน ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือพยานหลักฐานส่วนใหญ่อยู่ในท้องที่อื่น การโอนคดีไปยังท้องที่ตั้งกล่าวยอมเอื้อต่อการสอบสวนที่สะดวก ประหยัด และรวดเร็วยิ่งขึ้น หรือกรณีที่ลักษณะของคดีต้องอาศัยความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น คดีที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งอาจเหมาะสมที่จะโอนไปยังหน่วยงานที่มีความชำนาญเฉพาะทางอย่างกองบังคับการปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี

นอกจากนี้ ระเบียบยังรองรับคดีที่มีมูลเหตุหรือผลกระทบในหลายจังหวัด โดยเปิดทางให้โอนคดีไปยังหน่วยงานในระดับกองบังคับการหรือกองบัญชาการที่สามารถประสานงานข้ามพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ระเบียบข้อ 7 ถึงข้อ 9) ควบคู่

⁷ ดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18–23 ประกอบพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547.

กันนั้น ยังกำหนดขั้นตอนและลำดับอำนาจในการอนุมัติการโอนคดีอย่างเป็นระบบ โดยแยกตามระดับของการโอน เช่น การโอนภายในจังหวัดเดียวกันซึ่งอยู่ในอำนาจของผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดหรือผู้บังคับบัญชาที่กำหนดไว้ และการโอนข้ามจังหวัดหรือข้ามกองบัญชาการซึ่งต้องผ่านการพิจารณาของผู้บัญชาการตำรวจภูธรภาค หรือในบางกรณีถึงระดับผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ทั้งหมดนี้ชี้ให้เห็นว่า ระเบียบฉบับนี้ถูกออกแบบให้เป็นกลไกเชิงบริหารที่มุ่งจัดระเบียบการสอบสวนคดีอาญาให้มีความเหมาะสมกับสภาพคดี และโครงสร้างองค์กร มากกว่าการเป็นเครื่องมือเชิงลงโทษหรือเชิงควบคุมคู่ความโดยตรง

สำหรับหลักเกณฑ์เกี่ยวกับ “การรวมคดี” นั้น ถูกกำหนดขึ้นเพื่อรับมือกับสถานการณ์ที่คดีอาญามีความเกี่ยวเนื่องกันในเชิงข้อเท็จจริง หรือพฤติการณ์การกระทำ โดยเฉพาะกรณีที่มีการร้องทุกข์กล่าวโทษหลายครั้งจากการกระทำเดียวกัน หรือการกระทำที่ต่อเนื่องกัน เช่น การโพสต์หรือเผยแพร่ข้อความเดียวกันในสื่อออนไลน์ แต่ถูกแจ้งความดำเนินคดีในหลายสถานีตำรวจหรือหลายจังหวัด ซึ่งหากปล่อยให้มีการสอบสวนแยกกันในแต่ละหน่วยงาน ย่อมก่อให้เกิดความซ้ำซ้อนของกระบวนการสอบสวนและเพิ่มภาระทั้งแก่ผู้ต้องหาและพยานอย่างไม่จำเป็น ระเบียบจึงกำหนดให้สามารถรวมคดีดังกล่าวไว้ในกรับผิดชอบของหน่วยงานหลักเพียงหน่วยเดียว โดยหน่วยงานอื่นมีหน้าที่โอนสำนวนและพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องให้แก่หน่วยงานหลักนั้น เพื่อให้การสอบสวนเป็นเอกภาพและสอดคล้องกับข้อเท็จจริงของคดี การกำหนดให้มีหน่วยงานหลักรับผิดชอบสำนวนรวมถึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างประสิทธิภาพ ความเป็นธรรม และความสมดุลระหว่างการบังคับใช้กฎหมายกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ที่อยู่ในกระบวนการสอบสวน

2.2 หลักการและมาตรฐานระหว่างประเทศเพื่อใช้เป็นฐานในการวิเคราะห์ปัญหาการดำเนินคดีอาญากางไกล

2.2.1 หลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม และสิทธิในการเข้าถึงศาลภายใต้ ICCPR ข้อ 14

ข้อ 14 แห่งกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights: ICCPR) เป็นบทบัญญัติที่รับรองสิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม (right to a fair trial) ทั้งในคดีอาญาและคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับสิทธิหน้าที่ โดยเน้นความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย โดยกำหนดให้บุคคลทุกคนมีสิทธิได้รับการพิจารณาโดยศาลที่จัดตั้งตามกฎหมาย มีความเป็นอิสระ เป็นกลาง และดำเนินกระบวนการพิจารณาอย่างเปิดเผยและเป็นธรรม⁸

⁸ International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR), art. 14(1).

ประเด็นสำคัญของสิทธิในกระบวนการยุติธรรมตามข้อ 14 ก็คือ การสันนิษฐานว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยบริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามกฎหมาย [Article 14 (2)] ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานที่บีบให้ฝ่ายโจทก์ต้องพิสูจน์ทุกข้อกล่าวหา และห้ามตีความว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นคนผิดก่อนศาลวินิจฉัย นอกจากนี้ ยังมีสิทธิย่อยในข้อ 14 (3) สำหรับผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาหลายประการ อาทิ สิทธิได้รับแจ้งข้อกล่าวหาโดยพลันเป็นภาษาที่เข้าใจง่าย สิทธิได้รับเวลาและความสะดวกเพียงพอเพื่อเตรียมคดีและติดต่อกับทนายความของตน สิทธิที่จะให้การต่อสู้คดีด้วยตนเองหรือโดยทนายความที่ตนเลือก สิทธิชก้านพยานโจทก์และนำเสนอพยานฝ่ายจำเลย สิทธิให้มีล่ามช่วยเหลือหากฟังภาษาไม่ได้ และสิทธิไม่ถูกบังคับให้เป็นพยานประจักษ์ต่อตนเอง โดยศาลต้องจัดให้กระบวนการพิจารณาไม่ล่าช้าจนเกินสมควร และในกรณีจำเลยถูกตัดสินลงโทษแล้วจะต้องได้รับโอกาสในการยื่นอุทธรณ์หรือขอให้ศาลสูงตรวจสอบคำพิพากษาตามกฎหมาย⁹

ข้อ 14 ยังรับรอง “การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างแท้จริง” โดยเน้นว่าการคุ้มครองสิทธิจะต้องมีผลในทางปฏิบัติ และมีประสิทธิภาพ (practical and effective) มิใช่เพียงการรับรองไว้ในตัวบทกฎหมายเท่านั้น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (Human Rights Committee: HRC) อธิบายเนื้อหาของข้อ 14 ไว้อย่างเป็นระบบใน General Comment No. 13 (1984)¹⁰ และพัฒนาความเข้าใจดังกล่าวเพิ่มเติมใน General Comment No. 32 (2007)¹¹ โดยเน้นย้ำว่า รัฐภาคีมีหน้าที่ต้องจัดระบบศาลและขั้นตอนพิจารณาคดีที่เอื้อต่อการใช้สิทธิของบุคคลอย่างแท้จริง ไม่ว่าจะในแง่ของการเข้าถึงศาล การเตรียมสู้คดี ความเท่าเทียมกันของคุณค่า หรือการมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณา โดยอาจแยกอธิบายหลักการย่อยต่าง ๆ เฉพาะที่เกี่ยวข้องพอสังเขปเพื่อเป็นฐานในการวิเคราะห์ปัญหาการแจ้งความคดีทางไกลได้ ดังนี้

1. **หลักความเสมอภาคของคุณค่า หรือหลักอาวุธที่เท่าเทียมกัน (Equality of Arms)** หนึ่งในองค์ประกอบสำคัญของ fair trial ภายใต้ข้อ 14 ของ ICCPR ก็คือ หลัก equality of arms ซึ่งหมายถึง การที่คุณค่าทุกฝ่ายต้องมีโอกาสอย่างแท้จริงในการนำเสนอข้อเท็จจริง ข้อกฎหมาย และพยานหลักฐานภายใต้เงื่อนไขที่ไม่เสียเปรียบอย่างมีนัยสำคัญเมื่อเทียบกับอีกฝ่าย Human Rights Committee อธิบายว่า หลักความเสมอภาคนี้เป็นหัวใจของการพิจารณาคดีที่เป็นธรรม และครอบคลุมทั้งในด้านการเข้าถึงเอกสาร การมีเวลาและสิ่งอำนวยความสะดวกเพียงพอในการเตรียมคดี และการใช้ความช่วยเหลือทางกฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ในบริบทของกระบวนการทางอาญา ความไม่สมดุลเชิงโครงสร้างระหว่างรัฐในฐานะผู้ใช้อำนาจบังคับกับบุคคลผู้ถูกกล่าวหา ยิ่งทำให้หลัก equality of arms มีความสำคัญเป็นพิเศษ คณะกรรมการฯ จึงเน้นย้ำว่า รัฐไม่อาจจัดกระบวนการในลักษณะที่เพิ่มภาระหรืออุปสรรคแก่ฝ่ายจำเลยในระดับที่กระทบต่อความสามารถในการต่อสู้คดี แม้การจัดกระบวนการดังกล่าวจะอ้างเหตุผลด้านความสะดวก หรือประสิทธิภาพของรัฐก็ตาม
2. **สิทธิในการมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพในกระบวนการ (Effective Participation and Presence)** ข้อ 14 วรรคสาม รับรองสิทธิของผู้ต้องหาในการ “ได้รับการพิจารณาในที่ประชุมศาล” และในการป้องกันตนเอง ทั้งด้วยตนเองหรือโดยทนายความ¹² General Comment No. 32 อธิบายเพิ่มเติมว่า การ “อยู่ในกระบวนการ” ไม่ได้หมายถึงการปรากฏตัวในเชิงรูปแบบเท่านั้น แต่ต้องเป็นการมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพ (effective participation) กล่าวคือ ผู้ต้องหาต้องสามารถเข้าใจข้อกล่าวหา เข้าใจการดำเนินคดี สื่อสารกับทนายความ และมีโอกาสแสดงข้อโต้แย้งได้จริง กระบวนการใดก็ตามที่ทำให้ผู้ต้องหาถูกแยกออกจากศาล ทนายความ หรือการสื่อสารที่จำเป็นต่อการต่อสู้คดี อาจกระทบต่อเนื้อหาของสิทธิภายใต้ข้อ 14 แม้ในกรณีที่กระบวนการดังกล่าวจะยังคงถูกต้องตามตัวบทกฎหมายภายในก็ตาม หลักการนี้จึงทำให้ประเด็นในเรื่องสถานที่ เวลา และวิธีการดำเนินกระบวนการพิจารณา กลายเป็นองค์ประกอบสำคัญของการวิเคราะห์ fair trial ในทางวิชาการ

⁹ ICCPR, art. 14(5)-(7).

¹⁰ Human Rights Committee, General Comment No. 13: Article 14 (Administration of Justice) (1984).

¹¹ Human Rights Committee, General Comment No. 32, ICCPR art. 14, U.N. Doc. CCPR/C/GC/32 (2007).

¹² ICCPR, art. 14(3)(b), (d).

3. **สิทธิในการติดต่อและได้รับความช่วยเหลือจากทนายความ (Contact with Lawyer)** สิทธิในการได้รับความช่วยเหลือจากทนายความเป็นหนึ่งในหลักประกันพื้นฐานของการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมภายใต้ข้อ 14 วรรคสาม (b) และ (d) ซึ่งรับรองสิทธิในการมีเวลา และสิ่งอำนวยความสะดวกเพียงพอในการจัดเตรียมการต่อสู้คดี และในการติดต่อกับทนายความที่ตนเลือก¹³ General Comment No. 32 ระบุว่า สิทธิในการปรึกษาทนายต้องเป็นไปโดยปราศจากการแทรกแซง หรือการจำกัดโดยไม่จำเป็น และต้องเกิดขึ้นตั้งแต่ระยะเริ่มต้นของกระบวนการทางอาญา ในทางหลักการ HRC เห็นว่าการจำกัดการติดต่อทนายความ เช่น จัดกระบวนการที่ทำให้การพบหรือการสื่อสารกับทนายความเป็นไปไต่ยากเกินสมควร อาจกระทบต่อทั้งหลัก equality of arms และสิทธิในการป้องกันตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุนี้ สิทธิในการมีทนายความจึงต้องพิจารณาควบคู่กับปัจจัยเชิงภูมิศาสตร์ และทางปฏิบัติของกระบวนการยุติธรรม มิใช่มองเพียงการมี “ช่องทางตามกฎหมาย” อย่างเป็นทางการเท่านั้น

2.2.2 หลักการติดต่อกับโลกภายนอก และความใกล้ชิดที่อยู่ภายใต้ Nelson Mandela Rules

Nelson Mandela Rules หรือ United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners คือ มาตรฐานสากลที่สหประชาชาติรับรองอย่างเป็นทางการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนด “มาตรฐานขั้นต่ำ” ในการปฏิบัติต่อผู้ถูกคุมขัง โดยยึดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (human dignity) เป็นแกนกลางของการตีความ¹⁴ แม้มาตรฐานดังกล่าวจะไม่ใช่นิติสนธิสัญญาที่มีผลผูกพันทางกฎหมายโดยตรง แต่ก็ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในฐานะ authoritative soft law และถูกใช้เป็นกรอบอ้างอิงในการตีความพันธกรณีของรัฐภายใต้ ICCPR และตราสารสิทธิมนุษยชนฉบับอื่น ๆ

1. **Rule 58: การติดต่อกับโลกภายนอกในฐานะสิทธิพื้นฐานของผู้ถูกคุมขัง** กฎข้อ 58 (1) กำหนดว่า ผู้ถูกคุมขังต้องได้รับอนุญาตให้ติดต่อกับครอบครัวและเพื่อน “เป็นระยะ” (at regular intervals) ภายใต้การควบคุมตามความจำเป็น โดยสามารถติดต่อผ่านลายลักษณ์อักษร การสื่อสารทางโทรคมนาคมหรือดิจิทัล (เมื่อมี) และการเยี่ยมเยียน¹⁵ หลักการดังกล่าวสะท้อนแนวคิดพื้นฐานว่า การคุมขังมิได้หมายถึง การตัดขาดบุคคลออกจากโลกภายนอกอย่างเบ็ดเสร็จ หากแต่เป็นการจำกัดเสรีภาพเฉพาะเท่าที่จำเป็นต่อวัตถุประสงค์ของการคุมขังเท่านั้น ในคำอธิบายของสหประชาชาติ กฎข้อ 58 ถูกมองว่าเป็นการคุ้มครองทั้งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสิทธิในชีวิตครอบครัวของผู้ถูกคุมขังพร้อมกัน โดยเน้นว่าการติดต่อกับครอบครัว ทนายความ และเครือข่ายภายนอก ไม่เพียงมีคุณค่าในเชิงมนุษยธรรม แต่ยังมี ความสำคัญต่อการป้องกันการกระทำทารุณกรรม การทรมาน และการใช้อำนาจโดยมิชอบของรัฐด้วย กฎข้อ 58 ยังสะท้อนความเข้าใจในเชิงกระบวนการยุติธรรมว่า การติดต่อกับโลกภายนอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการติดต่อกับทนายความ เป็นเงื่อนไขสำคัญของการเข้าถึงความยุติธรรมอย่างแท้จริง (effective access to justice) สำหรับผู้ที่อยู่ภายใต้อำนาจควบคุมของรัฐ หลักการนี้จึงมีนัยสำคัญต่อการพิจารณาว่าการจัดการด้านสถานที่ และวิธีการคุมขังเอื้อหรือเป็นอุปสรรคต่อสิทธิในกระบวนการยุติธรรมเพียงใด

¹³ ICCPR, art. 14(3)(b), (d).

¹⁴ United Nations, *Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners* (Nelson Mandela Rules), GA Res 70/175 (2015).

¹⁵ Nelson Mandela Rules, Rule 58 (1).

2. **Rule 59: หลักความใกล้ชิดที่อยู่และการฟื้นฟูทางสังคม** กฎข้อ 59 กำหนดว่า “ผู้ถูกคุมขังควรถูกจัดให้อยู่ในเรือนจำที่ใกล้ชิดที่อยู่ของตน หรือใกล้สถานที่เพื่อการฟื้นฟูทางสังคมของตน เท่าที่จะเป็นไปได้” (to the extent possible)¹⁶ โดยชี้ให้เห็นว่าความใกล้ชิดทางภูมิศาสตร์เป็นปัจจัยสำคัญในการรักษาความสัมพันธ์กับครอบครัว การเข้าถึงความช่วยเหลือทางกฎหมาย และการเตรียมความพร้อมเพื่อกลับคืนสู่สังคมได้ในอนาคต แม้ กฎข้อ 59 จะใช้ถ้อยคำที่เปิดช่องให้รัฐใช้ดุลพินิจ (to the extent possible) แต่ในทางวิชาการ หลักการดังกล่าวมิได้ถูกตีความว่าเป็นเพียงข้อเสนอเชิงนโยบาย หากแต่เป็นบรรทัดฐานทั่วไป (general principle) ที่รัฐต้องนำไปพิจารณาอย่างจริงจังทุกครั้งที่มีการจัดวางหรือโยกย้ายผู้ถูกคุมขัง การเบี่ยงเบนจากหลักความใกล้ชิดฐานจึงต้องมีเหตุผลที่ชัดเจน และสมเหตุสมผล มิใช่อาศัยความสะดวกทางการบริหาร หรือประสิทธิภาพเชิงองค์กรของรัฐเพียงฝ่ายเดียว ในเชิงโครงสร้าง กฎข้อ 59 ยังสะท้อนการมองผู้ถูกคุมขังในฐานะ “สมาชิกของสังคม” ที่ยังคงมีความสัมพันธ์และบทบาททางสังคม มิใช่เพียงวัตถุของการลงโทษ ความใกล้ชิดกับครอบครัว และชุมชนจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และเป้าหมายระยะยาวของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

เมื่อพิจารณา กฎข้อ 58 และ 59 ร่วมกัน จะเห็นได้ว่า Nelson Mandela Rules วางหลักการพื้นฐานที่เชื่อมโยง สถานที่คุมขัง การติดต่อกับโลกภายนอก และการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ และหลักการนี้ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงบริบทของเรือนจำหลังคำพิพากษาเท่านั้น หากแต่มีคุณค่าต่อการประเมินกระบวนการยุติธรรมตั้งแต่ระยะก่อนการพิจารณาคดีโดยศาลด้วย เฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ที่รัฐใช้อำนาจในลักษณะที่ส่งผลต่อการเข้าถึงทนายความ และเครือข่ายสนับสนุนทางสังคม

¹⁶ Nelson Mandela Rules, Rule 59.

3. สถานการณ์การแจ้งความ หรือฟ้องคดีในท้องที่ห่างไกลจาก ภูมิลำเนาของจำเลย (การแจ้งความ หรือฟ้องคดีทางไกล)

เนื้อหาในรายงานบทนี้มุ่งนำเสนอภาพสถานการณ์ของการแจ้งความหรือฟ้องคดีอาญาในท้องที่ที่ห่างไกลจากภูมิลำเนาของผู้ถูกกล่าวหา ระหว่างปี พ.ศ. 2563–2568 โดยอาศัยข้อมูลคดีที่ติดตามอย่างเป็นระบบ เพื่อสะท้อนรูปแบบ แนวโน้ม และลักษณะร่วมของปรากฏการณ์ดังกล่าวในทางปฏิบัติ การวิเคราะห์ในบทนี้มีได้จำกัดอยู่เพียงการบรรยายเชิงสถิติ หากแต่มุ่งชี้ให้เห็นว่า “พื้นที่ดำเนินคดี” ถูกใช้เป็นองค์ประกอบเชิงยุทธศาสตร์ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างไร ผ่านการจำแนกคดีตามข้อกล่าวหา ผู้กล่าวหา และช่วงเวลา อันนำไปสู่ข้อสังเกตว่า การแจ้งความหรือฟ้องคดีทางไกลในบริบทของคดีการเมืองและการแสดงความคิดเห็นออนไลน์ มิใช่ความบังเอิญหรือความผิดปกติรายกรณี หากแต่เป็นรูปแบบการใช้กฎหมายอาญาที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิในการต่อสู้คดีและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นในเชิงโครงสร้าง

อนึ่ง รายงานบทนี้ใช้ข้อมูลคดีที่ศูนย์นายความเพื่อสิทธิมนุษยชนติดตามและให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายเป็นหลัก ซึ่งครอบคลุมคดีที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมและการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองเป็นสำคัญ ฐานข้อมูลดังกล่าวมิได้ครอบคลุมคดีอาญาทางไกลทุกประเภทในสังคมไทย เช่น คดีด้านสิ่งแวดล้อมที่ภาคธุรกิจฟ้องร้องชุมชนหรือชาวบ้าน หรือคดีที่ประชาชนฟ้องร้องกันเอง ซึ่งบางส่วนอาจเข้าข่ายการดำเนินคดีในท้องที่ห่างไกลจากภูมิลำเนาของคุณความ อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดเชิงขอบเขตนี้มิได้ลดทอนคุณค่าของการวิเคราะห์ หากแต่เป็นกรอบที่ทำให้สามารถเห็นรูปแบบการใช้ “พื้นที่ดำเนินคดี” เป็นเครื่องมือเชิงอำนาจได้อย่างชัดเจนในบริบทที่ปรากฏลักษณะดังกล่าวเด่นชัดที่สุด

3.1 สถานการณ์การแจ้งความหรือฟ้องทางไกลจากข้อมูลเชิงประจักษ์ (ปี พ.ศ. 2563 ถึง 2568)

ในเชิงช่วงเวลา แม้ก่อนปี พ.ศ. 2563 จะพบคดีบางกรณีที่มีลักษณะการแจ้งความหรือฟ้องคดีในท้องที่ห่างไกลจากผู้ถูกกล่าวหา เช่น คดีตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 112 ในช่วงทศวรรษ 2550 อย่างไรก็ตาม คดีในช่วงเวลาดังกล่าวยังมีลักษณะเป็นกรณีเฉพาะ มิได้ปรากฏเป็นแนวโน้มที่ชัดเจนหรือกระจายตัวในหลายพื้นที่ การเปลี่ยนแปลงที่มีนัยสำคัญ

เกิดขึ้นภายหลังปี พ.ศ. 2563 ซึ่งพบทั้งจำนวนคดีที่เพิ่มขึ้น และการกระจายตัวของพื้นที่ดำเนินคดีข้ามภูมิภาคอย่างต่อเนื่อง จนสามารถมองเห็นรูปแบบเชิงโครงสร้างของการใช้การแจ้งความหรือฟ้องคดีทางไกลได้อย่างชัดเจน

ทั้งนี้ จากข้อมูลคดีความที่ติดตามโดยศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน นับตั้งแต่ปี 2563 ซึ่งเป็นปีที่เกิดการชุมนุมขนาดใหญ่ หรือผู้เกี่ยวข้องไม่ทางใดก็ทางหนึ่งกับการเรียกร้องทางการเมืองในช่วงเวลาดังกล่าวเริ่มถูกแจ้งความดำเนินคดี จนถึงเดือนตุลาคมปี พ.ศ. 2568 แสดงให้เห็นว่ามีอย่างน้อย 66 คดี ที่การแจ้งความเกิดขึ้นในพื้นที่ห่างไกลจากภูมิลำเนาของผู้ถูกแจ้งความ หรือห่างจากสถานที่ที่ผู้ถูกแจ้งความ “ลงมือ” กระทำการต่าง ๆ ที่เป็นมูลเหตุของการแจ้งความนั้น โดย “ความห่างไกล” ในคดีเหล่านี้มิใช่เพียง “ข้ามเขตอำนาจ” “จังหวัดใกล้เคียง” หรือ “จังหวัดอื่น ๆ ในภูมิภาคเดียวกัน” เท่านั้น หากแต่คือการแจ้งความ “ข้ามภูมิภาค” อาทิ คดี “ดี - วรรณวิไลและเพื่อน” ที่มีการแจ้งความนักศึกษาสามคนซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพฯ ต่อพนักงานสอบสวนที่ สภ.เมืองเชียงใหม่ โดยมูลเหตุมาจากการที่นักศึกษาโพสต์ภาพชูป้ายชุมนุมที่สยามสแควร์ กรุงเทพฯ ลงในเฟซบุ๊ก¹⁷, คดี “พรชัย” ชาวปกากะญอจากแม่ฮ่องสอน แต่มาพักอาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ ถูกแจ้งความต่อพนักงานสอบสวนทั้งที่ สภ.บันนังสตา จังหวัดยะลา และ สภ.แม่ใจ จังหวัดเชียงใหม่ จากการโพสต์และโพสต์ข้อความวิจารณ์ษัตริย์ในสื่อสังคมออนไลน์¹⁸ หรือคดี “อาร์ม” ซึ่งมีผู้แจ้งความดำเนินคดีกับเขาจากการโพสต์คลิปวิดีโอลงในแพลตฟอร์ม Tiktok ที่ สภ.เมืองกำแพงเพชร ทั้ง ๆ ที่อาร์มอาศัยอยู่ที่เกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี¹⁹ เป็นต้น

จากข้อมูลพฤติกรรมกรรมการแจ้งความดำเนินคดีทางไกลโดยพิจารณาภายใต้บริบทความขัดแย้งทางการเมือง รวมทั้งประเด็นข้อถกเถียงสาธารณะที่เกิดขึ้นในห้วงยามตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 เป็นต้นมา แสดงภาพสำคัญที่ไม่ใช่เพียงความผิดปกติของกระบวนการยุติธรรมในมิติ “พื้นที่” เท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึงโครงสร้างทางอำนาจ อุดมการณ์ และความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ-สังคม ที่ส่งผลให้กฎหมายอาญาถูกใช้ในลักษณะเป็น “เครื่องมือ” ต่อผู้เห็นต่างทางการเมืองด้วย และเพื่อให้เห็นความผิดปกติดังกล่าวให้ชัดเจนขึ้น จะได้เสนอบทวิเคราะห์ข้อมูลการแจ้งความโดยแบ่งออกเป็น 3 มุมมอง ดังนี้

¹⁷ ภาคผนวกที่ 1, คดีลำดับที่ 6 (“ดี-วรรณวิไล: 3 นักศึกษา โพสต์ภาพชูป้ายที่สยามสแควร์”).

¹⁸ ภาคผนวกที่ 1, คดีลำดับที่ 8 (“พรชัย: โพสต์เฟซบุ๊ก 4 ข้อความ”).

¹⁹ ภาคผนวกที่ 1, คดีลำดับที่ 37 (“อาร์ม: เผยแพร่คลิป Tiktok”).

3.1.1 มอองการแ้จ้งความทางไกลผ่าน “ช้อกล่าวหา” ที่ถูกแ้จ้งความ

ช้อกล่าวหา	จำนวนคดี	ลัดส่วน (ร้อยละ)	ข้อสังเกต
มาตรา 112 ประกอบ พ.ร.บ.คอมพิวเตอรี่ย	53	80	เป็น “แกนหลัก” ของปรากฏการณ์แ้จ้งความหรือฟ้องคดีทางไกล โดยผู้แ้จ้งความมีทั้งประชาชนทั่วไปที่ไม่มีสังกัด และคนที่สังกัดกลุ่มอุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างจากผู้ถูกกล่าวหา
มาตรา 116 ประกอบ พ.ร.บ.คอมพิวเตอรี่ย	3	5	มีเพียงเล็กน้อย และมีคดีที่ถูกแ้จ้งความไว้ตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ. 2563 แต่เพิ่งถูกดำเนินคดีในปี 2564
พ.ร.บ.คอมพิวเตอรี่ย	4	6	ทั้งหมดเป็นการฟ้องโดยหน่วยงานรัฐ/ผู้แทนหน่วยงาน
หมิ่นประมาท/ดูหมิ่นด้วยการโฆษณา	6	9	นั้กการเมืองเป็นผู้แ้จ้งความ หรือฟ้องคดีในจังหวัดที่เป็นฐานอำนาจของตนเอง
รวม	66		

เมื่อจำแนกคดีตามช้อกล่าวหาจะพบว่าในบรรดาการแ้จ้งความเพื่อดำเนินคดีทางไกลทั้งหมด 66 คดี ช้อหาที่ถูกนำมากล่าวหาทางไกลมากที่สุด คือ ความผิดตามมาตรา 112 ประมวลกฎหมายอาญา ประกอบกับพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (พ.ร.บ.คอมพิวเตอรี่ย) จำนวน 53 คดี ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 80 ของคดีทั้งหมด, มาตรา 116 ประมวลกฎหมายอาญา 3 คดี คิดเป็นร้อยละ 5, ความผิดตาม พ.ร.บ.คอมพิวเตอรี่ย เพียงอย่างเดียว จำนวน 4 คดี คิดเป็นร้อยละ 6 และคดีหมิ่นประมาท และดูหมิ่นด้วยการโฆษณา อีกจำนวน 6 คดี หรือร้อยละ 9

ตัวเลขคดีเหล่านี้หากพิจารณาในมุมของปัญหาการใช้กระบวนการยุติธรรมในเชิงยุทธศาสตร์ (strategic litigation pattern) สามารถแสดงให้เห็นว่า การแ้จ้งความข้ามภูมิภาคไม่ได้เกิดขึ้นแบบสุ่ม (Random) หรือโดยความบังเอิญ หากแต่เกิดขึ้นโดยเฉพาะเจาะจงกับคดีที่มีมิติทางการเมือง และเกี่ยวข้องกับประเด็นถกเถียงสาธารณะในช่วงเวลาที่มีวิกฤตการณ์ทางการเมือง ทั้งนี้ ด้วยเหตุที่ความผิดตามมาตรา 112 เป็นความผิดอาญาต่อแผ่นดินที่เปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไป หรือใครก็สามารถแ้จ้งความดำเนินคดีกับบุคคลอื่นได้ ประกอบกับการกระทำอันเป็นมูลเหตุของการแ้จ้งความล้วนแล้วแต่เกิดขึ้นในพื้นที่ออนไลน์ ซึ่งสามารถแสดงผลลัพธ์ ณ ที่ใดก็ได้ที่มีผู้เปิดอ่านโพสต์หรือคลิปดังกล่าว พื้นที่ออนไลน์จึงถูกใช้เป็น “ฐานอำนาจทางพื้นที่” กล่าวคือ แม้ข้อความจะเกิดจากการลงมือโพสต์ในพื้นที่หนึ่ง แต่เพียงการได้เห็นข้อความที่โพสต์นั้นในอีกพื้นที่หนึ่ง พื้นที่นั้นก็สามารถถูกใช้เป็นช้ออ้างเพื่อแ้จ้งความหรือฟ้องร้องผู้โพสต์ได้ ดังนั้น “การเลือกพื้นที่แ้จ้งความ” (forum choice) จึงสามารถกลายเป็น “เครื่องมือ” ในการลงโทษผู้แสดงความคิดเห็นในประเด็นสาธารณะนี้ (ไม่ว่าจะเป็นความผิดตามองค์ประกอบแห่งกฎหมายจริงหรือไม่ตาม) ด้วย “กระบวนการดำเนินคดี” (punishment by process) โดยไม่ต้องรอให้ศาลมีคำพิพากษาลงโทษ

ในเชิงนโยบายและสิทธิมนุษยชน ข้อมูลสถิติชุดนี้ยังสามารถสะท้อนแนวโน้มของ “การใช้คดีเพื่อควบคุมการแสดงความคิดเห็น” ได้อย่างชัดเจน เนื่องจาก สัดส่วนคดีที่สูงมากตามมาตรา 112 รวมกับ 116 ชี้ให้เห็นว่า กระบวนการแจ้งความทางไกลไม่ได้มุ่งปกป้องคุ้มครอง “ผู้เสียหาย” โดยตรง หากแต่มุ่งสร้างต้นทุนและภาระในการต่อสู้คดี รวมทั้งสร้างผลทางจิตวิทยาต่อตัวผู้ถูกกล่าวหา ในขณะที่ต้องการประามผู้คนในสังคมไปพร้อม ๆ กันว่า “อย่าคิดเอาเยี่ยงอย่าง” เหตุผลหนึ่งของข้อวิเคราะห์นี้มาจากการที่ทั้งมาตรา 112 และมาตรา 116 ประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งเป็นข้อหาหลักในการแจ้งความดำเนินคดีทางไกล ล้วนแล้วแต่มี “รัฐ” เป็นผู้เสียหาย ดังนั้น รัฐย่อมสามารถเลือกดำเนินคดีกับผู้ถูกกล่าวหา ณ ที่ใด ๆ ในราชอาณาจักรก็ได้ ยิ่งถ้าพิจารณาตามหลักกระบวนการดำเนินคดีที่เป็นธรรม (Due Process of Law) หรือหลักการที่รับรองว่ารัฐต้องปฏิบัติต่อประชาชนอย่างเป็นธรรมตามกฎหมาย โดยคุ้มครองสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลด้วยแล้ว การฟ้องคดี ณ ภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ของผู้ถูกกล่าวหา ก็ควรเป็นทางเลือกที่ตรงไปตรงมาที่สุดตามหลักการนี้ แต่ในความเป็นจริงรัฐกลับเลือกที่จะรับแจ้งความ และดำเนินคดีในพื้นที่ที่รับแจ้งความนั้น โดยมีได้นำแนวคิด หรือหลักการการดำเนินคดีอย่างเป็นธรรมมาพิจารณาประกอบเลย

อนึ่ง ต่อประเด็นนี้อาจมีผู้โต้แย้งว่า “รัฐเสียหายก็เท่ากับประชาชนเสียหาย” เพราะโดยหลักประชาธิปไตยแล้ว รัฐก็คือประชาชน ประชาชนก็คือรัฐ ดังนั้น เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับประชาชน ประชาชนผู้พบเห็นข้อความหรือการกระทำดังกล่าว จึงควรได้รับการอำนวยความสะดวกในการเข้าแจ้งความกล่าวโทษ ณ ที่ใด ๆ ที่เขาสะดวกได้ แต่ข้อโต้แย้งนี้จะดูน่ากังขาได้ทันที เมื่อเราพบว่า แม้รัฐจะอำนวยความสะดวกด้วยการรับแจ้งความคดีที่รัฐเป็นผู้เสียหายจนกลายเป็นปัญหาทางไกลตามรายงานฉบับนี้อย่างน้อยถึง 53 คดีแล้ว แต่ในชั้นของการดำเนินคดีจริงภายหลังรับแจ้งความ กลับไม่มีความพยายามใด ๆ ในการใช้กลไกทางกฎหมายที่มีอยู่เพื่อโอนย้ายคดีที่รับแจ้งนั้นไปดำเนินคดีในท้องที่ที่เหมาะสมกว่าโดยคำนึงถึงสิทธิในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มของผู้ถูกกล่าวหา ทั้งยังมีข้อเท็จจริงด้วยว่า แม้ผู้ถูกกล่าวหาจะร้องขอให้โอนย้ายคดีไปในท้องที่อื่นเพื่อให้สามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่แล้ว ศาลก็กลับไม่อนุญาต²⁰ เหล่านี้ยังไม่ได้นับด้วยว่าบางคดีรัฐเองกลับต้องใช้ทั้ง “กำลังเจ้าหน้าที่” และ “งบประมาณ” เพื่อพาตัวผู้ถูกกล่าวหาเดินทางไปยังท้องที่ที่ห่างไกลนั่นเอง ทั้ง ๆ ที่สามารถดำเนินคดีดังกล่าวได้ทั่วราชอาณาจักรอยู่แล้วก็ตาม²¹

²⁰ ภาคผนวกที่ 1, คดีลำดับที่ 10 (“ชัยชนะ: โพสต์เฟซบุ๊ก 4 โพสต์”).

²¹ ภาคผนวกที่ 1, คดีลำดับที่ 34 (“พงษ์: โพสต์เฟซบุ๊ก 6 ข้อความ”), 36 (“สิงโต: คอมเมนต์เฟซบุ๊ก”), 41 (“จรีดี: ทวิตโต้ตอบ”), 51 (“วีรพงษ์: คอมเมนต์กลุ่มตลาดหลวง”), 52 (“กิตติพงษ์: โพสต์ 2 โพสต์”), 53 (“ชนพัฒน์: ถูกกล่าวหาว่าดูแลเพจเผยแพร่ภาพทหารดึกดำบรรพ์”).

3.1.2 การแจ้งความทางไกลโดยมองผ่าน “ผู้กล่าวหา”

สังกัด/ สถานะ	บุคคล/กลุ่มบุคคล ที่แจ้งความ	จำนวนคดี	ข้อหาที่แจ้งความ	พื้นที่ ที่แจ้งความ	ข้อสังเกต
1. กลุ่มปกป้อง สถาบันฯ/ เครือข่ายอาสา ที่ยึดถือแนวทาง เดียวกัน	ทรงชัย เนียมหอม (กลุ่มประชาภักดี พิทักษ์สถาบัน), สุกิจ เดชกุล (กลุ่มไทย ภักดี), ทวี อินทะ (เครือข่ายเฝ้าระวังฯ), อานนท์ กลิ่นแก้ว และ กัญจน์บงกช เมฆาประ พัฒนสกุล (ศปปส.), เจษฎา ทั้นแก้ว และ วัชรินทร์ นิวัฒน์ (อดีต กปปส.)	23 คดี	ม.112 ประกอบ พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ฯ	กระจายตามท้องที่ที่ ผู้แจ้งความมี ภูมิลำเนา ส่วนใหญ่ คือภาคใต้ (พัทลุง สงขลา ยะลา ตรัง สุราษฎร์ธานี) และ ภาคเหนือ (เชียงใหม่)	แจ้งความ “ข้าม ภูมิภาค” กับผู้โพสต์ ในกรุงเทพฯ/ภาค กลาง/ภาคเหนือ โดยคดีจำนวนหนึ่งมี ลักษณะเป็นการตั้งใจ สอดส่องออนไลน์ และใส่แจ้งความผู้คน จำนวนมากที่ แสดงออกผ่านพื้นที่ ออนไลน์
2. บุคคลไม่มี สังกัด แต่แจ้ง ความตั้งแต่ 2 คดีขึ้นไป	พลิชัฐ จันทร์หัวโทน, ศิวพันธ์ุ มานิตย์กุล, อุราพร สุนทรพจน์, ชุมพล ศรีวิชัยปึก	17 คดี	ม.112 ประกอบ พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ฯ	แจ้งในท้องที่ที่ผู้แจ้ง ความมีภูมิลำเนา (สมุทรปราการ พัทลุง และ กำแพงเพชร)	มีลักษณะของการ “สอดส่องออนไลน์” เพื่อใส่แจ้งความ และ แม้ไม่มีสังกัด แต่ พฤติการณ์การแจ้ง ความเหมือนกลุ่มปก ป้องสถาบันฯ
3. บุคคลที่ไม่มี สังกัด และ แจ้งความ 1 คดี	เช่น, ถนอมศักดิ์ บุญ ภักดี หรือ นัธววัฒน์ ชลภักดี เป็นต้น	12 คดี	11 จาก 12 คดี แจ้งข้อหา ม.112 ประกอบ พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ฯ	แจ้งในท้องที่ที่ผู้แจ้ง ความมีภูมิลำเนา	ไม่ได้ออกค้นหาหรือ สอดส่อง แต่เมื่อเจอ เนื้อหาที่กระทบความ เชื่อก็ตัดสินใจแจ้ง ความทันที สะท้อนว่า คนทั่วไปก็สามารถใช้ ม.112 ลงโทษคนที่ทำ ท้ายความเชื่อของตน ได้
4. หน่วยงานรัฐ/ เจ้าหน้าที่รัฐ	กระทรวงดิจิทัลฯ, ศาลรัฐธรรมนูญ, กองทัพบก	9-10 คดี	พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ฯ	กรุงเทพฯ เป็นหลัก (บก.ปอท., สน.นางเลิ้ง)	ฟ้องในนามหน่วยงาน รัฐ มักเกี่ยวข้องกับ “การวิจารณ์สถาบัน รัฐหรือหน่วยงาน”

สังกัด/ สถานะ	บุคคล/กลุ่มบุคคล ที่แจ้งความ	จำนวนคดี	ข้อหาที่แจ้งความ	พื้นที่ ที่แจ้งความ	ข้อสังเกต
5. นักการเมือง/ บุคคล สาธารณะ	ศักดิ์สยาม ชิดชอบ, สุชาติ ชมกลิ่น, เหรียญทอง แนนหนา	6 คดี	หมิ่นประมาท/ ดูหมิ่น/ พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ฯ	ฟ้องที่ศาลหรือแจ้ง ความกับสถานี ตำรวจในจังหวัดซึ่ง เป็นฐานพื้นที่ของตน เช่น บุรีรัมย์, ชลบุรี	เป็น “ชุดคดีทางการเมือง” ต่อประชาชนที่ วิจารณ์การทำงาน ของตน

นอกเหนือจากประเภทข้อกล่าวหาแล้ว เรายังสามารถมองปรากฏการณ์นี้ผ่าน “ตัวผู้แจ้งความ” (complainants) ซึ่งเป็นผู้เล่นหลักในกระบวนการนี้ได้ด้วย โดยการวิเคราะห์ปัญหาผ่านผู้กล่าวหาเป็นมุมมองที่มีความสำคัญและจำเป็น เพราะทำให้สามารถเห็นถึงเจตนา แรงจูงใจ และรูปแบบการใช้กฎหมายที่ซ่อนอยู่ในปรากฏการณ์ได้ ทั้งยังอาจช่วยตอบคำถามได้ด้วยว่า สรุปแล้วกระบวนการแจ้งความทางไกลนี้มีเป้าหมายเพื่อคุ้มครองผู้เสียหายหรือเรียกร้องความเป็นธรรมทางกฎหมายจริงหรือไม่ หรือมีเป้าหมายอย่างอื่นแฝงอยู่ โดยหากพิจารณาจากข้อมูลจะพบทันทีว่า กลุ่มปกป้องสถาบันฯ และเครือข่ายอาสาที่ยึดถืออุดมการณ์หรือแนวทางเดียวกัน รวมกับคนที่แม้ไม่มีสังกัดที่ชัดเจน แต่คอยสอดส่องไล่แจ้งความบุคคลอื่นในข้อหาเดิม ๆ จำนวนตั้งแต่สองคดีขึ้นไป เป็น “ผู้เล่นหลักในการแจ้งความทางไกล” เพราะมีสัดส่วนรวมกันแล้วมากกว่าร้อยละ 60 ของคดีทั้งหมด โดยมีบุคคลที่แจ้งความด้วยข้อหาเดียวกันกับสองกลุ่มแรกอีกกว่า 10 คน คนละหนึ่งคดี คิดเป็นร้อยละ 16 และมีหน่วยงานรัฐและนักการเมืองใช้กฎหมายหมิ่นประมาท และ พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ฯ เพื่อปกป้องภาพลักษณ์ส่วนตัวอีกจำนวนไม่มากนัก ผู้ถูกแจ้งความส่วนใหญ่ก็คือ นักเคลื่อนไหว นักกิจกรรม รวมทั้งประชาชนที่แสดงความเห็นทางการเมืองบนสื่อสังคมออนไลน์จากกรุงเทพฯ หรือภูมิภาคอื่น ๆ ดังนั้น ผลลัพธ์ของการแปลความหมายของข้อมูลในมุมมองแบบนี้จึงช่วยตอบย้ำได้อีกครั้งว่า การแจ้งความเพื่อดำเนินคดีทางไกลไม่ได้เกิดขึ้นตามธรรมชาติ หากแต่เกิดโดยกลุ่มที่มีความเฉพาะเจาะจง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มที่มีแรงจูงใจทางการเมือง สถาบัน และอำนาจรัฐ

อนึ่ง “กลุ่มปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์” เป็นคำเรียกเชิงสังคมนิยมการเมืองที่ใช้แพร่หลายในประเทศไทย เพื่ออธิบายบุคคลหรือเครือข่ายพลเมืองที่ยืนยันทำที่สนับสนุนสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างแข็งขัน ภายใต้ชื่อที่แตกต่างกันไป อาทิ กลุ่มประชาภักดีพิทักษ์สถาบันฯ, ศูนย์รวมประชาชนปกป้องสถาบันฯ (ศปปส.), สมาคมองค์กรพิทักษ์รัฐธรรมนูญไทย, กลุ่มศูนย์ช่วยเหลือด้านกฎหมาย, ผู้ถูกล่วงละเมิดบนโลกออนไลน์ (ศขอ.) รวมทั้งกลุ่มเก็บขยะแผ่นดิน เป็นต้น²² โดยกลุ่มพลเมืองเหล่านี้มักนิยามตนเองว่า “ปกป้องชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” มีลักษณะเป็นเครือข่ายเคลื่อนไหวเชิงอุดมการณ์ คล้ายกับกลุ่มเฝ้าระวังปัญหาต่าง ๆ (citizen watchdog) มีฐานในหลายจังหวัด (เครือข่ายภูมิภาค) สมาชิกส่วนใหญ่เป็นพลเมืองทั่วไปไม่ใช่เจ้าหน้าที่รัฐ เช่น เป็นประชาชนอาสา ไม่ใช่องค์กรขนาดใหญ่ที่มีโครงสร้างแบบพรรคและมักรวมกลุ่มกันหลวม ๆ ตามจังหวัดต่าง ๆ ระยะเวลาหลังมีบทบาทชัดเจนในการควบคุมความคิดเห็นในสื่อออนไลน์ หลายคนในเครือข่ายเหล่านี้เฝ้าสอดส่องติดตามสื่อสังคมออนไลน์ เก็บรวบรวมโพสต์แล้วนำไปแจ้งความด้วยข้อหามาตรา 112 หรือมาตรา 116 ประกอบกับ พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ฯ ในท้องที่ของตนเอง และแน่นอนว่าภายหลังการประชุมทางการเมืองปี พ.ศ. 2563 กลุ่มเหล่านี้มีบทบาทสูงใน “การแจ้งความคดี ม.112” โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแจ้งความข้ามภูมิภาค เหตุผลของการเลือกพื้นที่แจ้งความที่ไกลจากผู้ถูกกล่าวหา อาจเพราะเป็นพื้นที่ที่ตนสะดวก มีความมั่นใจว่าเจ้าหน้าที่จะรับเรื่องที่ตนแจ้ง ไปจนถึงการตั้งใจสร้างภาระต่าง ๆ ในการเดินทาง และความยากลำบากให้กับผู้ถูกกล่าวหาในกระบวนการต่อสู้คดี

²² ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, “เมื่อกฎหมายเป็นอาวุธ: ทบทวนคดี ม.112” (19 กุมภาพันธ์ 2568), สืบค้นวันที่ 12 พฤศจิกายน 2568, เข้าถึงได้ที่ <https://tlhr2014.com/archives/73063>

สำหรับผู้กล่าวหาที่ไม่มีสังกัด (private complainants) รายเดียว แต่แจ้งความหลายคดี เช่น คิวพันธุ มานิตย์กุล ที่แจ้งความถึงอย่างน้อย 7 คดี หรือพิสิษฐ์ จันทรหัส โทณ แจ้งความบุคคลจากต่างภูมิภาคถึงอย่างน้อย 8 คดี ในพื้นที่ห่างไกลมาก คือ สภ.สุโขทัย-ลก จังหวัดนครราชสีมา โดยข้อหาที่แจ้งความทั้งหมดคือมาตรา 112 ประกอบ พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ฯ สะท้อนให้เห็นว่าพวกเขาล้วนมีอุดมการณ์ความเชื่อทางการเมืองแบบเดียวกันกับกลุ่มปกป้องสถาบันฯ ทั้งยังมีพฤติกรรมถึงขนาด “สอดส่องออนไลน์” (surveillance behavior) เพื่อไล่แจ้งความบุคคลมากกว่าจะเป็นการแจ้งความไปตามความเชื่อของตนเองตามปกติ จนมีลักษณะของการจงใจใช้กระบวนการดำเนินคดีอาญาในเชิงการเมือง หรือเพื่อควบคุมการแสดงความคิดเห็น และสร้างแรงกดดันต่อผู้วิจารณ์รัฐ หรือสถาบันกษัตริย์ ไม่ใช่เพื่อแสวงหาความยุติธรรมตามกฎหมาย

ในส่วนของบุคคลทั่วไปที่ไม่มีสังกัด และแจ้งความบุคคลอื่นด้วยมาตรา 112 เพียงหนึ่งคดีนั้น แม้จะไม่มีพฤติกรรม “ไล่ล่าทางการเมือง” หรือ “สอดส่องเชิงรุก” อย่างเป็นระบบเช่นเดียวกับเครือข่ายปกป้องสถาบันฯ หรือคนที่ไล่แจ้งความหลายคดี ทั้งการแจ้งความก็เกิดขึ้นในพื้นที่ของตนแบบฉับพลัน แต่การที่ข้อหาที่แจ้งความของคนกลุ่มนี้จำนวน 11 คดี จากทั้งหมด 12 คดี คือ มาตรา 112 ประกอบ พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ฯ ก็ย่อมสะท้อนให้เห็นว่า มาตรา 112 ประกอบกับ “พื้นที่” ในบริบทของการกระทำในโลกออนไลน์ ก็กำลังถูกใช้เป็น “ช่องทางการเมืองของประชาชนรายบุคคล” ได้เช่นกัน และการที่ปัจเจกซึ่งอาจไม่ได้มีความเชี่ยวชาญทางกฎหมาย หรือมิได้มีเจตนาารมณ์ทางการเมืองแบบต้องฝักระวังถาวร สามารถผลักดันคนอื่นเข้าสู่กระบวนการอาญาที่มีโทษร้ายแรง โดยไม่สนใจ “ผลกระทบหรือภาระเกินสัดส่วน” ที่จะเกิดขึ้นระหว่างทางของการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหา ก็แสดงให้เห็นว่าโครงสร้างกฎหมายไทยเปิดพื้นที่ให้ “อารมณ์ทางการเมือง” หรือ “ความเชื่อและภักดีส่วนบุคคล” ของบุคคลทั่วไปสามารถแปรสภาพเป็นการใช้อำนาจบังคับของรัฐได้โดยปราศจากการกลั่นกรอง

ในกรณีของกลุ่มผู้แจ้งความหรือฟ้องคดีที่เป็นเจ้าหน้าที่รัฐ หรือหน่วยงานรัฐนั้น แม้ประเด็นในแง่ของความขัดแย้งทางอุดมการณ์จะไม่เด่นชัด แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือเมื่อรัฐหรือหน่วยงานรัฐเป็นผู้ฟ้อง ก็อาจก่อเกิดความไม่สมดุลของอำนาจ ในขณะที่เมื่อศูนย์กลางของคดีลักษณะนี้มีกองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (บก.ปอท.) หรือ กองบัญชาการตำรวจสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (บข.สอท.) จึงทำให้คดีถูกตั้งเข้าสู่กรุงเทพฯ แม้ผู้ถูกดำเนินคดีจะมีภูมิลำเนาอยู่ในต่างจังหวัดก็ตาม รูปแบบการแจ้งความทางไกลจึงเกิดได้ทั้งการ “ฟ้องในพื้นที่ห่างไกล เพื่อให้ผู้ถูกฟ้องต้องเดินทางจากกรุงเทพฯ ไปสู้คดี” และ “ฟ้องที่กรุงเทพฯ เพื่อสร้างภาระให้คนต่างจังหวัดเดินทางเข้ามาสู้คดีในเมืองหลวง”

สำหรับกลุ่มผู้ฟ้องที่เป็นนักการเมืองนั้น จะเห็นได้ว่ามักฟ้องประชาชนใน “จังหวัดฐานอำนาจของตนเอง” เช่น บุรีรัมย์ ชลบุรี หรือจังหวัดบ้านเกิด ซึ่งอาจทำให้โจทก์ได้เปรียบจำเลย และทำให้ผู้ถูกฟ้องต้องเดินทางไกลไปสู้คดีในพื้นที่ที่ไม่ได้เป็นกลางอย่างแท้จริง (home-court advantage) การแจ้งความหรือฟ้องคดีโดยนักการเมือง จึงสร้างความเสี่ยงด้านความเป็นกลางของกระบวนการยุติธรรม และการใช้พื้นที่ฟ้องเป็นเครื่องมือทางอำนาจ เพื่อปิดปากประชาชนที่วิพากษ์วิจารณ์ตนได้

อนึ่ง เห็นควรต้องกล่าวปิดท้ายการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้ไว้ให้ชัดเจนด้วยว่า จำนวนคดีและรายชื่อผู้กล่าวหาที่นำเสนอในบทนี้ เป็นข้อมูลเท่าที่ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชนทราบและสามารถติดตามได้ในทางปฏิบัติ ตัวเลขดังกล่าวจึงควรถูกเข้าใจในฐานะ “จำนวนขั้นต่ำของคดีที่ปรากฏข้อมูล” มิใช่จำนวนคดีทั้งหมดที่เกิดขึ้นจริง ทั้งนี้ เป็นไปได้ว่ามีคดีอีกจำนวนหนึ่งที่มีได้ปรากฏข้อมูลสาธารณะ หรือพนักงานสอบสวนพิจารณาแล้วเห็นว่าไม่เข้าข่ายความผิดจนไม่ได้มีการแจ้งข้อกล่าวหาเกิดขึ้น นอกจากนี้ การจัดกลุ่มผู้กล่าวหาตามสถานะ “มีหรือไม่มีสังกัด” ในรายงานฉบับนี้ เป็นการจัดกลุ่มตามข้อมูลที่ปรากฏอย่างเป็นทางการ มิได้หมายความว่าผู้กล่าวหาที่ระบุว่าไม่มีสังกัดจะปราศจากความเชื่อมโยงเชิงเครือข่ายหรืออุดมการณ์กับกลุ่มทางการเมืองหรือกลุ่มเคลื่อนไหวใด ๆ แต่อย่างใด

3.1.3 ลักษณะการแจ้งความทางไกลโดยพิเคราะห์ตามช่วงเวลา

หากจำแนกการดำเนินคดีทางไกลตามปี พ.ศ. ที่มีการแจ้งความ หรือกล่าวโทษ โดยอ้างอิงจากข้อมูลของศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชนนับตั้งแต่ปี 2563 เราอาจพบลักษณะเด่นบางประการของการดำเนินคดีในช่วงปีเหล่านั้น²³ ดังนี้

ปี พ.ศ.	ลักษณะปรากฏการณ์	รูปแบบการเลือกพื้นที่ดำเนินคดี	จำนวนคดี โดยประมาณ	บัยสำคัญเชิงโครงสร้าง
2563	เริ่มต้นใช้พื้นที่ห่างไกลเพื่อแจ้งความดำเนินคดีข้ามภูมิภาค กับการแสดงออกออนไลน์ โดยเฉพาะคดี ม.112 ประกอบ พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ฯ	เลือกพื้นที่ของผู้กล่าวหา แม้ไม่ใช่พื้นที่เกิดเหตุ หรือพื้นที่ที่ถูกกล่าวหา ลงมือกระทำการอันเป็นมูลเหตุในการแจ้งความ	2 คดี	<ul style="list-style-type: none"> เปิดประตูสู่การ “ใช้พื้นที่เป็นอาวุธ” (venue weaponization) กระตุ้นแบบการสร้างภาวะในการเดินทางไกลเพื่อสู้คดี
2564	<ul style="list-style-type: none"> ปีที่มีจำนวนคดีทางไกล “สูงที่สุด” และจำนวนไม่น้อยถูกแจ้งโดยคนคนเดียว และในพื้นที่เดียวกัน เช่น สภ.บางแก้ว, สภ.สุโขทัย-ลก หรือในจังหวัดเชียงใหม่ สถานีตำรวจของหลายพื้นที่กลายเป็นศูนย์ผลิตคดี ปัจเจกชนทั่วไปเริ่มเรียนรู้ วิธีแจ้งความทางไกล นักการเมืองฟ้องคนวิพากษ์วิจารณ์ตนเอง 	<ul style="list-style-type: none"> เลือกพื้นที่ของผู้กล่าวหา พื้นที่เดียวแจ้ง 7-10 คดี นักการเมืองฟ้องในพื้นที่ฐานอำนาจของตน หน่วยงานรัฐ และเจ้าหน้าที่รัฐ ฟ้องในกรุงเทพฯ 	≈ 30 คดี หรือมากกว่านั้น	สร้างผลกระทบต่อผู้ถูกกล่าวหาจำนวนมาก
2565	<ul style="list-style-type: none"> ไม่ผูกกับพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง ปัจเจกชนที่ไม่มีสังกัดแจ้งความทางไกลมากขึ้น 	เลือกพื้นที่ของผู้กล่าวหา	≈ 7-10 คดี	การแจ้งความทางไกล กลายเป็น “ปรากฏการณ์ทางสังคม” ไม่ใช่พฤติกรรมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเพียงกลุ่มเดียว
2566	ปีของ ทรงชัย เนียมทอง กลุ่มประชาภักดีพิทักษ์สถาบัน	เลือกพื้นที่ของผู้กล่าวหา และไล่แจ้งความผู้คนจำนวนมาก ในหลายจังหวัดทางภาคใต้ โดยเฉพาะที่จังหวัดพัทลุง	≈ 6-8 คดี	<ul style="list-style-type: none"> พื้นที่ถูกใช้เพื่อ “ปกป้องอุดมการณ์ และสถาบัน” มากกว่าเพื่อเยียวยาความเสียหายจริง ควบคุมวาทกรรมทางการเมืองระดับโครงสร้าง

²³ การพิจารณาช่วงเวลาในแต่ละคดี นับวันที่ผู้ถูกกล่าวหาเข้ารับทราบข้อกล่าวหาเป็นหลัก

ปี พ.ศ.	ลักษณะปรากฏการณ์	รูปแบบการเลือกพื้นที่ ดำเนินคดี	จำนวนคดี โดย ประมาณ	ปัจจัยสำคัญเชิงโครงสร้าง
2567- 2568	ยังคงเป็นปีของ ทรงชัย เนียมทอง และกลุ่ม ปกป้องสถาบันฯ	เลือกพื้นที่ของผู้กล่าวหา	≈ 6-8 คดี	<ul style="list-style-type: none"> สะท้อนให้เห็นเจตนาของการใช้กระบวนการดำเนินคดีเพื่อ “ลงโทษ” ผู้ถูกกล่าวหาชัดเจนขึ้น ขาดการถ่วงถ่วง ตั้งคำถามหรือหาแนวทางแก้ไขจากเจ้าหน้าที่ผู้รับแจ้งความ (คนเดียวกันแจ้งความคนจำนวนมาก แบบข้ามภูมิภาค)

ปี พ.ศ. 2563 อาจนับเป็น “จุดเริ่มต้นของปรากฏการณ์” โดยเริ่มจากคดีโพสต์ แชร์ หรือคอมเมนต์ในพื้นที่ออนไลน์ ที่ถูกแจ้งความในจังหวัดที่ห่างไกลจากภูมิลำเนาของผู้ถูกแจ้งความ มีลักษณะของการ “ข้ามภูมิภาค” อย่างเป็นทางการ และข้อหาทั้งหมดคือ มาตรา 112 ประกอบ พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ฯ ข้อมูลจากสถิติที่พอชี้ชัดได้ว่าน่าจะมีการแจ้งความในปี พ.ศ. 2563 เกิดจากการกระทำของบุคคลเพียงคนเดียว คือ ศิวพันธุ์ มานิตย์กุล ที่ สม.บางแก้ว จังหวัดสมุทรปราการ

ปรากฏการณ์ดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าการเกิดขึ้นของคดีฟ้องทางไกลมิได้เป็นผลของนโยบายรัฐที่ประกาศอย่างเป็นทางการ หากแต่น่าจะเริ่มต้นจากการ “ทดลองใช้กฎหมายโดยปัจเจกชน” ซึ่งอาศัยช่องว่างของโครงสร้างกฎหมายอาญา - โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ใครก็เป็นผู้กล่าวหาด้วยมาตรา 112 ได้ และ “พื้นที่ออนไลน์” ก็เปิดโอกาสให้สถานที่พบเห็นข้อความ เป็นสถานที่แจ้งความได้ - เพื่อผลักดันการแสดงออกนั้นเข้าสู่กระบวนการอาญาในพื้นที่ที่ห่างไกลจากภูมิลำเนาของผู้ถูกกล่าวหา คดีชุดแรกในปี 2563 ที่สามารถเกิดขึ้นจากบุคคลรายเดียวยังอาจกลายเป็นแบบอย่าง (precedent-in-practice) ให้แก่บุคคลอื่น ๆ ที่เห็นว่าการแจ้งความลักษณะดังกล่าวได้รับการตอบสนองจากเจ้าหน้าที่รัฐโดยการรับคดี ดำเนินการสอบสวน และออกหมายเรียกหรือหมายจับ ส่งสัญญาณว่าแนวทางนี้เป็นสิ่งที่ “ทำได้” และ “ถูกต้องตามกระบวนการ” ส่งผลให้รูปแบบการฟ้องคดีทางไกลถูกขยายผลในปีถัดมาโดยทั้งผู้กล่าวหารายเดิมและผู้กล่าวหารายอื่น ในขณะที่ระบบกฎหมายก็ขาดกลไกยับยั้งการใช้กฎหมายอาญาอย่างไม่สมสัดส่วนในระยะเริ่มต้น

ปี พ.ศ. 2564 เป็นปีที่การแจ้งความทางไกลขยายตัวระดับประเทศ ทั้งเป็นปีของการไล่แจ้งความเป็นชุด (Cluster Case) ที่ “พื้นที่แจ้งความ” ถูกใช้ในเชิงยุทธศาสตร์อย่างจริงจัง ทำให้พื้นที่หนึ่ง ๆ เป็นเสมือนศูนย์รับแจ้งความ หรือกลายเป็นแหล่งผลิตคดีจำนวนมาก กล่าวคือ มีผู้ถูกกล่าวหาจำนวนมาก ที่มาจากต่างพื้นที่กัน แต่ผู้กล่าวหา/กลุ่มผู้กล่าวหาเป็นชุดเดียวกัน หรือเครือข่ายเดียวกัน โดยผู้ถูกกล่าวหาไม่ชุดพฤติกรรมคล้ายกัน คือ มีการโพสต์หรือแสดงความคิดเห็นทางการเมืองบนอินเทอร์เน็ต แม้การโพสต์นั้นไม่ได้ก่อผลเสียหายในพื้นที่ที่แจ้งความโดยตรง แต่ก็ถูกนำไปแจ้งความในท้องที่ห่างไกลจากภูมิลำเนาผู้โพสต์ เช่น สม.บางแก้ว จังหวัดสมุทรปราการ โดย ศิวพันธุ์ มานิตย์กุล หรือ สม.สุโขทัย-ลก จังหวัดนราธิวาส โดย พลิสฐ์ จันทรหิวโธเน ที่แม้ผู้ถูกกล่าวหาจะมีลักษณะร่วมที่เหมือนกับกรณีของ สม.บางแก้ว แต่ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้ถูกกล่าวหาไม่มากกกว่าอย่างมีนัยสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นในบริบทของการเป็นพื้นที่ชายแดนใต้ ซึ่งอาจสร้างความกังวลใจในเรื่องความเสี่ยงด้านความปลอดภัยมากกว่า ค่าเดินทางสูงกว่าอย่างมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเดินทางจากภาคเหนือ หรือภาคกลาง

การไล่แจ้งความเป็นชุดเช่นนี้ สะท้อนให้เห็นความผิดปกติ เมื่อเปรียบเทียบกับ การแจ้งความใน “คดีปกติ” ที่ผู้แจ้งความร้องทุกข์เป็นผู้ได้รับผลกระทบจากการกระทำนั้นจริง ๆ โดยกล่าวหาผู้กระทำในท้องที่เกิดเหตุด้วยเป้าหมายคือ เอาชนะในข้อกฎหมายเพื่อให้เกิดมีการลงโทษหรือเพื่อให้ตนได้รับการเยียวยา ในขณะที่การไล่แจ้งความเป็นชุด ผู้แจ้งความมักไม่ใช่ผู้เสียหาย (โดยตรง) จากการกระทำที่เป็นมูลเหตุ แจ้งความในพื้นที่ที่ผู้แจ้งความเลือกและแจ้งความบุคคล 5 ถึง 10 ราย โดยบุคคลเหล่านั้นมีการกระทำที่เป็นอิสระจากกัน ซึ่งอนุมานได้ว่าผู้แจ้งความไม่ได้มีเป้าหมายเพื่อเอาชนะในข้อกฎหมาย แต่เพื่อใช้กระบวนการดำเนินคดีเป็นเครื่องมือในการ “ลงโทษ” ผู้ถูกแจ้งความ (Punishment by Process) ด้วยการสร้างภาระด้านเวลา เงิน สุขภาพ และเสรีภาพ

ในปี พ.ศ. 2564 นี้ ยังถือเป็นปีที่มีการแจ้งความทางไกลมากที่สุด และมีความหลากหลายขึ้นทั้งในแง่ของข้อกล่าวหา และผู้แจ้งความดำเนินคดี กล่าวคือ นอกเหนือจากข้อกล่าวหาตามมาตรา 112, 116 ประมวลกฎหมายอาญา และ พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ฯ แล้ว ยังมีคดีหมิ่นประมาท และข้อหาอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ความผิดในลักษณะการเผยแพร่เนื้อหาที่เข้าข่ายเป็นความผิด (Content Crime) ในขณะที่ผู้แจ้งความดำเนินคดีมีทั้ง หน่วยงานรัฐ นักการเมือง และปัจเจกชนผู้มีความเชื่อหรืออุดมการณ์ทางการเมืองแตกต่างจากผู้ถูกดำเนินคดี โดยมีข้อสังเกตว่า แม้บางครั้งอาจไม่ได้มีลักษณะของการใช้ “ความห่างไกลของพื้นที่ที่แจ้งความ” เพื่อสร้างภาระในเรื่องการเดินทาง หรือค่าใช้จ่ายโดยเป้าหมายเพื่อ “ลงโทษ” ผู้ถูกดำเนินคดีโดยตรง หรือเด่นชัด แต่คดีจำนวนมากที่เกิดขึ้นก็ยังคงมีลักษณะเป็นการใช้กระบวนการยุติธรรมใน “เชิงยุทธศาสตร์” โดยมีลักษณะร่วมกันที่เรียกว่าเป็นคดี “ตอบโต้ทางการเมือง” ไม่ว่าจะเป็น คดีวัชรวิระ บุกรุกเว็บไซต์ศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งแจ้งความดำเนินคดีโดยศาลรัฐธรรมนูญ, คดีที่ตัวแทนข้าราชการฟ้องประชาชน 8 คนเนื่องจากแชร์ “ข้าราชการปลดแอก” ที่จังหวัดอุดรธานี หรือคดีที่ศักดิ์สยาม ชิดชอบ แจ้งความในจังหวัดบุรีรัมย์ในข้อหาหมิ่นประมาท และดูหมิ่นกับประชาชนในคดี “กู่ย/ชาคริต/ก๊อต” และข้อหาตาม พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ฯ กับ “ซี” (ศาลยกฟ้อง)

คดียุทธศาสตร์ หรือคดีตอบโต้การเมือง มีความแตกต่างจากคดีอาญาปกติตรงที่ในคดีอาญาปกตินั้นผู้ฟ้องหรือผู้แจ้งความดำเนินคดีเป็น “ผู้เสียหายโดยตรง” และมีเป้าหมายในการดำเนินคดีเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรม หรือเยียวยาความเสียหายให้กับตนเอง จะเห็นได้ว่าแม้ในระดับของ “ข้อเท็จจริง” นั้น ศาลรัฐธรรมนูญก็ดี หรือตัวแทนข้าราชการก็ดี จะอ้างได้ว่าตนเป็นผู้เสียหายตามกฎหมาย แต่หากวิเคราะห์เรื่องนี้ในระดับของ “เจตนาในการใช้กฎหมาย” และระดับของ “โครงสร้างอำนาจ” จะพบว่าผลลัพธ์ที่ได้ไม่ได้ตรงไปตรงมาว่าคดีเหล่านี้คือคดีอาญาปกติ ในกรณีของการ “บุกรุกเว็บไซต์ศาลรัฐธรรมนูญ” นั้น แน่หนอนว่าการโจมตีระบบ (DDoS/hacking/intrusion) เป็น “การละเมิดความมั่นคงระบบคอมพิวเตอร์” และผู้เสียหายตามมาตรา 5 พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ฯ ก็คือ เจ้าของระบบ เมื่อศาลรัฐธรรมนูญอยู่ในฐานะ “ผู้ควบคุมระบบ” ย่อมถือเป็นผู้เสียหายโดยตรง ในกรณีของการแชร์เพจ/โพสต์ข้าราชการปลดแอก ซึ่งเป็นการแชร์เนื้อหาที่วิจารณ์ข้าราชการอาจเข้าข่ายหมิ่นประมาทต่อหน่วยงาน ดังนั้น ตัวแทนข้าราชการหรือผู้ถือสภาพบุคคลนิติบาลก็อาจอ้างตนเป็นผู้เสียหาย แต่ในระดับของเจตนาในการใช้กฎหมายนั้น สามารถแสดงให้เห็นว่าความเสียหายเป็นเพียง “ข้ออ้าง” ไม่ใช่วัตถุประสงค์ที่แท้จริง

ในกรณีของศาลรัฐธรรมนูญ มีข้อเท็จจริงว่าผู้บุกรุกเว็บไซต์ไม่ได้ทำเพื่อผลประโยชน์ของตัวเองหากแต่มีพฤติกรรมเชื่อมโยงกับการวิจารณ์อำนาจรัฐ หรือต่อต้านสถาบันทางการเมือง ขณะที่การดำเนินคดีก็ไม่ใช่เพื่อยับยั้งความเสียหาย หรือ “กู้คืนระบบ” แต่เป็นไปเพื่อ “ก่อกวนการต่อต้านสถาบันรัฐ” พร้อม ๆ กับการ “ส่งสัญญาณว่าอำนาจรัฐเป็นสิ่งไม่ควรแตะต้อง”

ส่วนในกรณีของการ “แชร์ข้าราชการปลดแอก” มีฐานะเป็นการวิจารณ์ข้าราชการในระบบ ที่ถูกเพ่งเพชฌัญญ์ดังกล่าวตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับการทุจริต โดยประชาชน 7 ราย ที่แชร์โพสต์ได้ถูกฟ้องดำเนินคดีไปด้วย และสุดท้าย ศาลมีคำพิพากษายกฟ้อง เนื่องจากเห็นว่าเจตนาเพื่อติดตามให้มีการตรวจสอบ รวมถึงกระตุ้นให้ประชาชนทั่วไปมีส่วนร่วมในการตรวจสอบจึงเข้าข่ายเป็นการแสดงความคิดเห็นโดยสุจริต ตีชมด้วยความเป็นธรรม ข้อหาหมิ่นประมาทในที่นี้จึงกลายเป็นการดำเนิน

คดีเพื่อ “ปิดปากการวิจารณ์เชิงโครงสร้าง” ไม่ใช่เพื่อเย้ยเยาะเกียรติของบุคคลตามหลักเรื่องละเมิด หรือมิใช่การปกป้องเกียรติส่วนบุคคลในคดีปกติ

ดังนั้นหากวิเคราะห์ปัญหาในเชิงระบบและโครงสร้างอำนาจก็คือ ในคดีที่มีมิติทางการเมือง คนที่สามารถนิยามตนเองให้เป็น “ผู้เสียหาย” ตามกฎหมายได้ ก็อาจอาศัยสถานะดังกล่าวประกอบกับกระบวนการยุติธรรมเป็นอาวุธในการควบคุมพื้นที่ทางการเมือง หรือระงับการวิพากษ์วิจารณ์ระบบและโครงสร้างทางอำนาจได้ จนอาจก่อให้เกิด chilling effect ต่อเสรีภาพการแสดงออกโดยรวมของสังคม ดังนั้น คดีต่อบัณฑิตการเมืองจึงไม่ใช่คดีที่ “ไม่มีผู้เสียหาย” หากแต่คือคดีที่สถานะความเป็น “ผู้เสียหาย” สามารถถูกใช้เป็นข้ออ้างเพื่อเป้าหมายทางอำนาจได้

อย่างไรก็ตาม ในกรณีของศักดิ์สยาม ชิดชอบ นั้น สะท้อนภาพและรูปแบบของคดี รวมถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นแตกต่างออกไป แม้ว่าทั้งสองกรณีจะอ้าง “ความเสียหาย” เหมือนกันก็ตาม แต่แก่นของการใช้กฎหมายแตกต่างกัน ศักดิ์สยาม ชิดชอบ ไม่ใช่บุคคลธรรมดาแต่เป็นรัฐมนตรีระดับชาติ แม้กฎหมายจะเปิดช่องให้ทุกคนที่ได้รับ ความเสียหายสามารถฟ้องหมิ่นประมาทได้ แต่ในมิติ constitutional accountability นักการเมืองควรต้องยอมรับการวิจารณ์ในระดับสูงกว่าเอกชน แต่ศักดิ์สยามกลับเลือกฟ้องประชาชนที่วิพากษ์วิจารณ์ตนเองที่จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งเป็นฐานการเมือง และเครือข่ายอำนาจของตระกูลชิดชอบ จำเลยซึ่งอาศัยในกรุงเทพฯ หรือจังหวัดอื่นจึงถูกบังคับให้ต้องสู้คดีในจังหวัดอิทธิพลของโจทก์ แม้คดีจำนวนหนึ่งศาลจะยกฟ้อง (เพราะเหตุเป็นเรื่องที่กระทำได้โดยชอบในประเด็นสาธารณะ) แต่กระบวนการลงโทษก็เกิดขึ้นไปก่อนหน้าที่ศาลจะยกฟ้องแล้ว เพราะจำเลยต้องเสียทั้งเวลาและงบประมาณในการต่อสู้ คดีของศักดิ์สยามจึงเป็นรูปแบบของการตอบโต้ทางการเมืองด้วยชนชั้นอำนาจ ประกอบกับกฎหมายเพื่อทำให้ผู้เห็นต่างทางการเมืองต้องล่าถอย หรือสยบยอม (Elite retaliation)

เช่นเดียวกับกรณีล่าสุดที่เพิ่งเกิดขึ้นในช่วงปลายปี พ.ศ. 2568 เป็นต้นมา ซึ่งเป็นการแจ้งความเพื่อดำเนินคดีทางไกลอย่างชัดเจนและศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชนติดตามอยู่ด้วย ได้แก่ กรณีที่ ธรรมนัส พรหมเผ่า (อดีต) สมาชิกผู้แทนราษฎรจังหวัดพะเยา ไล่แจ้งความประชาชนและสื่อมวลชนจำนวนเกือบ 300 คดีที่จังหวัดพะเยา ด้วยข้อหาหมิ่นประมาทจากการวิพากษ์วิจารณ์เขาเกี่ยวกับธุรกิจสีเทา และแก๊งหลอกหลวงออนไลน์²⁴

ปี พ.ศ. 2565 คดีทางไกลในปีนั้นลดลงทั้งปริมาณ และทั้งไม่มีรูปแบบของการแจ้งความใน “จุดศูนย์กลาง” (cluster) การแจ้งความเกิดขึ้นโดยปัจเจกบุคคล และแยกย้ายไปตามจังหวัดภูมิลำเนาของผู้แจ้งความ ดังนั้น ในปีนี้แทนที่จะเห็นคดี 7-10 คดีอย่างที่ สภ.บางแก้ว หรือสุโขทัย-ลก การแจ้งความจะกระจายตัว สาเหตุที่เกิดปรากฏการณ์ในลักษณะนี้ขึ้นอาจเป็นเพราะ “ความรู้แพร่กระจาย” กล่าวคือ คนทั่วไปเริ่มเห็นว่าสามารถแจ้งความดำเนินคดีกับการโพสต์อะไรได้บ้าง และการแจ้งความทางไกลก็ให้ “ผลทางสังคม” ที่น่าพึงพอใจ มวลชนที่อาจมีอุดมการณ์แบบเดียวกันกับกลุ่มปกป้องสถาบันฯ (แต่ไม่จำเป็นต้องอยู่กลุ่มเดียวกัน หรือเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน) ได้เรียนรู้ที่จะใช้กระบวนการดังกล่าวเป็นเครื่องมือด้วยตนเอง

ปี พ.ศ. 2566 สามารถมองได้ว่าเป็นช่วงที่ปรากฏลักษณะของ “การฟ้องคดีเชิงอุดมการณ์ในรูปแบบเต็ม” อย่างชัดเจน โดยมีบุคคลและกลุ่มที่แสดงตัวเป็นเครือข่ายปกป้องสถาบันเป็นผู้เล่นหลักในกระบวนการดังกล่าว ตัวอย่างสำคัญคือการดำเนินการแจ้งความต่อบุคคลจำนวนมากอย่างต่อเนื่องของ ทรงชัย เนียมหอม จากกลุ่มประชาภักดีพิทักษ์สถาบัน ซึ่งเริ่มต้นในปีนี้ และดำเนินต่อเนื่องไปอีกอย่างน้อยสองปี รวมแล้วไม่น้อยกว่า 15 คดี โดยมีการใช้พื้นที่ในจังหวัดพัทลุงและจังหวัดอื่น ๆ ในภาคใต้เป็นจุดหลักในการดำเนินคดี

²⁴ ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, “ตำรวจพะเยาออกหมายเรียกประชาชนข้ามจังหวัด: กรณีธรรมนัส” (26 พฤศจิกายน 2568), สืบค้นวันที่ 12 พฤศจิกายน 2568, เข้าถึงได้ที่ <https://tlhr2014.com/archives/80235>

แนวโน้มดังกล่าวทวีความชัดเจนยิ่งขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2567–2568 เมื่อกลุ่มปกป้องสถาบันต่าง ๆ มีบทบาทเด่นในการเป็นผู้เล่นหลักที่ใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นเครื่องมือในการ “ลงโทษ” บุคคลจากภูมิภาคอื่น ตัวอย่างเช่น การที่ทรงชัย นิยมหอม มิได้จำกัดการแจ้งความไว้เพียงจังหวัดพัทลุง หากแต่เริ่มกระจายการดำเนินคดีไปยังจังหวัดตรัง กระบี่ สุราษฎร์ธานี หรือสงขลา หรือกรณีของ อานนท์ กลิ่นแก้ว จากกลุ่ม ศปปส. ที่แจ้งความดำเนินคดีต่อบุคคลซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่จังหวัดเชียงราย ผ่านหน่วยงานในส่วนกลางอย่างกองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (บก.ปอท.) ลักษณะการกระจายพื้นที่เช่นนี้สะท้อนให้เห็นว่า “ความห่างไกลของพื้นที่ดำเนินคดี” ถูกใช้เป็นองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการตั้งแต่ต้นทางของคดี

อนึ่ง นอกเหนือจากคดีที่นำมาวิเคราะห์ในช่วงเวลาหลักของรายงานฉบับนี้แล้ว ภายหลังปี พ.ศ. 2568 ยังปรากฏข้อมูลคดีเพิ่มเติมที่มีลักษณะสอดคล้องกับรูปแบบและข้อสังเกตที่กล่าวมาแล้วข้างต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ชุดคดีหมิ่นประมาท และดูหมิ่นโดยการโฆษณาที่เกี่ยวข้องกับการแสดงความคิดเห็นออนไลน์ และมีการดำเนินคดีในจังหวัดพะเยา ซึ่งถูกกล่าวถึงในสารานุกรมในนาม “ชุดคดีธรรมนัส”²⁵ กรณีดังกล่าวมีลักษณะร่วมสำคัญคือ ผู้ถูกกล่าวหาเป็นประชาชนจากหลายจังหวัดซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ห่างไกลจากพื้นที่รับแจ้งความหรือพื้นที่ศาล ขณะที่มูลเหตุแห่งคดีมิได้มีความเชื่อมโยงเฉพาะกับพื้นที่จังหวัดพะเยาในทางข้อเท็จจริง หากแต่เกิดจากการแสดงความคิดเห็นในสื่อออนไลน์ซึ่งสามารถเข้าถึงได้จากทุกพื้นที่

ที่สำคัญ พฤติการณ์ในการเลือกพื้นที่ดำเนินคดีดังกล่าว เมื่อพิจารณาประกอบกับการแสดงออกและถ้อยคำที่ปรากฏต่อสาธารณะของผู้ฟ้องคดี สะท้อนให้เห็นว่า “ความห่างไกลของพื้นที่ดำเนินคดี” มิได้เป็นเพียงผลจากโครงสร้างเขตอำนาจหรือดุลพินิจในเชิงเทคนิค หากแต่มีลักษณะของการถูกใช้เป็นองค์ประกอบหนึ่งในการสร้างภาระและต้นทุนแก่ผู้ถูกกล่าวหา ทั้งในด้านค่าใช้จ่าย เวลา และความสามารถในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมตั้งแต่ระยะเริ่มต้นของคดี ชุดคดีธรรมนัสจึงทำหน้าที่เป็น “กรณีบังชี้แนวโน้ม” ที่ช่วยตอกย้ำข้อสังเกตของรายงานฉบับนี้ว่า การแจ้งความหรือฟ้องคดีในท้องที่ห่างไกลสามารถถูกใช้เป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์การดำเนินคดี และก่อให้เกิดลักษณะของการ “ลงโทษด้วยกระบวนการ” ได้ แม้ในคดีหมิ่นประมาทระหว่างบุคคลก็ตาม

²⁵ รายงานฉบับนี้ใช้คำเรียกดังกล่าวตามที่มีปรากฏในสื่อและการรับรู้ในพื้นที่สาธารณะ ทั้งนี้ เพื่อความสะดวกในการอ้างอิง มิได้เป็นการนิยามคดีในเชิงกฎหมาย

3.2 ข้อสังเกตเชิงข้อมูล และแนวโน้มของสถานการณ์การแจ้งความหรือฟ้องคดีทางไกล

จากการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลคดีการแจ้งความหรือฟ้องคดีอาญาในท้องที่ที่ห่างไกลตามที่นำเสนอไว้ในข้อ 3.1 สามารถสังเคราะห์ข้อสังเกตเชิงข้อมูลที่มีนัยสำคัญต่อการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ดังกล่าวในภาพรวมได้ ดังนี้

ประการแรก การแจ้งความหรือฟ้องคดีทางไกลมิได้เกิดขึ้นในลักษณะกระจัดกระจายหรือเป็นเหตุบังเอิญรายกรณี หากแต่มีลักษณะเป็นรูปแบบ (pattern) ที่ปรากฏซ้ำอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 เป็นต้นมา ทั้งในแง่ของช่วงเวลาที่เกิดขึ้น และลักษณะของการเลือกพื้นที่ดำเนินคดี ข้อมูลแสดงให้เห็นว่าคดีจำนวนมากมีการแจ้งความหรือฟ้องคดีในพื้นที่ที่อยู่ห่างไกลจากภูมิลำเนาของผู้ถูกกล่าวหาอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะการเลือกพื้นที่ข้ามภูมิภาค ซึ่งแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาทั่วไปที่มักยึดโยงอยู่กับสถานที่เกิดเหตุหรือถิ่นที่อยู่ของคู่ความเป็นหลัก

ประการที่สอง ข้อกล่าวหาที่ถูกนำมาใช้ในการแจ้งความหรือฟ้องคดีทางไกลมีลักษณะเฉพาะและกระจุกตัวสูง โดยข้อมูลชี้ชัดว่าคดีส่วนใหญ่เป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 112 ประกอบพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ซึ่งมีสัดส่วนสูงกว่าข้อกล่าวหาอื่นอย่างเด่นชัด ข้อเท็จจริงนี้สะท้อนให้เห็นว่าการแจ้งความหรือฟ้องคดีทางไกลมิได้กระจายตัวอย่างเท่าเทียมในทุกประเภทความผิด หากแต่เกิดขึ้นอย่างเข้มข้นในคดีที่เกี่ยวข้องกับการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองและประเด็นสาธารณะในพื้นที่ออนไลน์

ประการที่สาม ลักษณะของผู้กล่าวหาในคดีทางไกลจำนวนมากมิใช่ผู้เสียหายโดยตรงจากการกระทำที่เป็นมูลเหตุของคดี แต่เป็นบุคคลทั่วไป กลุ่มบุคคล หรือในบางกรณีเป็นหน่วยงานของรัฐ ซึ่งใช้กลไกการแจ้งความหรือฟ้องคดีในฐานะความผิดอาญาต่อแผ่นดิน ข้อสังเกตนี้ปรากฏอย่างสม่ำเสมอในหลายคดี และมีความสัมพันธ์โดยตรงกับข้อเท็จจริงที่ว่า ผู้กล่าวหาไม่จำเป็นต้องมีความเชื่อมโยงกับพื้นที่ที่เลือกแจ้งความหรือฟ้องคดี รวมทั้งไม่จำเป็นต้องมีความสัมพันธ์กับผู้ถูกกล่าวหาในเชิงข้อเท็จจริงหรือเชิงพื้นที่ด้วย

ประการที่สี่ พื้นที่ที่ถูกเลือกใช้ในการแจ้งความหรือฟ้องคดีมีลักษณะเป็นพื้นที่ที่ห่างไกลจากภูมิลำเนาและบริบททางสังคมของผู้ถูกกล่าวหา โดยมีได้จำกัดอยู่เพียงจังหวัดใกล้เคียงหรือพื้นที่ในภูมิภาคเดียวกัน หากแต่เป็นการเลือกพื้นที่ที่อยู่ห่างไกลในเชิงภูมิศาสตร์อย่างชัดเจน ข้อเท็จจริงดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า “ความห่างไกลของพื้นที่” เป็นลักษณะร่วมที่ปรากฏซ้ำในคดีทางไกลจำนวนมาก และเป็นองค์ประกอบสำคัญของปรากฏการณ์นี้ในทางข้อมูล

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาข้อมูลทั้งหมดในภาพรวม ยังสามารถจัดจำแนกรูปแบบของการแจ้งความหรือฟ้องคดีทางไกลออกได้เป็นลักษณะสำคัญอย่างน้อยสามประการ ได้แก่

- (1) การแจ้งความข้ามภูมิภาคโดยบุคคลทั่วไปที่มิใช่ผู้เสียหายโดยตรง โดยอาศัยการแสดงผลของเนื้อหาออนไลน์เป็นฐานอ้างสถานที่เกิดเหตุ
- (2) การดำเนินคดีโดยหน่วยงานของรัฐหรือผู้แทนหน่วยงานรัฐในพื้นที่ที่มีความพร้อมเชิงองค์กร แม้ผู้ถูกกล่าวหาจะไม่มี

ความเชื่อมโยงกับพื้นที่ดังกล่าว และ

(3) การเลือกพื้นที่แจ้งความหรือฟ้องคดีในจังหวัดที่มีนายทางอำนาจหรือบริบททางการเมืองเฉพาะ

การจัดกลุ่มเชิงรูปแบบดังกล่าวมิได้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แรงจูงใจ หรือความชอบด้วยกฎหมายของการดำเนินคดี หากแต่ช่วยให้เห็นว่าภายใต้ข้อมูลชุดเดียวกัน การแจ้งความหรือฟ้องคดีทางไกลมิได้เป็นปรากฏการณ์ที่มีลักษณะเดียว หากแต่มี “ความหลากหลายในเชิงรูปแบบ” ซึ่งสะท้อนความซับซ้อนของการใช้พื้นที่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในทางปฏิบัติ

ยิ่งไปกว่านั้น จากรูปแบบข้อมูลที่ปรากฏอย่างต่อเนื่อง เรายังสามารถวิเคราะห์เชิงแนวโน้มได้ด้วยว่า การแจ้งความหรือฟ้องคดีทางไกลในลักษณะดังกล่าวมิได้จำกัดอยู่เฉพาะความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 112 เท่านั้น หากแต่ยังมีศักยภาพในการขยายไปสู่ความผิดเกี่ยวกับการกระทำในโลกรออนไลน์ประเภทอื่น ๆ ที่มีลักษณะใกล้เคียงกันได้ด้วย กล่าวคือ เป็นความผิดที่ไม่จำเป็นต้องมีผู้เสียหายเฉพาะตัว อาศัยการเข้าถึงหรือการแสดงผลของเนื้อหาเป็นฐานอ้างสถานที่เกิดเหตุ และเปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปหรือหน่วยงานของรัฐสามารถใช้กลไกการแจ้งความหรือฟ้องคดีได้โดยไม่ต้องมีความเชื่อมโยงเชิงพื้นที่กับผู้ถูกกล่าวหา ภายใต้เงื่อนไขเหล่านี้ การดำเนินคดีทางไกลจะไม่ใช่ “อาวุธ” หรือ “กลไก” ที่จำกัดขอบเขตการใช้งานไว้กับกลุ่มบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเฉพาะอย่างนักเคลื่อนไหวทางสังคม หรือนักกิจกรรมทางการเมือง เท่านั้น แต่ผู้ใช้สื่อออนไลน์ทั่ว ๆ ไป นักข่าว อินฟลูเอนเซอร์ รวมทั้งนักวิชาการ ก็สามารถตกเป็นเหยื่อของการแจ้งความหรือฟ้องคดีทางไกลได้ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน

เมื่อพิจารณาข้อสังเกตเชิงข้อมูลดังกล่าวโดยรวม จะเห็นได้ว่า การแจ้งความหรือฟ้องคดีทางไกลในบริบทของประเทศไทยมิใช่เพียงความผิดปกติของกระบวนการยุติธรรมในบางกรณี หากแต่เป็นปรากฏการณ์ที่มีรูปแบบและลักษณะร่วมกันอย่างชัดเจน ทั้งในแง่ของประเภทข้อกล่าวหา ลักษณะผู้กล่าวหา และการเลือกพื้นที่ดำเนินคดี ข้อสังเกตเหล่านี้จะทำหน้าที่เป็นฐานข้อมูลสำคัญในการตั้งคำถามต่อไปเกี่ยวกับผลกระทบต่อสิทธิในการต่อสู้คดีและหลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม ซึ่งจะได้วิเคราะห์โดยละเอียดในบทถัดไป

4. ผลกระทบต่อผู้ถูกกล่าวหา และกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

บทนี้มุ่งวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการแจ้งความหรือฟ้องคดีอาญาทางไกลต่อผู้ถูกกล่าวหา ครอบครัว และกระบวนการยุติธรรมในภาพรวม โดยแสดงให้เห็นว่าการดำเนินคดีในท้องที่ที่ห่างไกลจากภูมิลำเนาไม่ได้สร้างเพียงความไม่สะดวกในเชิงปฏิบัติ หากแต่ก่อให้เกิดผลกระทบสะสมในหลายมิติ ทั้งการเข้าถึงทนายความ ภาระทางเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ทางครอบครัว สุขภาพกายและจิตใจ ตลอดจนความสามารถในการต่อสู้คดีอย่างมีประสิทธิภาพ การวิเคราะห์ในบทนี้ชี้ให้เห็นว่า ผลกระทบดังกล่าวมิใช่ผลข้างเคียงโดยบังเอิญ แต่เป็นผลที่สืบเนื่องโดยตรงจากโครงสร้างการเลือกพื้นที่ดำเนินคดี ซึ่งทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสามารถทำหน้าที่เป็น “การลงโทษด้วยกระบวนการ” ก่อนจะมีคำพิพากษาถึงที่สุด และส่งผลกระทบต่อหลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม และความชอบธรรมของระบบยุติธรรมในระยะยาว

4.1 ผลกระทบต่อสิทธิการเข้าถึงทนายความ และการเตรียมการเพื่อสู้คดี

สิทธิในการได้รับความช่วยเหลือจากทนายความเป็นหนึ่งในหลักประกันพื้นฐานของการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมภายใต้ข้อ 14 วรรคสาม (b) และ (d) ICCPR และสิทธิในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญานั้น ย่อมหมายถึงการเปิดโอกาสให้จำเลยมีทนายความหรือผู้ช่วยเหลือทางคดีได้อย่างเต็มที่และเป็นไปตามความประสงค์ของเขา ซึ่งโดยทั่วไปผู้ถูกกล่าวหาจำเป็นต้องการทนายความที่ตนไว้วางใจ²⁶ (เช่น ทนายประจำครอบครัว ทนายสิทธิมนุษยชน ทนายความที่มีประสบการณ์ หรือเคยทำคดีในลักษณะเดียวกันมาก่อน)

ในขณะที่การถูกแจ้งความดำเนินคดีทางไกลที่ส่งผลให้ทนายความจากส่วนกลาง หรือทนายความจากภูมิภาคที่ผู้ถูกกล่าวหาอาศัยอยู่เลือก ต้องเดินทางไกลเพื่อไป-กลับ เพิ่มทั้งต้นทุนด้านเวลาและค่าใช้จ่าย ทั้งค่าเดินทาง ค่าอาหาร รวมทั้งค่าที่พักด้วยในบางครั้ง ดัง

²⁶ ICCPR, art. 14 (3) (b), (d).

นั้น สำหรับผู้ถูกกล่าวหาที่ไม่มีกำลังทางเศรษฐกิจเพียงพอจะรับมือกับภาวะยากลำบากในการแสวงหาทุนความ หรือความช่วยเหลือทางกฎหมาย จนต้องยอมตัดใจไม่ใช้ทนายความที่ไว้วางใจ หรือหาทนายท้องถิ่นที่ไม่เคยรู้จักกันมาก่อน เพื่อดูแลคดีให้ ที่แย่ไปกว่านั้นก็คือ ผู้ต้องหาตัดสินใจเดินทางไปให้ปากคำหรือไปศาลเพียงลำพังเพราะไม่มีเงินเพียงพอ

สถานการณ์ที่ผ่านมาพบว่า ผู้ต้องหาคดีที่มีลักษณะทางการเมืองจำนวนมากจำเป็นต้องขอรับความช่วยเหลือจากองค์กรสิทธิมนุษยชนต่าง ๆ เช่น ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน หรือเครือข่ายทนายอาสาที่มีประสบการณ์ อย่างไรก็ตาม มีหลายกรณีที่ผู้ต้องหาไม่รู้ช่องทาง หรือไม่สามารถติดต่อขอรับความช่วยเหลือจากองค์กรช่วยเหลือเหล่านั้นได้ทันที นอกจากนี้ องค์กรช่วยเหลือเองก็อาจไม่สามารถให้ความช่วยเหลือได้ทันทีเช่นกัน เพราะสถานที่ดำเนินคดีอยู่ในพื้นที่ที่ห่างไกล และองค์กรไม่มีเครือข่ายให้ความช่วยเหลือประจำอยู่ในท้องที่นั้น ผู้ต้องหาจึงต้องเผชิญหน้ากับปัญหาต่าง ๆ โดยไร้การช่วยเหลือ เนื่องจากความไม่รู้กฎหมาย และไม่รู้สิทธิในการต่อสู้คดีของตน เช่น กรณีคดี “นคร” นักศึกษาชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ขณะนั้น และช่างรับจ้างแต่งหน้า ที่ถูกตำรวจจับกุมโดยไม่มีหมายไปด้วย และโดนฝากขังในชั้นสอบสวนนานถึง 10 วัน ที่เรือนจำกลางจังหวัดสมุทรปราการ ด้วยความไม่รู้ข้อกฎหมาย และยังเข้าไม่ถึงความช่วยเหลือทางคดี²⁷ หรือกรณีของ “อุดม” ที่ต้องรีบเดินทางด้วยรถไฟกับภรรยาเพียงลำพังจากปราจีนบุรีไปสุโขทัย-ลก จังหวัดนครราชสีมา ภายหลังได้รับหมายเรียก เพราะไม่รู้ว่าจะต้องทำอะไร ติดต่อใคร และไม่มีใครให้ปรึกษา ทั้งได้พบว่า ตำรวจที่นั่นก็ไม่ได้แนะนำเรื่องใด รวมทั้งเรื่องทนาย นอกจากนำหลักฐานมาให้ดูและแจ้งข้อกล่าวหา²⁸

ควรต้องกล่าวด้วยว่า ในบริบทของประเทศไทยนั้น ทนายความท้องถิ่นที่ยินดีรับทำคดีที่มีลักษณะทางการเมือง หรือมีประสบการณ์ด้านคดีสิทธิมนุษยชนและคดีการเมืองยังมีจำนวนไม่มากนักเมื่อเทียบกับอัตราความต้องการทนายความสำหรับคดีในกลุ่มนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังการรัฐประหารในปี พ.ศ. 2549 และประเทศไทยตกอยู่ในวังวนแห่งความขัดแย้งทางการเมืองยาวนานเรื่อยมา กว่า 2 ทศวรรษ จึงอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ระยะทางที่ห่างไกลจากภูมิลำเนาของผู้ต้องหาหรือจำเลย รวมทั้งห่างจากศูนย์กลางของประเทศอันเป็นที่ตั้งหลักขององค์กรให้ความช่วยเหลือ และการต้องต่อสู้คดีในถิ่นที่ไม่คุ้นเคย ได้ก่อให้เกิดความยากลำบากในการเข้าถึงทนายความ หรือส่งผลกระทบต่อสิทธิในการได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายของผู้ต้องหา ซึ่งย่อมไม่สอดคล้องกับหลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมตามมาตรฐานสากล

นอกจากนี้ ในเชิงอุดมคติของสิทธิในกระบวนการยุติธรรมนั้น ผู้ต้องหาหรือจำเลยควรได้ปรึกษาหารือกับทนายความ หรือได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายตั้งแต่เริ่มต้นก่อนการให้ปากคำ หรือก่อนได้รับฟังหรืออธิบายถึงข้อกล่าวหา แต่ในคดีแจ้งความทางไกลเช่นนี้ มักเกิดสถานการณ์ที่ตำรวจแจ้งให้ผู้ต้องหาไปรายงานตัวที่โรงพักปลายทางในวันเวลาที่กำหนด หรือมีเช่นนั้นก็ถูกตำรวจเข้าจับกุมตามหมายจับ (เพราะเหตุไม่ทราบหมายเรียกที่ถูกส่ง)²⁹ แล้วถูกพาตัวจากที่พักไปยังสถานที่ในจังหวัดที่รับแจ้งความทันที บางคดีอาจใช้เวลาเดินทางเป็นวัน ๆ³⁰ ในขณะที่ยังไม่สามารถติดต่อขอความช่วยเหลือจากทนายความหรือองค์กรช่วยเหลือ หรือทนายประจำตัวไม่สามารถเดินทางไปทันทีได้ ในขณะที่ยังไม่มียทนายความในท้องถิ่นเตรียมไว้ล่วงหน้า

ดังนั้น การให้คำปรึกษาทางกฎหมายก่อนเข้ารับทราบข้อกล่าวหา หรือก่อนถูกพาตัวไปในสถานการณ์เช่นนี้จึงมีได้น้อยมาก หรือแทบไม่มีเลยจนก่อให้เกิดคำถามว่า ผู้ต้องหาเข้าใจสภาพข้อหาและรับรู้สิทธิในการให้การหรือปฏิเสธการให้การ

²⁷ ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, “เปิดแผลใจนคร: จำเลย ม.112 ฝากขัง 10 วัน ก่อนยกฟ้อง” (28 พฤศจิกายน 2566), สืบค้นวันที่ 18 พฤศจิกายน 2568, เข้าถึงได้ที่ <https://tlhr2014.com/archives/61859>

²⁸ ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, “จากปราจีนบุรีถึงนครราชสีมา: การเดินทางของอุดม ผู้ถูกฟ้อง ม.112” (15 กรกฎาคม 2565), สืบค้นวันที่ 18 พฤศจิกายน 2568, เข้าถึงได้ที่ <https://tlhr2014.com/archives/46042>

²⁹ ภาคผนวกที่ 1, คดีลำดับที่ 1 (“ธีรวัช: แคร่โพสต์เพจคนไทย UK”), 4 (“บุญญพัฒน์: โพสต์กลุ่มตลาดหลวง 4 ข้อความ”).

³⁰ คดีลำดับที่ 34 “พงษ์ โพสต์เฟซบุ๊ก 6 ข้อความ”, ลำดับที่ 36 “สิงโต คอมเมนต์ข้อความในเฟซบุ๊ก”, ลำดับที่ 41 “จิรดี ทวิตข้อความโต้ตอบในทวิตเตอร์”, ลำดับที่ 51 “วีรพงษ์ คอมเมนต์ข้อความในกลุ่มตลาดหลวง” หรือ ลำดับที่ 53 “ชนพัฒน์ เพจภาพพาเหรดกีฬานักเรียน” เป็นต้น

รวมทั้งผลทางกฎหมายของการเซ็นเอกสารต่าง ๆ จริงหรือไม่ เพียงใด ซึ่งเกี่ยวพันและสำคัญอย่างยิ่งต่อสิทธิในการได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรม

ในบางกรณีกระบวนการในการส่งหมายต่าง ๆ ก็อาจสร้างปัญหาให้ผู้ต้องการในการต่อสู้คดีทางไกลแบบนี้ได้เช่นกัน เช่น คดีของ “ธนพัฒน์” (บุญ ทะลุฟ้า) นักกิจกรรมกรุงเทพฯ ที่ถูกพลีชีพ จันท์หัวโทง กล่าวหาด้วยมาตรา 112 ที่สุโขทัย-ลก โดยตำรวจออกหมายเรียกไปยังที่อยู่ในกรุงเทพฯ 2 ครั้ง แต่เจ้าตัวไม่ได้รับเอกสาร จนทนายความจากศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน ซึ่งเดินทางไปรับทราบข้อกล่าวหาให้อีกคดีหนึ่งที่สุโขทัย-ลก ได้ทราบโดยบังเอิญว่าธนพัฒน์ถูกออกหมายเรียก และกำลังจะถูกขอหมายจับเพราะไม่ไปตามนัด³¹ เหตุการณ์ดังกล่าวจึงยิ่งสะท้อนให้เห็นว่า “ความห่างไกล” อาจส่งผลทำให้ผู้ต้องหาเสียสิทธิการต่อสู้คดีในสถานการณ์ที่ควรจะเป็น หากไม่ได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายที่ทันที่

อนึ่ง การติดต่อสื่อสารหรือนัดหมายกับทนายความหรือทีมช่วยเหลือที่ยากลำบากขึ้นเพราะอยู่ห่างไกลกัน การต้องประสานงานผ่านโทรศัพท์หรือระบบออนไลน์ซึ่งอาจไม่สะดวก หรือไม่สามารถสื่อสารความต้องการหรือให้ข้อมูลได้ละเอียดครบถ้วนเทียบเท่ากับการพบปะปรึกษากันโดยตรง สิ่งเหล่านี้ก็กระทบโดยตรงกับข้อ 14 ICCPR เรื่อง “เวลาและโอกาสอย่างเพียงพอในการเตรียมการต่อสู้คดี” ด้วยเช่นกัน ซึ่ง สำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (OHCHR) เน้นย้ำว่าการเข้าถึงทนายความต้องเป็นไปได้ *ต่อเนื่อง และต้องเกิดขึ้นได้อย่างจริงจัง* ไม่ใช่เพียงการรับรองเรื่องดังกล่าวไว้ให้อุ่นใจในตัวบทกฎหมาย หรือในทางทฤษฎีเท่านั้น³²

4.2 ผลกระทบทางเศรษฐกิจ

เป็นที่รับรู้โดยทั่วไปอยู่แล้วว่าการแจ้งความทางไกลส่งผลให้ผู้ต้องหาต้องแบกรับค่าใช้จ่ายในหลายรายการทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งค่าเดินทาง ค่าอาหาร และอาจมีค่าที่พักด้วยในบางครั้งตลอดกระบวนการดำเนินคดี ตั้งแต่ขั้นตอนการรับทราบข้อกล่าวหา การสอบสวน ไปจนถึงการขึ้นศาลในพื้นที่ห่างไกล³³ ในหลายกรณี ผู้ต้องหาจำเป็นต้องเดินทางข้ามภูมิภาคในหลักร้อย หรือหลักพันกิโลเมตรเพื่อไปให้ถ้อยคำไม่ว่าจะในชั้นกระบวนการพิจารณาใด ในกรณีที่ต้องเดินทางจากจังหวัดในภาคเหนือ หรือภาคกลางลงไปต่อสู้คดีในจังหวัดชายแดนใต้ ภาระค่าเดินทางจะสูงเป็นพิเศษ เมื่อเปรียบเทียบกับคดีทั่วไปที่เกิดในพื้นที่ใกล้เคียงกัน ทั้งยังต้องเผชิญกับความกังวลด้านความปลอดภัยจากการต้องเดินทางไปยังพื้นที่ที่ไม่คุ้นเคย หรือมีสถานการณ์ความไม่สงบ เช่น พื้นที่สุดชายแดนภาคใต้

กรณีตัวอย่างที่ชัดเจนคือ **กลุ่มคดีมาตรา 112 ที่อำเภอสุโขทัย-ลก จังหวัดนราธิวาส** ซึ่งมี พลีชีพ เป็นผู้แจ้งความไว้มากกว่า 20 คดี³⁴ ที่สถานีตำรวจท้องถิ่นนั้น ทำให้ผู้ถูกกล่าวหาหลายรายจากทั่วประเทศต้องเดินทางไกลลงไปสู้คดี ตัวอย่างเช่น “กัลยา” หญิงวัย 27 ปี จากนนทบุรี ถูกกล่าวหาว่าแชร์โพสต์และคอมเมนต์วิจารณ์สถาบันกษัตริย์ ต้องเดินทางไปรับทราบข้อกล่าวหา และขึ้นศาลที่จังหวัดนราธิวาส ซึ่งศาลจังหวัดนราธิวาสมีคำพิพากษาจำคุกเธอ 6 ปี (ปัจจุบัน

³¹ iLaw, “กล่าวโทษ ม.112 ข้ามจังหวัด: ภาพสะท้อนปัญหาความผิดอาญาแผ่นดิน” (1 เมษายน 2565), สืบค้นวันที่ 18 พฤศจิกายน 2568, เข้าถึงได้ที่ ilaw.or.th

³² OHCHR, *Human Rights in the Administration of Justice: A Manual on Human Rights for Judges, Prosecutors and Lawyers*, Chapter 6 (Fair Trial Part I).

³³ ดูรายละเอียดผลกระทบจากคดี ได้จากคดีลำดับที่ 2-4, 10-14, 16, 17, 23, 24, 26, 33, 35, 37, 40, 42, 43 และ 45 ในภาคผนวกที่ 1

³⁴ ย่างแล้ว, เชิงอรุณที่ 29.

ปล่อยตัวชั่วคราวระหว่างอุทธรณ์)³⁵ ทำนองเดียวกัน “ชัยชนะ” ชายวัย 34 ปีจากลำพูน ถูกตำรวจจับที่บ้านก่อนนำตัวไปฝากขังที่สุโขทัย-ลก ทำให้ตัวเองรวมทั้งครอบครัวต้องเดินทางไกลกว่า 1,800 กิโลเมตรลงไปเพื่อสู้คดี โดยทุกครั้ง ชัยชนะต้องเดินทางลงไปพร้อมผู้ปกครอง เนื่องจากเขาได้รับการวินิจฉัยว่าเป็นผู้ป่วยจิตเภท³⁶

อีกคดีหนึ่งในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนที่น่าสนใจก็คือ คดี “พรชัย” หนุ่มปกากะญอวัย 38 ปี คนจังหวัดแม่ฮ่องสอน แต่ย้ายมาทำงานที่กรุงเทพฯ ซึ่งถูกวัชรินทร์ อดีตกลุ่มผู้ชุมนุม กปปส. แจ้งความมาตรา 112 ประกอบ พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ฯ ไว้ที่ สภ.บันนังสตา จังหวัดยะลา ภายหลังจากที่เขาถูกขังชั่วคราวที่เรือนจำกลางเชียงใหม่ซึ่งถูกแจ้งความดำเนินคดีก่อนหน้านี้โดยผู้เคยร่วมชุมนุมกับกลุ่ม กปปส. อีกรายหนึ่ง เป็นผลทำให้พนักงานสอบสวนจาก สภ.บันนังสตา ต้องเดินทางมาที่เรือนจำกลางเชียงใหม่เพื่อแจ้งข้อกล่าวหา หลังจากนั้นเมื่อได้ประกันตัว พรชัยต้องเดินทางไปมาเองในสองจังหวัดทางภาคเหนือและใต้ เพื่อสู้คดีอีกหลายครั้ง³⁷

คดีทางไกลแบบกลุ่มอีกแห่งหนึ่งที่สร้างภาระการเดินทางไกลอย่างมากอันเป็นผลพวงมาจากผู้แจ้งความคนเดียว คือ คิว พันธุ์ ที่ใช้ สภ.บางแก้ว จังหวัดสมุทรปราการ เป็นที่มั่นหลักในการแจ้งความรวมแล้วกว่า 10 คดีกับบุคคลที่อยู่จังหวัดต่าง ๆ ในประเทศไทย³⁸ เช่น คดีของ “นคร” ผู้แชร์โพสต์จากเพจคนไทยยูเค ต้องเดินทางไกลกว่า 800 กิโลเมตรจากจังหวัดเชียงราย และใช้เวลาต่อสู้คดียาวนานเกือบ 3 ปี เพื่อที่จะพบว่าศาลชั้นต้นและอุทธรณ์ล้วนมีคำพิพากษายกฟ้อง³⁹ กรณีเหล่านี้สะท้อนภาระค่าใช้จ่ายจำนวนมากที่เกิดขึ้นกับผู้ต้องหาที่ต้องหาเงินสำหรับการเดินทางไกลหลายครั้ง

ความถี่ในการเดินทางไปสถานีตำรวจ หรือศาล ในคดีทางไกลมักจะมีมากและต่อเนื่องยาวนาน ส่งผลกระทบต่อสมรรถนะด้านการเงินและคุณภาพชีวิต คดีการเมืองหลายคดีใช้เวลาพิจารณา 2-3 ปีหรือมากกว่านั้น ตั้งแต่ชั้นสอบสวนไปจนถึงคำพิพากษาศาลชั้นต้น และหากมีการอุทธรณ์ฎีกาก็ยิ่งทำให้คดียืดเยื้อ ผู้ต้องหาจำเป็นต้องเดินทางไปรายงานตัว หรือขึ้นศาลนับครั้งไม่ถ้วนตลอดช่วงเวลาดังกล่าว เช่น คดีของ “ดี วรรณวลี” กับพวกรวม 3 คน ต้องเดินทางจากกรุงเทพฯ ไปศาลจังหวัดเชียงใหม่อย่างต่อเนื่องกว่า 4 ปี ตั้งแต่ถูกกล่าวหาในปลายปี 2563 ระยะเวลาดังกล่าวครอบคลุมทั้งการรับทราบข้อกล่าวหา (ต้นปี 2564) การฝากขังและขอประกันตัว นัดสอบคำให้การและตรวจพยานหลักฐาน สืบพยานหลายนัดตลอดปี 2565-2566 และการฟังคำพิพากษาศาลชั้นต้นปลายปี 2566⁴⁰ กล่าวได้ว่าผู้ต้องหาต้องจัดสรรเวลา **ลางานหยุดเรียน หรือหยุดธุรกิจส่วนตัว** เป็นระยะ ๆ เพื่อเดินทางไปยังศาลตามนัดหลายสิบครั้งตลอดหลายปี ส่งผลให้สูญเสียโอกาสทางอาชีพ และรายได้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากการเดินทางซ้ำ ๆ เหล่านี้จะสะสมขึ้นเรื่อย ๆ ผู้ต้องหาบางรายต้องรัดเข็มขัดในการใช้จ่ายประจำวันของครอบครัว เพื่อเก็บเงินเป็นค่าเดินทางไปศาลเมื่อถึงวันนัด

การต้องเดินทางบ่อยครั้งยังหมายถึงภาระค่าใช้จ่ายทางอ้อม คือ การขาดรายได้ หรือปัญหาการหยุดงานของผู้ต้องหา และบางครั้งรวมถึงญาติมิตรที่เดินทางไปให้กำลังใจ หรือเยี่ยมเยียน หลายครอบครัวต้องหยิบยืมเงินเพื่อการดังกล่าวหรือบางกรณีชุมชนและเครือข่ายนักกิจกรรมต้องระดมทุน หรือตั้งกองทุนเพื่อช่วยเหลือให้ผู้ถูกกล่าวหาสามารถไปศาล

³⁵ ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, “ชีวิต ‘กัลยา’ ในวันที่ถูกขังไกลบ้านด้วย ม.112 จำคุก 6 ปี ที่เรือนจำนาหวาส” (11 ธันวาคม 2566), สืบค้นวันที่ 21 พฤศจิกายน 2568, เข้าถึงได้ที่ <https://tlhr2014.com/archives/62152>

³⁶ ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, “ยกฟ้อง ‘ชัยชนะ’ ผู้ป่วยจิตเวช คดี ม.112: ศาลอุทธรณ์ภาค 9 ยืนตามชั้นต้น” (15 กุมภาพันธ์ 2567), สืบค้นวันที่ 19 พฤศจิกายน 2568, เข้าถึงได้ที่ <https://tlhr2014.com/archives/64849>

³⁷ ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, “การต่อสู้ของ ‘พรชัย’: จากคนจรบนคอยสู้จำเลย ม.112” (11 มีนาคม 2566), สืบค้นวันที่ 19 พฤศจิกายน 2568, เข้าถึงได้ที่ <https://tlhr2014.com/archives/54204>

³⁸ อ้างแล้ว, เชิงอรรถที่ 29.

³⁹ อ้างแล้ว, เชิงอรรถที่ 25.

⁴⁰ ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, “จับตาฟังคำพิพากษาศาลชั้นต้น คดี ม.112 ของ ‘ดี-วรรณวลี’ และเพื่อน: คดีเกิดกรุงเทพฯ แต่ถูกฟ้องเชียงใหม่” (23 กรกฎาคม 2568), สืบค้นวันที่ 19 พฤศจิกายน 2568, เข้าถึงได้ที่ tlhr2014.com/tlhr2014.com

ได้ตรงเวลาและครบถ้วน⁴¹ ภาระทางเศรษฐกิจเหล่านี้อาจไม่ได้ถูกนับรวมใน “บทลงโทษตามกฎหมาย” แต่มันได้ส่งผลกระทบต่ออย่างมากต่อชีวิตความเป็นอยู่ของผู้ถูกกล่าวหาและครอบครัว

4.3 ผลกระทบต่อครอบครัว และสิทธิในการรักษาความสัมพันธ์ทางสังคมและครอบครัวของผู้ถูกกล่าวหา

การแจ้งความทางไกลไม่ได้ก่อผลกระทบต่อสิทธิในการต่อสู้คดี หรือสร้างภาระค่าใช้จ่ายให้กับผู้ถูกกล่าวหาเท่านั้น หากแต่ยังส่งผลกระทบต่อครอบครัวและญาติพี่น้องของผู้ถูกกล่าวหาด้วย โดยทั่วไปก็คือ การต้องเดินทางไกลเพื่อเยี่ยมเยียน ซึ่งมีค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ค่าอาหารและที่พัก ทั้งยังต้องสูญเสียเวลาในการทำงาน หรือดูแลสมาชิกครอบครัวคนอื่น ผู้ถูกกล่าวหาในคดีการเมืองหลายคนที่ถูกขังในจังหวัดห่างไกลด้วย เช่น เรือนจำภาคใต้หรือจังหวัดที่ไม่ใช่ภูมิสำเนา นั้น ภาระค่าเดินทางและเวลาเยี่ยมเป็นภาระหนักมากสำหรับครอบครัว บางครอบครัวไปเยี่ยมได้ไม่บ่อย ทำให้จำเลยถูกตัดขาดจากเครือข่ายสนับสนุนทางอารมณ์และเศรษฐกิจ ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับครอบครัวยังหมายรวมถึงความทุกข์ทางอารมณ์ ความวิตกกังวลต่าง ๆ ทั้งในเรื่องผลของคดีความ ชีวิตความเป็นอยู่หลังจากนี้ รวมทั้งความปลอดภัยของผู้ถูกกล่าวหาจากการต้องเดินทางไกลบ่อยครั้งเพื่อต่อสู้คดีด้วย

จากข้อมูลของศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน รายละเอียดของลักษณะความวิตกกังวลจะแตกต่างกันออกไป ระหว่างกรณีที่ถูกกล่าวหาเป็น “เสาหลัก” ของครอบครัวอย่างคดีของ “มีชัย” ผู้ต้องหาส่งเสียทั้งแม่และลูกสาว แล้วต้องเดินทางไกลจากเกาะช้าง จังหวัดตราด ไปสู้คดีถึงสมุทรปราการ⁴² หรือ “ฉัตรมงคล” พนักงานรักษาความปลอดภัยจังหวัดปทุมธานี ที่ถูกแจ้งความไกลถึงจังหวัดเชียงราย โดยมีแม่และย่าที่เขาต้องคอยช่วยเหลือดูแล⁴³ กับกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาเป็นบุตรหลาน ผู้ป่วย หรือเป็นผู้พิการที่ต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ เช่น คดีของ “ปัญญาพัฒน์” ผู้ป่วยพัฒนาการช้าที่ถูกแจ้งข้อกล่าวหาที่ สภ.บางแก้ว สมุทรปราการ ซึ่งจำเป็นต้องมีแม่วัย 57 ปี เดินทางไปสู้คดีด้วยทุกครั้ง⁴⁴ คดีของ “ธีรเมธ” ผู้พิการทางสติปัญญา (พิการประเภท 5) ที่ถูกแจ้งความห่างไกลถึงจังหวัดพัทลุง และต้องมีผู้ช่วยเหลือไปด้วยในการเดินทาง⁴⁵ รวมทั้งคดีของ “กฤษ” คนปทุมธานีผู้ป่วยจิตเวชที่ต้องเป็นจำเลยในข้อหาดูหมิ่นด้วยการโฆษณาโดยมี คักดิ์สยาม ชิดชอบ เป็นผู้แจ้งความไว้ที่จังหวัดบุรีรัมย์⁴⁶

หากพิจารณาในมิติด้านสิทธิมนุษยชนจะพบว่า การแจ้งความทางไกลก่อให้เกิดผลอันไม่พึงประสงค์ และอาจขัดหรือแย้งกับหลักสิทธิมนุษยชนในปริมนทลนี้อยู่หลายประการด้วย ที่สำคัญก็คือ **กฎข้อ 58** แห่งมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติ

⁴¹ ดู ภาคผนวกที่ 1, คดีลำดับที่ 8 (“พรชัย: ขอรับความช่วยเหลือจากกองทุนราษฎรประสงค์”), และคดีลำดับที่ 12 (“อุดม: ขอรับความช่วยเหลือจากกองทุนดา ตอร์ปิโด”).

⁴² ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, “รู้จัก ‘มีชัย’ พนักงานโรงแรมจากเกาะช้าง ผู้ต้องขังคดี ม.112 ที่สมุทรปราการ” (29 พฤศจิกายน 2567), สืบค้นวันที่ 19 พฤศจิกายน 2568, เข้าถึงได้ที่ <https://tlhr2014.com/archives/71298>

⁴³ ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, “ชีวิต-จิตใจของ ‘บอส-ฉัตรมงคล’ หมู่ม ปรป. ผู้เผชิญหน้าคดี ม.112” (23 มีนาคม 2566), สืบค้นวันที่ 20 พฤศจิกายน 2568, เข้าถึงได้ที่ <https://tlhr2014.com/archives/54603>

⁴⁴ ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, “ความหวังของแม่ ‘ปัญญาพัฒน์’ เมื่อลูกชายผู้ป่วยพัฒนาการช้า ถูกดำเนินคดี ม.112” (20 พฤศจิกายน 2566), สืบค้นวันที่ 20 พฤศจิกายน 2568, เข้าถึงได้ที่ <https://tlhr2014.com/archives/61492>

⁴⁵ ประชาไท, “อัยการสั่งฟ้องคดี ม.112 ‘เด็กพิเศษ’ ผู้บกพร่องสติปัญญา ก่อนศาลให้ประกันตัว” (12 กรกฎาคม 2568), สืบค้นวันที่ 20 พฤศจิกายน 2568, เข้าถึงได้ที่ <https://prachatai.com/journal/2025/07/113694>

⁴⁶ ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, “ปรับ 8,000 บาท จำคุก 30 วัน ก่อนให้รอลงอาญา คดี ‘คักดิ์สยาม’ แจ้งความ ‘ผู้ป่วยจิตเวช’ ดูหมิ่นฯ เหตุคอมเมนต์ภาพชาย-หญิงถอดเสื้อผ้าในเฟซบุ๊ก” (20 พฤศจิกายน 2564), สืบค้นวันที่ 15 พฤศจิกายน 2568, เข้าถึงได้ที่ <https://tlhr2014.com/archives/38034>

ว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง (**Nelson Mandela Rules**⁴⁷) เนื่องจากกฎข้อ 58 (1) วางคุณค่าเชิงบรรทัดฐานไว้ชัดเจนว่า

“ผู้ต้องขังต้องได้รับอนุญาตให้ติดต่อกับครอบครัวและเพื่อนสนิทอย่างสม่ำเสมอ ทั้งผ่านการติดต่อเป็นลายลักษณ์อักษร การใช้ระบบสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ หากมี และการเยี่ยม”⁴⁸

โดยคำว่า “อย่างสม่ำเสมอ” มีความสำคัญเป็นพิเศษ เพราะการเยี่ยมหรือการสื่อสารกับครอบครัวต้องไม่เป็นสิทธิที่ใช้ได้เฉพาะเมื่อ “เจ้าหน้าที่สะดวก” แต่ต้องเป็นเงื่อนไขที่สามารถเข้าถึงได้จริงในทางปฏิบัติ (**effective accessibility**) การถูกคุมขังในเรือนจำในจังหวัดที่ครอบครัวต้องเดินทางหลายร้อยหรือเป็นพันกิโลเมตร หรือใช้เวลาเดินทางเกินหนึ่งวัน ย่อมส่งผลให้**ความถี่ในการเยี่ยมลดลงเหลือระดับแทบเป็นศูนย์**⁴⁹ หนึ่ง เพื่อให้มาตรฐานขั้นต่ำดังกล่าวได้รับการปฏิบัติอย่างแท้จริง กฎข้อ 59 ของ **Nelson Mandela Rules** จึงกำหนดให้รัฐต้องคุมขังบุคคลใกล้บ้านของเขา

“ผู้ต้องขังต้องได้รับการจัดให้อยู่ในเรือนจำที่ใกล้กับบ้านของตน หรือสถานที่ซึ่งใช้ในการฟื้นฟูทางสังคมตามความเป็นไปได้สูงสุด”⁵⁰

ตัวอย่างการใช้อำนาจของรัฐที่**ละเมิดกฎข้อ 58** เช่น การจำกัดให้ครอบครัวเยี่ยมได้ปีละ 1 ถึง 2 ครั้งโดยไม่มีเหตุจำเป็น การห้ามใช้โทรศัพท์หรืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ทั้งที่เรือนจำมีระบบรองรับ หรือย้ายผู้ต้องขังไปเรือนจำห่างไกลเพื่อทำให้ครอบครัวเข้าถึงยาก เป็นต้น⁵¹

ในบริบทของประเทศไทย **ปัญหาการแจ้งความหรือการฟ้องคดีทางไกล**ส่งผลให้ กฎข้อ 58 ถูกละเมิดในทางปฏิบัติ เพราะแม้จะไม่มีกรออกคำสั่งจำกัดสิทธิอย่างชัดแจ้งและเปิดเผย แต่ด้วยภาระด้านระยะทางและต้นทุนต่าง ๆ อาจถือเท่ากับ การทำให้สิทธิในการติดต่อครอบครัวถูกลดทอนโดยอ้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีศาลไม่ให้ประกันตัว และผู้ต้องหาจะถูกฝากขังในเรือนจำของจังหวัดที่แจ้งความนั้น หรือกระทั่งต้องถูกจำคุกในเรือนจำที่ห่างไกลภายหลังจากมีคำพิพากษา เพราะผลก็คือ **ครอบครัวไม่สามารถเดินทางไปเยี่ยมได้อย่างสม่ำเสมอ เป็นการละเมิดกฎข้อ 58 โดยปริยาย** ผ่าน “อุปสรรคด้านระยะทาง” ซึ่งยิ่งสร้างความเปราะบางทางกระบวนการยุติธรรมต่อผู้ถูกกล่าวหา

อันที่จริง การจำกัดช่องทางสื่อสารทางกฎหมาย เช่น การพบทนาย การแลกเปลี่ยนเอกสาร หรือการรับคำปรึกษาอย่าง เป็นความลับซึ่งเป็นผลกระทบบตามข้อ 4.1 ในรายงานฉบับนี้ ก็ล้วนแล้วแต่ขัดกับวัตถุประสงค์ของกฎข้อ 58 เช่นกัน ซึ่งมีความสัมพันธ์โดยตรงกับ **มาตรา 14 (3) (b) แห่ง ICCPR** ว่าด้วยเวลาและโอกาสที่เพียงพอในการเตรียมการต่อสู้คดี⁵²

แน่นอนว่า **Nelson Mandela Rules** ไม่ได้มีสถานะเป็นกฎหมาย หรือกติการะหว่างประเทศที่สร้างพันธกรณีในการต้องปฏิบัติตามสำหรับประเทศใด แต่หลักการนี้ก็มิใช่เพียงแต่ “ข้อเสนอแนะเชิงศีลธรรม” หรือเป็นเรื่องของการ “โอนอ่อนผ่อนผัน” หรือแล้วแต่ความ “เห็นอกเห็นใจ” โดยเจ้าหน้าที่รัฐ หากแต่เป็นมาตรฐานขั้นต่ำที่สะท้อน**สิทธิการติดต่อกับโลกภายนอก** (contact with the outside world) ของผู้ตกอยู่ภายใต้การจ้องจําโดยกระบวนการยุติธรรม ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และเป็น “สิทธิในการรักษาความสัมพันธ์ทางสังคมและครอบครัว” ซึ่งเชื่อมโยงกับการฟื้นฟู (rehabilitation) การป้องกันการกระทำผิดซ้ำ สุขภาพจิตของผู้ต้องขัง และการกลับคืนสู่สังคม (social reintegration)

⁴⁷ United Nations, *Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners* (Nelson Mandela Rules), GA Res 70/175, U.N. Doc. A/RES/70/175 (17 December 2015).

⁴⁸ Nelson Mandela Rules, Rule 58 (1) “1. Prisoners shall be allowed, under necessary supervision, to communicate with their family and friends at regular intervals: (a) By corresponding in writing and using, where available, telecommunication, electronic, digital and other means; and (b) By receiving visits.”

⁴⁹ Penal Reform International (PRI), *Making the Mandela Rules a Reality* (2016), 12–15.

⁵⁰ Nelson Mandela Rules, Rule 59 “Prisoners shall be allocated, to the extent possible, to prisons close to their homes or their places of social rehabilitation.”

⁵¹ PRI, *Guidance Document on Mandela Rules*; UNODC, *Handbook on the Nelson Mandela Rules* (2021).

⁵² ICCPR, art. 14(3)(b) (“adequate time and facilities for the preparation of defence”).

tion) ในฐานะเป้าประสงค์ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสมัยใหม่

ดังนั้น การละเลยสิทธินี้ จึงไม่ได้เป็นแค่ปัญหาของกระบวนการยุติธรรม หรือการบริหารงานภายในเรือนจำเท่านั้น หากแต่เป็นการลดทอนสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของบุคคลเลยทีเดียว และหากตีความสิทธิของบุคคลตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ซึ่งไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะข้อ 9 เกี่ยวกับเสรีภาพจากการคุมขังก่อนพิจารณาคดีเท่านั้น ยังจะเห็นความสอดคล้องของ **Nelson Mandela Rules** กับกติกาสำคัญนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อ 17 ของ ICCPR ที่มุ่งหมายคุ้มครองชีวิตส่วนตัวและชีวิตครอบครัวจากการแทรกแซงโดยพลการ หรือโดยมิชอบด้วยกฎหมาย⁵³ ซึ่งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (Human Rights Committee: HRC) เคยอธิบายว่า “โดยพลการ” (arbitrary interference) มิได้จำกัดเพียงการกระทำที่ขัดต่อกฎหมายภายในเท่านั้น หากแต่หมายรวมถึงการแทรกแซงที่ “ไม่จำเป็น ไม่ได้สัดส่วน หรือไม่สมเหตุผล” ด้วย⁵⁴ ดังนั้น การย้ายผู้ถูกควบคุมตัวไปเรือนจำที่ครอบครัวไม่สามารถเดินทางไปเยี่ยมได้จริง ปราศจากเหตุผลทางความมั่นคงหรือความจำเป็นในคดีอาญา จึงถือเป็นการจำกัดชีวิตครอบครัวในทางปฏิบัติ อันเป็นการแทรกแซงโดยพลการตาม ข้อ 17 แม้มิได้มีคำสั่งห้ามเยี่ยมโดยตรง

เมื่อกลับมาสำรวจคดีแจ้งความทางไกลที่ติดตามโดยศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน จะพบว่าในจำนวน 66 คดี มีหลายคดีที่ถูกกล่าวหาถูกจองจำระหว่างการพิจารณาชั้นต่าง ๆ ในสถานที่ห่างไกลจากภูมิลำเนาเพราะศาลไม่อนุญาตให้ประกันตัว ไม่ว่าจะเป็น คดี “พรชัย” อาศัยอยู่กรุงเทพฯ แต่ถูกกล่าวหาทั้งที่เชียงใหม่ และยะลา⁵⁵ คดี “พงษ์” คนภูเก็จ ซึ่งถูกสมาชิกกลุ่ม ศปส. แจ้งความที่ บก.ปอท. กรุงเทพฯ⁵⁶ คดี “เจมส์ ณีฐกานต์” คนกรุงเทพฯ ซึ่งถูกฝากขังที่จังหวัดพัทลุงในชั้นสอบสวนจนครบกำหนด⁵⁷ คดี “วิจิตร” คนขอนแก่นที่ต้องเดินทางเข้ามาต่อสู้คดีที่กรุงเทพฯ และศาลไม่อนุญาตให้ประกันตัวในระหว่างอุทธรณ์⁵⁸ และหากจะกล่าวให้ถึงที่สุดในสิทธิเรื่องนี้ ก็ควรหมายรวมถึงคดีของ “ธนพร” ที่ในท้ายที่สุดศาลพิพากษาจำคุกเธอที่ทัณฑสถานหญิงธนบุรี ในขณะที่เธอมีภูมิลำเนาอยู่ถึงจังหวัดอุทัยธานี⁵⁹ และคดี “หอมแดง” คนเพชรบูรณ์ ที่ถูกศาลพิพากษาให้จำคุกในเรือนจำพิเศษกรุงเทพฯ⁶⁰ ด้วย

⁵³ ICCPR, art. 17(1) (“protection against arbitrary or unlawful interference with privacy, family, home, correspondence”).

⁵⁴ Human Rights Committee, General Comment No. 16: ICCPR art. 17 (Right to Privacy) (1988).

⁵⁵ อ้างแล้ว, เชิงอรรถที่ 35

⁵⁶ ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, คดี “พงษ์: ชายภูเก็จวัย 59 ถูกกล่าวหาโพสต์เฟซบุ๊ก 6 โพสต์”, สืบค้นวันที่ 28 พฤศจิกายน 2568, เข้าถึงได้ที่ <https://database.tlhr2014.com/public/case/1898/lawsuit/673/>

⁵⁷ ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, “วันเกิดปีที่ 38 ในคุก: บันทักเยี่ยม ‘เจมส์-ณีฐกานต์’ ผู้ต้องขังคดี ม.112 ถูกขังไกลถึงพัทลุง” (17 มกราคม 2567), สืบค้นวันที่ 28 พฤศจิกายน 2568, เข้าถึงได้ที่ <https://tlhr2014.com/archives/63244>

⁵⁸ ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, “โพสต์เมื่อสิบปีที่แล้ว: จำคุก ‘วิจิตร’ 20 ปี ก่อนลดเหลือ 10 ปี เหตุโพสต์ 10 โพสต์ช่วงรัฐประหาร 57” (18 มีนาคม 2568), สืบค้นวันที่ 3 ธันวาคม 2568, เข้าถึงได้ที่ <https://tlhr2014.com/archives/73936>

⁵⁹ ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, “อยากเป่าเค้กวันเกิดกับลูกอีกสักครั้ง: สัมภาษณ์ ‘ธนพร’ แม่ลูกอ่อน จำเลย ม.112 โกล้พิงคำพิพากษา” (23 พฤษภาคม 2567), สืบค้นวันที่ 3 ธันวาคม 2568, เข้าถึงได้ที่ <https://tlhr2014.com/archives/67106>

⁶⁰ ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, “ชีวิต ‘หอมแดง’ พ่อค้าผักจากเพชรบูรณ์วัย 59 ปี ผู้ต้องขังคดี ม.112” (10 กันยายน 2568), สืบค้นวันที่ 3 ธันวาคม 2568, เข้าถึงได้ที่ <https://tlhr2014.com/archives/78304>

4.4 ผลกระทบต่อสุขภาพทั้งทางร่างกาย และจิตใจของผู้ถูกกล่าวหา

ปกติแล้วการถูกคุมขังก่อนการพิจารณาคดี (pre-trial detention) เป็นบริบทของการจำกัดเสรีภาพที่ก่อให้เกิดความเปราะบางด้านสุขภาพจิตในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญ งานวิจัยด้านจิตวิทยากฎหมายชี้ว่าการต้องเผชิญกับกระบวนการยุติธรรมที่ยืดเยื้อ และตั้งอยู่บนความไม่แน่นอนสูง - โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชั้นก่อนการพิจารณาคดี - สัมพันธ์กับระดับความวิตกกังวลและภาวะซึมเศร้าในระดับสูงกว่าประชากรทั่วไป⁶¹ งานวิจัยร่วมสมัยในปี ค.ศ. 2025 ที่ศึกษาผู้ต้องขังในบริบทการคุมขังหลากหลายรูปแบบชี้ให้เห็นว่า ผู้ถูกคุมขังกลุ่มที่อยู่ระหว่างการจับกุมชั่วคราว และการคุมขังก่อนพิจารณาคดีเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงเป็นพิเศษ ความเปราะบางดังกล่าวไม่ได้เกิดจากปัจจัยส่วนบุคคลเพียงลำพัง หากแต่สะท้อนผลกระทบเชิงโครงสร้างของกระบวนการยุติธรรมที่ยังไม่อาจกำหนด “สถานะทางคดี” ของบุคคลได้อย่างชัดเจน ความไม่แน่นอนเกี่ยวกับเสรีภาพในอนาคต ระยะเวลาการคุมขังที่ไม่แน่นอน และการเข้าถึงทรัพยากรช่วยเหลือที่จำกัด ล้วนเป็นปัจจัยที่ซ้ำเติมภาวะตึงเครียด วิตกกังวล และอาการทางจิตอื่น ๆ⁶² และการต้องห่างไกลจากครอบครัว หรือเครือข่ายช่วยเหลือหรือสนับสนุนปัจจัยด้านต่าง ๆ จะยิ่งเพิ่มความเสี่ยงต่อปัญหาสุขภาพจิต

งานทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ⁶³ ชี้ให้เห็นว่าการติดต่อทางสังคม และการได้รับการสนับสนุนทางสังคมของผู้ต้องขังมีความสัมพันธ์โดยตรงกับสุขภาพจิต โดยเฉพาะความผิดปกติทางจิตที่พบบ่อย (common mental disorders: CMDs) เช่น ภาวะซึมเศร้า ความวิตกกังวล และภาวะเครียดภายหลังเหตุการณ์รุนแรง (post-traumatic stress disorder: PTSD) ผลการศึกษาพบว่า ทั้งการสนับสนุนทางสังคมในเชิงการรับรู้ (perceived social support) และในเชิงวัตถุ (objective social support) มีความสัมพันธ์เชิงลบกับอาการทางจิต ขณะที่ภาวะความโดดเดี่ยวหรือความเหงามีความสัมพันธ์กับการเพิ่มขึ้นของอาการ PTSD ในกลุ่มผู้ต้องขัง ในมุมมองของกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ผลการศึกษานี้มีนัยสำคัญต่อการตีความ ICCPR ข้อ 14 ว่าด้วยสิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม (fair trial) ด้วย เนื่องจากสภาวะสุขภาพจิตที่ถดถอยจากการขาดการติดต่อกับครอบครัวและเครือข่ายสนับสนุน อาจส่งผลกระทบต่อความสามารถของผู้ต้องขังในการเข้าใจข้อกล่าวหา การสื่อสารกับทนายความ การเตรียมการต่อสู้คดี และการมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพในกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะในกรณีของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีที่ยังคงได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่

เมื่อพิจารณาจากงานศึกษาดังกล่าวมา จึงควรเห็นได้ว่า การแจ้งความเพื่อดำเนินคดีทางไกลส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตของผู้ถูกกล่าวหาอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากการถูกดำเนินคดีในท้องที่ที่ห่างไกลจากภูมิลำเนาลดทอนความถี่ในการเข้าเยี่ยม และการติดต่อสื่อสารกับครอบครัวและผู้สนับสนุน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการปรับตัวทางจิตของผู้ที่อยู่ในสถานะถูกดำเนินคดี ทั้งยังพบว่าผู้ที่ถูกจัดให้อยู่ห่างจากภูมิลำเนาเมื่ออัตราเกิดปัญหาด้านพฤติกรรมและอารมณ์สูง⁶⁴ และเมื่อเชื่อมโยงกับต้นทุนทางเศรษฐกิจและค่าใช้จ่ายในการเดินทางที่สูง ความเครียดสะสมจึงกลายเป็นกลไกที่บั่นทอนทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต ตัวอย่างเชิงประจักษ์จากข้อมูลคดีทางไกลของศูนย์ทนายความฯ ก็คือ คดี “อาร์ม” ที่ต้องลงงานเพื่อเดิน

⁶¹ ดู Collica-Cox, K., Day, G.J., Maruszewski, C. & Bennett, A., “Coping with Depression, Anxiety & Stress: The Healing Effects of a Jail-Based Trauma Sensitive Yoga Program,” *Issues in Mental Health Nursing* 45(2) (2024): 152–163. ซึ่งเป็นงานวิจัยเกี่ยวกับผลของการคุมขังต่อสุขภาพจิต และพบระดับภาวะซึมเศร้าและความวิตกกังวลสูงในกลุ่มผู้ต้องขังระหว่างการพิจารณาคดี

⁶² Schnyder, N., Endrass, J., Albrecht, J.N. et al., “Prevalence and Risk Factors of Mental Health Symptoms of Individuals in Different Detention Settings,” *BMC Psychiatry* 25, 847 (2025).

⁶³ Machado, N., Abreo, L., Petkari, E. & Pinto da Costa, M., “The Relationship of Social Contacts with Prisoners’ Mental Health: A Systematic Review,” *Public Health* (2024).

⁶⁴ Lindsey, A.M., Mears, D.P., Cochran, J.C., Bales, W.D. & Stults, B.J., “In Prison and Far from Home: Spatial Distance Effects on Inmate Misconduct,” *Crime & Delinquency* 63(9) (2015): 1043–1065.

ทางจากเกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ไปต่อสู้อคดีไกลถึงจังหวัดกำแพงเพชรเกินกว่า 10 ครั้ง จนส่งผลกระทบต่อกรหารายได้ เขาจึงมีทั้งภาวะเครียด นอนไม่หลับ มีความฝันว่าจะติดคุก ไม่อยากรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องคดี⁶⁵ หรือคดี “เจมส์ ฌ์ญกันต์” คนกรุงเทพฯ หนึ่งในกว่า 15 คนที่ทรงชัย กลุ่มประชาภักดีพิทักษ์สถาบัน แจ้งความไว้ที่ สภ. ต่าง ๆ ในจังหวัดพัทลุง เจมส์เข้ารับการรักษาโรคมะเร็งที่สถาบันกัลยาณ์ราชนครินทร์อยู่ก่อนแล้ว แต่ในช่วงถูกควบคุมตัวโดยตำรวจเป็นเวลานานที่จังหวัดพัทลุง เขาไม่เคยได้รับยาแก้โรคมะเร็งเลย แม้จะแจ้งเจ้าหน้าที่และแพทย์ที่นั่นแล้วก็ตาม ทำให้เกิดอาการนอนไม่หลับ ประกอบกับความกังวลเรื่องคดี และความแปลกที่แปลกถิ่นของสถานที่ถูกคุมขัง หรือไม่คุ้นเคยกับวัฒนธรรมหรือหลักปฏิบัติของเรือนจำจึงทำให้อาการของโรคหนักขึ้น⁶⁶

ทั้งนี้ อาจพิจารณาจำแนกปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตของผู้ถูกกล่าวหาในคดีทางไกลได้อย่างน้อย 3 ปัจจัย ดังนี้

1. **ความไม่แน่นอนเรื่องจริง และความรู้สึกไร้การควบคุม (chronic uncertainty & loss of control)** สำหรับผู้ถูกกล่าวหาแล้ว การถูกแจ้งความดำเนินคดีในสถานที่ที่ไกลบ้าน หมายถึงการต้องดำเนินชีวิตภายใต้กำหนดนัดหมายของตำรวจหรือศาลต่างจังหวัดอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นการรับทราบข้อหา นัดสอบสวน นัดฟ้อง รอคำสั่งประกันตัว นัดพิจารณาหรือนัดฟังคำพิพากษา ความไม่รู้ล่วงหน้าว่าคดีจะดำเนินไปอย่างไร หรือความเสี่ยงจะถูกคุมขังในแต่ละนัด เป็นแหล่งกำเนิดของ chronic anxiety ที่ทำให้เกิดอาการนอนไม่หลับ ความคิดวนเวียน (rumination) และอารมณ์หวาดระแวง ซึ่งงานวิจัยด้าน pre-trial detention ระบุว่า เป็นอาการที่พบได้บ่อยในกลุ่มที่อยู่ในสภาวะ “รอ” ผลของคดีภายใต้ความไม่แน่นอนสูง เมื่อผู้ถูกกล่าวหา รู้สึกว่าตน ไม่มีอำนาจควบคุมแม้กระทั่งสถานที่ที่ต้องไปต่อสู้อคดี (เพราะสถานที่แจ้งความถูกกำหนดโดยอีกฝ่าย) ยิ่งทำให้เกิดสภาวะทางจิตใจที่บุคคลเรียนรู้จากประสบการณ์ซ้ำ ๆ ว่าไม่ว่าจะพยายามอย่างไรก็ไม่สามารถเปลี่ยนผลลัพธ์ได้ (learned helplessness) และลดทอนแรงจูงใจในการต่อสู้อคดีในระยะยาว
2. **ความกดดันทางการเงิน** ดังกล่าวไปแล้วว่าการเดินทางไปต่างจังหวัดซ้ำ ๆ สร้างภาระค่าใช้จ่ายทั้งค่าเดินทาง ค่าที่พัก รวมทั้งค่าเสียโอกาสทางเศรษฐกิจของทั้งผู้ถูกกล่าวหาและครอบครัว งานด้าน criminology ชี้ให้เห็นว่าความกดดันทางการเงิน (financial strain) เป็นปัจจัยสำคัญที่เพิ่มความเครียดทางจิต เร่งอาการซึมเศร้า และกระทบต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง หรือความภาคภูมิใจในตนเอง (self-esteem) อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในครัวเรือนที่มีรายได้น้อยหรือผู้ประกอบอาชีพอิสระที่ขาดระบบประกันสังคมรองรับ สำหรับผู้ถูกกล่าวหา ภาระทางเศรษฐกิจอาจถูกเชื่อมกับความรู้สึกผิดและคิดว่าตนเป็นภาระต่อครอบครัว ซึ่งมีผลทางอารมณ์ เช่น รู้สึกว่าตนเป็นต้นเหตุความลำบากของพ่อแม่ คู่สมรส หรือบุตร ซึ่งในระยะยาวอาจพัฒนาไปสู่ภาวะซึมเศร้า หรืออารมณ์เกลียดชังตนเอง (self-directed anger) ดูตัวอย่างสภาวะเช่นนี้ได้ ในคดี “บุญลือ”⁶⁷
3. **การถูกตัดขาดจากเครือข่ายการสนับสนุนเชิงสังคม (social support)** สามารถเพิ่มความเสี่ยงของการเกิดบาดแผลทางจิตใจ (psychological trauma) ทั้งในแง่ของความรุนแรง และ ความยืดเยื้อของผลกระทบ มีงานวิจัยจำนวนมาก⁶⁸ ที่ชี้ว่าการคงความสัมพันธ์กับครอบครัวระหว่างถูกดำเนินคดีหรือถูกคุมขัง ช่วยลดความเครียดและป้องกันปัญหาสุขภาพจิตได้อย่างมาก การแจ้งความหรือฟ้องทางไกล และฝากขังในเรือนจำของจังหวัดที่ไกลจากบ้านของผู้ต้องหาหรือจำเลย จะทำให้เกราะคุ้มกันทางอารมณ์อ่อนแรงลงหรือหายไป เพราะครอบครัวไม่สามารถจัดสรรทรัพยากรเดินทางไปเยี่ยมได้อย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีคดีที่มีมิติการเมือง หรือมีแรงกดดันจากรัฐ การพบผู้บังคับ

⁶⁵ ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, “ศาลฎีกาแก้เป็นให้รอการลงโทษจำคุก-คุมประพฤติ คดี ม.112 ของ ‘อาร์ม’ กรณีโพสต์คลิป TikTok คุยหยอกแมว” (4 มิถุนายน 2568), สืบค้นวันที่ 7 ธันวาคม 2568, เข้าถึงได้ที่ <https://tlhr2014.com/archives/75790>

⁶⁶ อ่างแล้ว, เชิงอรรัตน์ 55

⁶⁷ ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, “กฎหมายไม่ได้ศักดิ์สิทธิ์แล้ว มันอยู่ที่ว่าคุณอยู่ฝ่ายไหนมากกว่า” – คุยกับ ‘บุญลือ’ ผู้จำขังสารภาพ คดี 112 เมนต์ความจำเป็นต้องปฏิรูปสถาบันฯ ก่อนศาลพิพากษาจำคุก 3 ปี” (23 กันยายน 2565), สืบค้นวันที่ 10 ธันวาคม 2568, เข้าถึงได้ที่ <https://tlhr2014.com/archives/48724>

⁶⁸ Zalta, A.K. et al., “Examining Moderators of the Relationship Between Social Support and Self-Reported PTSD Symptoms: A Meta-Analysis,” *Psychological Bulletin* 147(1) (2021): 33–54; Panagioti, M. et al., “Perceived Social Support Buffers the Impact of PTSD on Suicidal Behavior,” *Comprehensive Psychiatry* 55(1) (2014): 104–112.

ใช้กฎหมายในพื้นที่แปลกตา บวกกับการขาดคนใกล้ชิดเคียงข้างอาจทำให้เกิดกระบวนการที่บุคคลนั้นดูดซับเหตุการณ์กระทบกระเทือน (traumatic event) เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของตัวตน การรับรู้ และความหมายของชีวิต (internalize) แทนที่จะรับรู้ว่าเป็นสิ่งภายนอกที่เกิดขึ้นกับฉัน ซึ่งเป็นต้นเหตุทำให้บางคนเกิดอาการคล้าย PTSD เช่น หวาดผวาเมื่อต้องเห็นหมายเรียกหรือชื่อสถานีตำรวจหรือจังหวัดนั้นอีกครั้ง หรือถึงขั้นหลีกเลี่ยงกิจกรรมสาธารณะ และการแสดงออกทางการเมืองในอนาคต

ภาวะเครียดเรื้อรังและภาวะซึมเศร้ามีผลต่อ สมาธิ ความจำ การประเมินความเสี่ยง-ผลประโยชน์ และการตัดสินใจ ส่งผลอย่างสำคัญต่อ cognition และการตัดสินใจทางคดี งานด้านจิตวิทยากฎหมายระบุว่าผู้ที่อยู่ภายใต้ความเครียดจากกระบวนการยุติธรรมสูง อาจมีแนวโน้มยอมรับข้อเสนอสืบ เช่น การยอมรับผิด การรับสารภาพเพื่อ “ให้เรื่องจบ” ทั้ง ๆ ที่เชื่อว่าตนไม่ได้กระทำความผิด เพียงเพราะต้องการยุติความทุกข์ทางจิตและภาวะทางเศรษฐกิจที่สืบเนื่องจากคดี⁶⁹ ในบริบทการแจ้งความทางไกล สิ่งนี้ตีความได้ว่า กระบวนการที่ออกแบบมาเพื่อสร้างภาระต่าง ๆ ให้มากพอ ย่อมเพิ่มโอกาสที่ผู้ถูกกล่าวหาจะตัดสินใจ “ยอมแพ้” ในมิติต่าง ๆ ซึ่งกระทบโดยตรงต่อสิทธิการต่อสู้คดี ตัวอย่างที่ชัดเจนในเรื่องนี้ก็คือ คดีบุญลือ ที่อดทนเดินทางไกล 1,250 กิโลเมตร จากอุดรธานีถึงพังงาเพื่อสู้คดีหลายครั้ง จนสุดท้ายต้องยอมถอดใจรับสารภาพเพื่อยุติคดีความที่มีที่ท้าวจะยืดเยื้อยาวนานและยากที่จะชนะได้ เพื่อเริ่มต้นชีวิตใหม่ และกลับไปเป็นเสาหลักให้กับครอบครัว⁷⁰

สำหรับผลกระทบต่อสุขภาพร่างกายนั้น นอกเหนือจากความเสื่อมทรุดทางกายอันสืบเนื่องมาจากปัญหาสุขภาพจิต เพราะเหตุมีความวิตกกังวลเรื่องคดีสูงจนอาจทำให้นอนไม่คอยหลับแล้ว การต้องพาตนเอง (รวมทั้งครอบครัว) เดินทางไกลโดยใช้ระยะเวลายาวนาน และบ่อยครั้งยอมส่งผลกระทบต่อสภาพร่างกายอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทั้งนี้การจะมีมากหรือน้อยย่อมสัมพันธ์กับกำลังทางเศรษฐกิจ และวิธีการเดินทางด้วย เพราะคดีที่ถูกแจ้งความไกลถึงพัทลุง หรือนราธิวาส ต่อให้ผู้ถูกกล่าวหาไม่กำลังทรัพย์พอที่จะเดินทางด้วยเครื่องบินได้ ก็ยังต้องต่อรถเป็นระยะเวลานานเพื่อเดินทางให้ถึงสถานีตำรวจอยู่ดี มีพักต้องกล่าวถึงกรณีที่ต้องเดินทางด้วยรถโดยสาร หรือรถไฟที่ทั้งยากลำบากกว่า และใช้เวลายาวนานกว่าหลายเท่าตัว คดี “ทิวากร” เป็นตัวอย่างหนึ่งของปัญหาสุขภาพทางกายที่เกิดขึ้นจริง เนื่องจากเขาจำเป็นต้องขับรถจักรยานยนต์จากขอนแก่นไปสู้คดีที่จังหวัดลำปางในช่วงการระบาดของโควิด-19 ที่รถประจำทางปิดให้บริการ จนเกิดอาการปวดหลังอย่างรุนแรง และในท้ายที่สุดก็ได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์ว่าเป็น “หมอนรองกระดูกทับเส้นประสาท”⁷¹

⁶⁹ Orth, U., “Secondary Victimization of Crime Victims by Criminal Proceedings,” *Social Justice Research* 15 (2002): 313–325; Clemente, M. & Padilla-Racero, D., “The Effects of the Justice System on Mental Health,” *Psychiatry, Psychology and Law* 27(5) (2020): 865–879.

⁷⁰ อังแล้ว, เชิงอรรถที่ 65.

⁷¹ ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, “การเสนอให้ทำประวัติเป็นหนึ่งในชีวิตทางประชาธิปไตย: บณถนนหนทางสู่คดี ม.116 ของ “ทิวากร” จากขอนแก่นสู่ลำปาง” (2 ตุลาคม 2565), สืบค้นวันที่ 10 ธันวาคม 2568, เข้าถึงได้ที่ <https://tlhr2014.com/archives/49098>

4.5 ผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (ถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมือง)

การศึกษาปรากฏการณ์การแจ้งความดำเนินคดีทางไกลชี้ให้เห็นลักษณะเฉพาะของการใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นเครื่องมือทางการเมือง ในลักษณะที่มีได้มุ่งแก้ไขปัญหาอาชญากรรม แต่เป็นการกำหนดต้นทุนทางกฎหมายให้กับผู้มีความเห็นต่างทางการเมืองอย่างเป็นระบบ ทั้งผ่านการเลือกพื้นที่แจ้งความ (forum shopping), การแตกกระบวนการพิจารณาเป็นหลายคดีในหลายจังหวัด และการใช้กฎหมายอาญากับการแสดงออกทางการเมืองที่อยู่ในขอบเขตการใช้สิทธิขั้นพื้นฐานตามหลักสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ เช่น ICCPR ข้อ 19 และ 21 ทั้งนี้ แนวโน้มดังกล่าวสอดคล้องกับข้อค้นพบขององค์กรสิทธิมนุษยชนที่ชี้ถึงจำนวนคดีการเมืองในประเทศไทยหลังปี พ.ศ. 2563 ที่เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ และมีลักษณะของการใช้กระบวนการยุติธรรมเพื่อตอบโต้การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน⁷²

ลักษณะสำคัญของการแจ้งความดำเนินคดีทางไกล คือ การที่ผู้กล่าวหาหรือกลุ่มการเมืองเลือกแจ้งความในจังหวัดที่ห่างไกลจากภูมิลำเนาของผู้ถูกกล่าวหา ทั้งที่การกระทำเกิดขึ้นทางออนไลน์หรือในพื้นที่อื่นที่มีความเกี่ยวข้องมากกว่า การจัดวางกระบวนการในลักษณะนี้ทำให้ “ภูมิศาสตร์” กลายเป็นเครื่องมือในการสร้างภาระแก่จำเลย ซึ่งต้องเผชิญกับต้นทุนทางเศรษฐกิจ เวลา และข้อจำกัดด้านการเข้าถึงทนายความ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้าถึงทนายที่ไว้ใจหรือมีความเชี่ยวชาญด้านคดีการเมือง การเลือกพื้นที่เช่นนี้จึงมิใช่เป็นเพียงการใช้สิทธิตามกฎหมายเท่านั้น หากแต่เป็นการ “ออกแบบภาระ” เพื่อสกัดกั้นการต่อสู้คดีอย่างมีประสิทธิภาพ และขยายอิทธิพลของรัฐ หรือกลุ่มการเมืองให้อยู่เหนือผู้เห็นต่างในเชิงยุทธศาสตร์ ซึ่งเข้าลักษณะการ “ลงโทษด้วยกระบวนการ” (punishment by process) มากกว่าการลงโทษด้วยคำพิพากษาดังนั้น ผลแพ้ชนะในคำพิพากษาของศาล จึงไม่ใช่เป้าหมายที่แท้จริงของผู้แจ้งความดำเนินคดีในลักษณะนี้

ลักษณะหนึ่งที่ได้พบได้จากข้อมูลสถิติคดี คือ การที่ “การกระทำเดียวกัน” – โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีการแสดงออกทางออนไลน์ – ถูกแจ้งความในหลายจังหวัดพร้อมกัน นำไปสู่การดำเนินคดีหลายสำนวน ต่อบุคคลคนเดียว เช่น คดี “พรชัย”⁷³ ผลลัพธ์ก็คือ จำเลยต้องเดินทางขึ้นศาล หรือโรงพักหลายแห่งภายในระยะเวลาใกล้เคียงกัน ก่อให้เกิดความเหนื่อยล้า การสูญเสียรายได้ และแรงกดดันทางจิตใจ ความซ้ำซ้อนดังกล่าวเป็นรูปแบบของการใช้กระบวนการยุติธรรมเพื่อยับยั้งหรือสกัดกั้นการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งสอดคล้องกับข้อสังเกตขององค์กรสิทธิมนุษยชนนานาชาติที่ชี้ว่าการบังคับใช้กฎหมายอาญาต่อผู้เห็นต่างทางการเมืองในประเทศไทยมีลักษณะเป็นการปราบปรามทางการเมืองมากกว่าการคุ้มครองความสงบเรียบร้อยของสาธารณะ⁷⁴

ทั้งนี้ แม้การฟ้อง SLAPP (Strategic Lawsuit Against Public Participation) มักปรากฏในคดีแพ่ง แต่ในบริบทของประเทศไทย การใช้คดีอาญาเพื่อปิดปากนักกิจกรรม นักสิทธิมนุษยชน และผู้แสดงความคิดเห็นทางการเมือง ได้รับการระบุโดยองค์กรระหว่างประเทศว่าเป็น SLAPP ในเชิงอาญา - ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 112, มาตรา 116, พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ฯ รวมทั้งกฎหมายพิเศษอื่น ๆ อาทิ พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ หรือ พ.ร.บ.ประชามติฯ – และการเพิ่มมิติ “ระยะทางไกล” เข้าไปในการดำเนินคดีด้วย ทำให้ SLAPP มีประสิทธิภาพมากขึ้นในการกดทับและสร้างภาระที่ไม่สมส่วนต่อผู้

⁷² The Matter, “ทำไมต้องนิรโทษกรรมประชาชน? คู่กับ นายเมย์-ทูนสุข ทูนสุขเจริญ” (2 กุมภาพันธ์ 2567), สืบค้นวันที่ 13 ธันวาคม 2568, เข้าถึงได้ที่ <https://thematter.co/social/amnesty-people/221786>; ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, “ผู้ถูกดำเนินคดีทางการเมืองในยุครัฐบาล 2563 จำนวนกว่า 1,218 คน อาจไม่ได้ประโยชน์จากร่างกฎหมายนิรโทษกรรม 3 ร่าง ที่สภารับรอง” (17 กรกฎาคม 2568), สืบค้นวันที่ 13 ธันวาคม 2568, เข้าถึงได้ที่ <https://tlhr2014.com/archives/76880>

⁷³ อ้างแล้ว, เชิงอรรถที่ 44.

⁷⁴ ดู Human Rights Watch, *To Speak Out Is Dangerous: Criminalization of Peaceful Expression in Thailand* (October 2019) 29, สืบค้นวันที่ 17 ธันวาคม 2568, เข้าถึงได้ที่ https://www.hrw.org/sites/default/files/report_pdf/thailand1019_web.pdf ที่ชี้ถึงการบังคับใช้ พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ฯ และ ม.112 รวมทั้งมาตราอื่น ๆ อย่างมาตรา 116 และกฎหมายหมิ่นประมาทต่อผู้เห็นต่างอย่างกว้างขวาง และลักษณะของการดำเนินคดีจำนวนมาก (case multiplication).

ถูกกล่าวหา เพราะการฟ้อง SLAPP แบบนี้ ไม่ใช่แค่ทำให้ต้องขึ้นศาล หากแต่ถูกบังคับให้ต้องขึ้นศาลที่อยู่ไกลบ้าน ไม่ใช่แค่ทำให้ต้องหาทนายความ แต่บังคับให้ต้องหาทนายความใหม่ในจังหวัดอื่น และไม่ใช่แค่ทำให้เสียเวลาแค่หลักชั่วโมงต่อสัปดาห์ แต่ทำให้ต้องจัดการชีวิตทั้งหมดเพราะเสียเวลาครั้งละหลาย ๆ วัน ซึ่งภาระในระดับนี้ย่อมเข้าลักษณะการใช้กฎหมายเพื่อทำลายสมดุลของกระบวนการยุติธรรม และบิดเบือนหลัก equality of arms ตาม ICCPR ข้อ 14 ยิ่งเมื่อพิจารณาร่วมกับกรณีที่จำเลยคดีการเมืองหลายคนถูกคุมขังระหว่างพิจารณา หรือต้องเผชิญภาวะสุขภาพเสื่อมทรุด ยิ่งทำให้เห็นชัดเจนว่า “โทษ” จำนวนมากเกิดขึ้นก่อนคำพิพากษาถึงที่สุด ซึ่งเป็นรูปแบบการละเมิดสิทธิในกระบวนการยุติธรรมโดยตรง

ปรากฏการณ์แห่งความคดีทางไกลนี้ยังส่งผลกระทบต่อหลักนิติธรรม (rule of law) และกระบวนการประชาธิปไตยด้วยเหตุผลหลายประการ *ประการแรก* การสร้างต้นทุนการต่อสู้คดีที่สูงผิดปกติเป็นการจำกัดเสรีภาพการแสดงออกผ่านกลไก “chilling effect” ซึ่งทำให้ประชาชนหลีกเลี่ยงประเด็นสาธารณะด้วยความหวาดกลัวคดีความ เพราะเมื่อชาวการดำเนินคดีทางไกล – โดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีการเมือง – ถูกเผยแพร่อย่างต่อเนื่อง จนประชาชนทั่วไปปรับรู้อีกกันว่า การแสดงออกทางการเมืองเป็นเรื่องเสี่ยงที่จะถูกดำเนินคดีแบบไกลบ้าน หรืออาจทำให้ต้องเดินทางไปต่อสู้คดีหลายจังหวัด *ประการที่สอง* คดีอาญาหลายสภาพเป็น “สนามการเมือง” (judicialization of politics) ซึ่งไม่เพียงทำให้ศาลต้องแบกรับบทบาทที่ควรจะเป็นของสถาบันการเมืองอื่นเท่านั้น แต่ยังบิดเบือนการแข่งขันทางการเมืองที่ควรเป็นธรรมในสังคมประชาธิปไตย

กล่าวโดยสรุป การแจ้งความและดำเนินคดีทางไกลเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างที่ทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญากลายเป็นเครื่องมือทางการเมืองอย่างเป็นระบบ โดยไม่ใช่เพียงแค่คดีเฉพาะราย แต่เป็นรูปแบบที่สัมพันธ์กับพลวัตการเมืองหลังปี พ.ศ. 2563 การศึกษาปรากฏการณ์นี้จึงช่วยเปิดเผยกลไกเชิงโครงสร้างที่สร้างภาระต่อผู้เห็นต่างทางการเมือง และสะท้อนความจำเป็นของการปฏิรูปกฎหมายอาญา กระบวนการพิจารณา การกำกับเลือกพื้นที่แจ้งความ รวมถึงการจัดทำมาตรการต่อต้าน SLAPP ในคดีอาญาที่บังคับใช้ได้จริง เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนและหลักนิติธรรมสากล

5. ปัจจัยทางกฎหมาย ที่เอื้อให้เกิดการแจ้งความ หรือฟ้องคดีทางไกล ในประเทศไทย

รายงานในบทที่ 5 นี้มุ่งวิเคราะห์ปัจจัยทางกฎหมายที่เอื้อหรือก่อให้เกิดปรากฏการณ์การแจ้งความและการฟ้องคดีอาญาทางไกลในประเทศไทย โดยชี้ให้เห็นว่าปัญหาดังกล่าวมิได้เกิดจากพฤติกรรมของผู้กล่าวหาหรือการบังคับใช้กฎหมายในทางปฏิบัติเท่านั้น หากแต่มีรากฐานมาจากการออกแบบโครงสร้างของกฎหมายอาญาและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเอง ทั้งในส่วนของสถานะความผิดอาญาแผ่นดิน ลักษณะของคดีออนไลน์ที่ทำให้แนวคิดเรื่อง “สถานที่เกิดเหตุ” มีความคลุมเครือ การขาดกลไกควบคุมการเลือกสถานที่แจ้งความหรือฟ้องคดีตั้งแต่ต้น รวมถึงข้อจำกัดของกลไกการโอนคดีในระบบกฎหมายไทย การวิเคราะห์ในบทนี้จึงมีเป้าหมายเพื่อแสดงให้เห็นว่า การฟ้องคดีทางไกลเป็นผลลัพธ์ที่สอดคล้องกับตรรกะและดุลพินิจที่กฎหมายเปิดช่องไว้ ซึ่งส่งผลให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสามารถถูกใช้เป็นเครื่องมือสร้างภาระและแรงกดดันต่อผู้ถูกกล่าวหาได้ในเชิงโครงสร้าง

5.1 สถานะความผิดอาญาแผ่นดิน ของมาตรา 112 และผลต่อการเลือก สถานที่ดำเนินคดี

จากข้อมูลสถิติของศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชนจะพบว่าหนึ่งในปัจจัยทางกฎหมายที่มีบทบาทสำคัญต่อการเกิดปรากฏการณ์การแจ้งความหรือฟ้องคดีอาญาทางไกลในประเทศไทย ก็คือ มาตรา 112 ประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งเป็นฐานความผิดหลักของคดีที่มีการแจ้งความทางไกล ถูกจัดวางอยู่ในหมวดความผิดต่อความมั่นคงของรัฐ และมีสถานะเป็นความผิดอาญาแผ่นดิน ส่งผลให้การเริ่มต้นกระบวนการดำเนินคดีอาญาไม่ได้เกิดขึ้นจากเจตจำนงหรือความเสียหายของผู้เสียหายเฉพาะราย หากแต่เปิดโอกาสให้บุคคลใดก็ได้สามารถแจ้งความให้รัฐดำเนินคดีบุคคลอื่นได้ และเมื่อพบบัญญัติเช่นมาตรา 112 ถูกนำมา

ใช้กับการแสดงออกหรือการสื่อสารในพื้นที่ออนไลน์ ซึ่งโดยธรรมชาติไม่มีขอบเขตทางภูมิศาสตร์ที่ชัดเจน ย่อมยิ่งเปิดช่องให้การแจ้งความดำเนินคดีเกิดขึ้นในท้องที่ที่ห่างไกลจากภูมิลำเนาของผู้ถูกกล่าวหาได้โดยง่าย โดยไม่ต้องแสดงความเชื่อมโยงเชิงรูปธรรมกับพื้นที่นั้นอย่างชัดเจน

การที่มาตรา 112 ไม่ได้กำหนดผู้เสียหายในความหมายของผู้ได้รับความเสียหายโดยตรง ส่งผลให้คดีลักษณะนี้ขาดกลไกการคัดกรองเบื้องต้นที่พบได้ในความผิดอาญาทั่วไป กล่าวคือ ไม่มีเงื่อนไขให้ต้องพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างผู้ร้องทุกข์กับเหตุแห่งคดี หรือความเสียหายเฉพาะตัวที่เกิดขึ้นจริง และในเชิงกระบวนการ การไม่กำหนดผู้เสียหายทำให้ต้นทุนของการเริ่มคดีต่ำมากสำหรับผู้แจ้งความ และโยน “ต้นทุนของการถูกดำเนินคดี” นั้นไปให้กับผู้ถูกกล่าวหาเกือบทั้งหมดทั้งในด้านเวลา ค่าใช้จ่าย การเดินทาง และผลกระทบทางจิตใจจากการเข้าสู่กระบวนการดำเนินคดีอาญา และโครงสร้างเช่นนี้ก็มีแนวโน้มทำให้การดำเนินคดีอาญาเบี่ยงเบนจากบทบาทดั้งเดิมในการแสวงหาความจริงและความยุติธรรม ไปสู่การเป็นเครื่องมือที่บุคคลภายนอกสามารถใช้ “ก่อภาระ” แก่ผู้อื่นผ่านกลไกรัฐได้โดยตนเองไม่ต้องรับผิดชอบในสัดส่วนเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากรัฐไม่กำหนดหลักเกณฑ์เชิงสิทธิหรือเชิงพื้นที่เพื่อถ่วงดุลการใช้อำนาจดังกล่าวอย่างเพียงพอ

อาจกล่าวโดยสรุปในประเด็นแรกนี้ได้ว่า การผนวกกันของ (1) สถานะความผิดอาญาแผ่นดิน (2) การไม่กำหนดผู้เสียหาย และ (3) ความคลุมเครือของเขตอำนาจในคดีที่มีลักษณะออนไลน์ ทำให้มาตรา 112 มีศักยภาพสูงในการถูกใช้เป็นเครื่องมือ “การลงโทษด้วยกระบวนการ” (process as punishment) การแจ้งความดำเนินคดีทางไกลในคดีมาตรา 112 จึงมิใช่เพียงปัญหาทางเทคนิคของเขตอำนาจสอบสวนหรือศาล หากแต่เป็นผลลัพธ์ของโครงสร้างกฎหมายที่เอื้อให้กระบวนการอาญาถูกใช้เป็นกลไกในการปิดปาก (chilling effect) หรือสร้างภาระเชิงลงโทษแก่ผู้ถูกกล่าวหา โดยไม่ต้องพิสูจน์ความเสียหายเฉพาะราย และไม่ต้องคำนึงถึงความใกล้ชิดที่อยู่หรือความสามารถในการต่อสู้คดีอย่างเป็นธรรมของจำเลยตั้งแต่ต้น

5.2 ความคลุมเครือของแนวคิดเรื่อง “สถานที่เกิดเหตุ” ในคดีออนไลน์

อีกหนึ่งปัจจัยทางกฎหมายที่มีบทบาทสำคัญต่อการเกิดปรากฏการณ์การแจ้งความหรือฟ้องคดีอาญาทางไกลในประเทศไทย ก็คือ แนวคิดเรื่อง “สถานที่เกิดเหตุ” ซึ่งทำหน้าที่เป็นจุดยึดหลักในการกำหนดทั้งเขตอำนาจศาล และเขตอำนาจสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยโครงสร้างของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไทยให้ความสำคัญกับสถานที่เกิด อ่าง หรือเชื่อว่าเกิดเหตุเป็นหลักในการกำหนดว่าศาลใดมีอำนาจพิจารณาคดี (มาตรา 22) และพนักงานสอบสวนในท้องที่ใดที่มีอำนาจสอบสวน หรือเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ (มาตรา 18)

อย่างไรก็ตาม เมื่อมาตรา 18 และ 22 ซึ่งถูกออกแบบขึ้นบนสมมติฐานของการกระทำผิดในโลกทางกายภาพและมีจุดเกิดเหตุที่ระบุตำแหน่งได้ชัดเจนถูกนำมาใช้ในบริบทของคดีที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสาร หรือการแสดงออกในโลกออนไลน์ การตีความคำว่า “เกิด อ่าง หรือเชื่อว่าเกิด” ก็ถูกขยายความออกไปอย่างกว้างขวาง กลายเป็นการกระทำที่เกิดขึ้นได้ทั่วราชอาณาจักรเพียงเพราะ “ข้อความหรือเนื้อหา” ที่ถูกโพสต์ในสื่อออนไลน์นั้นสามารถเข้าถึงที่ใดก็ได้ ซึ่งแน่นอนว่าพนักงานสอบสวนไม่ว่าจะในท้องที่ใดที่เนื้อหานั้นถูกเปิดขึ้นดู จึงสามารถรับแจ้งความและเริ่มการสอบสวนได้โดยอาจมิได้มีความเชื่อมโยงเชิงข้อเท็จจริงใด ๆ กับพื้นที่นั้นเลย ด้วยเหตุนี้สถานที่ที่ “ผลของการกระทำปรากฏ” จึงถูกอ้างอิงไปยังพื้นที่ใด

ก็ได้โดยแทบไม่มีข้อจำกัดทางภูมิศาสตร์⁷⁵

ในเชิงกระบวนการ ปรากฏการณ์ดังกล่าวทำให้เขตอำนาจศาล และเขตอำนาจสอบสวนถูกใช้เป็นฐานรองรับการแจ้งความ หรือฟ้องในท้องที่ที่ห่างไกลจากถิ่นที่อยู่ หรือชุมชนของผู้ถูกกล่าวหา และแน่นอนว่ามันได้ส่งผลให้กลไกเขตอำนาจ ซึ่งเดิมมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดสรรความรับผิดชอบของศาลและพนักงานสอบสวนอย่างเป็นระเบียบ ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการ กำหนดพื้นที่ดำเนินคดีตามดุลพินิจของผู้แจ้งความหรือเจ้าหน้าที่รัฐ โดยไม่ได้คำนึงถึงความเชื่อมโยงกับพื้นที่ที่มีการลงมือ กระทำ หรือพื้นที่ใกล้ถิ่นที่อยู่ของผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งเกี่ยวข้องกับความสามารถในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างเป็นธรรม ลักษณะเช่นนี้ยิ่งทวีความสำคัญในคดีที่มีลักษณะเป็นการแสดงออก แสดงความคิดเห็น หรือการสื่อสารทางการ เมือง

รายงานของสภายุโรป (Council of Europe) เรื่อง “ความรับผิดและเขตอำนาจศาลในคดีหมิ่นประมาททางออนไลน์” (Liability and jurisdictional issues in online defamation cases) ซึ่งให้เห็นว่าการหมิ่นประมาทบนสื่อออนไลน์ก่อให้เกิด ลักษณะความผิดแบบ “ข้ามพรมแดน” เนื่องจากเนื้อหาที่เผยแพร่เพียงครั้งเดียวสามารถก่อให้เกิดความเสียหายในหลาย ประเทศได้พร้อมกัน ส่งผลให้โจทก์มีทางเลือกในการฟ้องคดีต่อศาลได้หลายแห่ง และนำไปสู่ปรากฏการณ์ “forum shopping” ซึ่งหมายถึง การเลือกฟ้องในเขตอำนาจศาลที่เอื้อประโยชน์ต่อฝ่ายโจทก์มากที่สุด แม้จะมีความเชื่อมโยงกับคดีเพียง เล็กน้อยก็ตาม⁷⁶ ซึ่งปัญหาดังกล่าวนี้อาจมีบางส่วนที่มีลักษณะสอดคล้องกับบริบทของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งคดี ความผิดเกี่ยวกับการแสดงความคิดเห็นบนสื่อสังคมออนไลน์ ที่ผู้ถูกกล่าวหาหมิ่นถูกแจ้งความหรือฟ้องคดีใน จังหวัดซึ่งห่างไกลจากภูมิลำเนาและพื้นที่ดำรงชีวิตของตน ทั้งที่พฤติการณ์ของการกระทำเกิดขึ้นในพื้นที่ออนไลน์

ทั้งนี้ ในรายงานฉบับดังกล่าวเน้นย้ำว่า forum shopping ไม่ได้เป็นเพียงปัญหาด้านเทคนิคกฎหมายระหว่างประเทศ แต่ เป็นปัญหาสิทธิมนุษยชนโดยตรง เนื่องจากสร้าง عدمแน่นอนด้านเขตอำนาจศาล ทำให้จำเลยไม่สามารถคาดการณ์ได้ว่าจะต้องไปต่อสู้คดีที่ใด ต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายสูง และอาจถูกดำเนินคดีซ้ำซ้อนในหลายพื้นที่⁷⁷ และสถานการณ์ดังกล่าวก่อให้เกิด “chilling effect” ต่อเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และบ่อนทำลายหลักความเสมอภาคของคู่ความ (equality of arms) ตามหลักการพิจารณาคดีที่เป็นธรรม

รายงานของสภายุโรปยังได้เสนอแนวปฏิบัติสำคัญเพื่อลดผลเสียของ forum shopping ไว้หลายทางเลือก อาทิ การกำหนด ให้ศาลมีเขตอำนาจเฉพาะเมื่อคดีนั้นมี “ความเชื่อมโยงอย่างแท้จริง” กับการกระทำที่ถูกฟ้อง การควบคุมค่าเสียหายให้ ได้สัดส่วน และการป้องกันการใช้คดีหมิ่นประมาทเป็นเครื่องมือปิดปาก (SLAPP)⁷⁸ ซึ่งบทเรียนเหล่านี้มีนัยสำคัญต่อ ประเทศไทย โดยชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการทบทวน “หลักสถานที่เกิดเหตุ” ในคดีออนไลน์ กลไกการโอนหรือรวมคดี รวมทั้งการใช้ดุลพินิจของพนักงานสอบสวนและศาลเพื่อให้สอดคล้องกับหลักความเป็นธรรม เสรีภาพในการแสดงออก และการคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหาในยุคดิจิทัล

อนึ่ง มีข้อที่ควรต้องกล่าวถึงเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนขึ้นด้วยว่า การกำหนดเขตอำนาจศาลในคดีอาญาที่เกี่ยวข้องกับการแสดงความคิดเห็นบนโลกออนไลน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่เป็นการฟ้องคดีต่อรัฐหรือความผิดเกี่ยวกับความมั่นคง (ซึ่งเป็นข้อหาหลัก - มาตรา 112 - ของการแจ้งความทางไกลตามสถิติของศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน) นั้น แตกต่างจากคดีหมิ่นประมาท (ตามรายงานของสภายุโรป) อย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ คดีหมิ่นประมาทโดยทั่วไป (ในบริบทของกฎหมายไทยก็คือ มาตรา 326 หรือ 328 ประมวลกฎหมายอาญา) จะ “มีผู้เสียหาย” ที่สามารถระบุได้ชัดเจน ดังนั้น

⁷⁵ คำพิพากษาฎีกาที่ 319/2560 หนังสือพิมพ์รายวันมติชนของจำเลยที่ 1 เผยแพร่และวางจำหน่ายทั่วราชอาณาจักร ส่วนเว็บไซต์มติชนออนไลน์ก็เผยแพร่โดยระบบสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ ผู้สนใจสามารถติดตามข่าวได้ทั่วราชอาณาจักรเช่นเดียวกัน ถือได้ว่าการกระทำตามฟ้องเกิดขึ้นทั่วราชอาณาจักร โจทก์จึงใช้สิทธิฟ้องคดีนี้ต่อศาลชั้นต้นได้ ไม่ถือว่าเป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต.

⁷⁶ Council of Europe, “Liability and Jurisdictional Issues in Online Defamation Cases,” U.N. Doc. DGI (2019) 04, 6–7.

⁷⁷ *Ibid.*, Chapter 1(ii), 7–9 (chilling effect, equality of arms, ECHR art. 6, 10, 13).

⁷⁸ *Ibid.*, Conclusion & Good Practices, 18–21.

การผูกเขตอำนาจศาล รวมถึงอำนาจในการสอบสวนไว้กับ “สถานที่ที่ผู้เสียหายอยู่” หรือ “สถานที่ที่ชื่อเสียงได้รับความเสียหาย” ซึ่งในความเป็นจริงมักหมายถึง “สถานที่ที่ผู้เสียหายนั้นได้เห็นข้อความผ่านช่องทางออนไลน์” ก็ยังพอสามารถอธิบายได้บนฐานของความสัมพันธ์ระหว่างคดีกับพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม หรือกล่าวอีกอย่างให้ง่ายขึ้นก็คือ ยังมี “ตรรกะเชิงความยุติธรรม” รองรับอยู่ว่าศาล หรือสถานีตำรวจผู้รับเรื่องในพื้นที่นั้น “เกี่ยวข้องกับคดีจริง ๆ” แตกต่างจากความผิดต่อรัฐประภทที่เกิดจากการแสดงความคิดเห็นทางออนไลน์ ที่ความเสียหายมีลักษณะนามธรรม ผู้เสียหายถูกนิยามอย่างกว้างว่าเป็น “รัฐ” หรือ “ความมั่นคงของสังคม” ซึ่งมีได้ผูกติดกับพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งเป็นการเฉพาะ ดังนั้น หากนำหลักการตีความว่า “เปิดดูเนื้อหาที่ใด ที่นั่นถือเป็นที่เกิดเหตุ” มาใช้กับความผิดลักษณะดังกล่าว ย่อมส่งผลให้เขตอำนาจศาล รวมทั้งเขตอำนาจสอบสวนขยายตัวอย่างไร้ขอบเขต และอาจตัดขาดความเชื่อมโยงเชิงสาระระหว่างสถานที่กับการกระทำผิดอย่างสิ้นเชิง ทั้งย่อมเป็นเรื่องที่หาเหตุผลหรือคำอธิบายที่ชอบธรรมได้ยาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากการดำเนินคดีนั้นเกิดขึ้นในท้องที่ห่างไกลจากภูมิลำเนาของผู้ต้องหาอย่างมาก

อย่างไรก็ดี ข้อเสนอเพื่อแก้ไขปัญหานี้ในรายงานของสภายุโรปบางส่วนมีความน่าสนใจ และสามารถเทียบเคียงและนำมาปรับใช้ หรือเป็นแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหาการแจ้งความทางไกลในบริบทของประเทศไทยได้เช่นกัน ไม่ว่าจะเป็น การใช้เกณฑ์ “ความเชื่อมโยงอย่างมีนัยสำคัญ” (substantial/meaningful connection test) หรือจะฟ้องได้ก็ต่อเมื่อพื้นที่นั้นเกี่ยวข้องกับจริง ๆ กับองค์ประกอบความผิด ไม่ใช่แค่พื้นที่ที่สามารถ “เปิดดูเนื้อหาได้” เท่านั้น เป็นต้น ซึ่งแนวคิดนี้คือความพยายามนำอาชญากรรมไซเบอร์ไปยังที่ที่ “ควรเป็นที่ของคดี” หรือเกณฑ์ “เป้าหมาย” (targeting/directedness) แทน “การเข้าถึง” ซึ่งหมายความว่า ให้เขตอำนาจอยู่ในพื้นที่ที่ผู้โพสต์ข้อความต้องการสื่อสารเนื้อหา นั้นไปถึง หรือเป็นกิจกรรมที่ชี้ชัดได้ว่าผู้โพสต์ตั้งใจสร้างผลในพื้นที่นั้น ไม่ใช่เพราะใครสักคนเปิดอ่านเนื้อหาเหล่านั้นได้จากที่ใดก็ได้ เป็นต้น

5.3 ขาดกลไกควบคุมการเลือกสถานที่แจ้งความ/ฟ้องคดี

นอกเหนือจากสถานะของความผิดอาญาแผ่นดิน และความคลุมเครือของแนวคิดเรื่องสถานที่เกิดเหตุในคดีออนไลน์แล้ว อีกหนึ่งปัจจัยที่เอื้อต่อการเกิดการแจ้งความหรือฟ้องคดีทางไกลในประเทศไทยก็คือ การขาดกลไกทางกฎหมายที่มีประสิทธิภาพในการควบคุม หรือถ่วงดุลการเลือกสถานที่แจ้งความและฟ้องคดี ภายใต้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แม้กฎหมายจะกำหนดหลักเขตอำนาจศาล และเขตอำนาจสอบสวนไว้หลายมาตรา แต่กลับไม่มีบทบัญญัติที่กำหนดหลักเกณฑ์ใดเพื่อจำกัดการเลือกใช้ฐานเขตอำนาจเหล่านั้นให้สอดคล้องกับความเป็นธรรมในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหาเลย การเลือกสถานที่แจ้งความหรือฟ้องคดีจึงตกอยู่ภายใต้ดุลพินิจของผู้กล่าวโทษร้องทุกข์ หรือเจ้าหน้าที่รัฐเป็นสำคัญ โดยปราศจากกลไกถ่วงดุลหรือการเลือกพื้นที่ดังกล่าวมีความจำเป็น สมเหตุสมผล หรือก่อภาระเกินสมควรแก่จำเลยหรือไม่ และแม้กฎหมายจะมีกลไกการโอนคดีตามมาตรา 23 หรือมาตรา 26 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่กลไกเหล่านี้ก็มีลักษณะเป็นการ “เยียวยาภายหลัง” ที่ตั้งอยู่บนดุลพินิจของศาลหรือผู้บังคับบัญชาสูงสุดในองค์กรศาล มากกว่าการเป็นสิทธิหรือหลักประกันที่จำเลยสามารถพึ่งพาอาศัยได้โดยตรงตั้งแต่ต้นทางของคดี และผลที่ตามมาก็คือ ภาระในการร้องขอความเป็นธรรม การเดินทาง และการพิสูจน์ความไม่เหมาะสมของสถานที่ดำเนินคดี ฯลฯ ถูกผลักไปให้ผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้แบกรับ ภายหลังจากที่กระบวนการอาญาได้เริ่มต้น และสร้างผลกระทบไปแล้วในทางปฏิบัติ

เมื่อลองพิจารณามาตรการควบคุมสถานที่นำคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมของต่างประเทศ พบว่า แม้จะไม่มีบทบัญญัติที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายตรง ๆ แต่ระบบกฎหมายเยอรมันสามารถให้ตัวอย่างที่จะนำมาเทียบเคียงเพื่อพิจารณาปัญหาในเรื่องนี้ได้ค่อนข้างดี เนื่องจากกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมันประกอบกับการใช้การตีความโดยศาลเยอรมันได้สร้าง “กลไกควบคุมการเลือกสถานที่ฟ้องคดีตั้งแต่ก่อนรับฟ้อง” ขึ้นใช้ในกระบวนการยุติธรรม โดยกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน (Strafprozessordnung: StPO) จะมีบทบัญญัติที่เปิดโอกาสให้อัยการสามารถใช้ดุลพินิจเลือกศาลที่มีเขตอำนาจสำหรับฟ้องคดีเองได้ หากปรากฏว่ามีศาลหลายแห่งที่สามารถมีเขตอำนาจเหนือคดีดังกล่าวตามกฎหมาย (ท้องที่เกิดเหตุ, ท้องที่ภูมิลำเนาจำเลย, ท้องที่จับกุม (§§ 7–9 StPO)) แต่แนวคำพิพากษาของศาลได้พัฒนาหลักการ “จำกัดการใช้ดุลพินิจ” ดังกล่าวอย่างเข้มงวด โดยยึดโยงโดยตรงกับสิทธิของผู้ต้องหาในการได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม และสิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีโดย “ผู้พิพากษาตามกฎหมาย” (gesetzlicher Richter) ซึ่งได้รับการรับรองในรัฐธรรมนูญเยอรมัน (Grundgesetz) มาตรา 101 วรรค 1 ประโยคที่ 2 ซึ่งศาลชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การตัดสินใจเลือกศาลของอัยการไม่อาจพิจารณาเพียงความสะดวกในการดำเนินคดีของรัฐเท่านั้น หากแต่ต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อความสามารถของจำเลยในการต่อสู้คดีอย่างรอบด้านด้วย ไม่ว่าจะเป็นด้านระยะทาง ค่าใช้จ่าย การเข้าถึงทนายความที่จำเลยไว้วางใจ หรือความยากลำบากในการนำพยานหลักฐานมาแสดงต่อศาล⁷⁹

อำนาจในการเลือกศาลของอัยการจึงไม่ใช่อำนาจเสรี หากแต่ต้องอยู่ภายใต้การตรวจสอบของศาลที่ถูกยื่นฟ้องว่า การเลือกดังกล่าวตั้งอยู่บนเหตุผลที่เกี่ยวข้องกับสาระของคดี และสอดคล้องกับหลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมหรือไม่ โดยศาลได้เน้นย้ำให้แยกให้ชัดเจนระหว่าง “การที่เขตอำนาจศาลอาจเกิดขึ้นได้ตามตัวบทกฎหมาย” กับ “ความชอบด้วยกฎหมายของการเลือกใช้เขตอำนาจศาลนั้น” หากการจัดวางขั้นตอนสอบสวนหรือการจับกุมมีลักษณะเป็นการ “สร้างเขตอำนาจศาล” (manufactured venue) เพื่อดึงคดีออกจากศาลที่มีความเชื่อมโยงกับข้อเท็จจริงของคดีโดยแท้ ย่อมต้องถือว่าการเลือกศาลนั้นกระทบต่อแก่นของสิทธิในการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม แม้จะไม่ได้ขัดตัวบทกฎหมายโดยตรงก็ตาม แนวคำพิพากษาในคดี OLG Hamm (10 Sep 1998) สะท้อนให้เห็นว่า การควบคุมการเลือกสถานที่ฟ้องคดีมิได้เป็นเพียงประเด็นเชิงเทคนิคที่ว่าด้วยเขตอำนาจศาลเท่านั้น หากแต่เป็นกลไกสำคัญในการคุ้มครองสิทธิในการต่อสู้คดีของจำเลย และป้องกันการใช้กระบวนการยุติธรรมเป็นเครื่องมือในการสร้างภาระหรือแรงกดดันต่อฝ่ายจำเลยด้วย

5.4 เจื่อนไขการโอนคดีตามกฎหมายไทยไม่ได้ตั้งอยู่บนหลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม

จากข้อมูลของศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน มีคดีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยยื่นคำร้องขอโอนย้ายคดีที่ถูกแจ้งความในต่างจังหวัดกลับไปยังพื้นที่กรุงเทพฯ อย่างน้อยสองคดี คือ คดี “ชัยชนะ” ซึ่งได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์ว่าเป็นผู้ป่วยจิตเภทต้องเดินทางไกลพร้อมผู้ปกครองกว่า 1,800 กิโลเมตรเพื่อไปต่อสู้คดี เนื่องจากเขามีภูมิลำเนาอยู่จังหวัดลำพูน แต่ถูกพลีชีพ จันทร์หัวโทน แจ้งความไว้ที่ สภ.สุโขทัย-ลก จังหวัดนราธิวาส ในข้อหามาตรา 112 และ พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ฯ ทนายความเคยยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอโอนย้ายคดีของชัยชนะจากศาลจังหวัดนราธิวาสไปยังศาลอาญา รัชดาฯ ในกรุงเทพฯ โดยอาศัยมาตรา 26 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพื่อลดภาระเดินทางไกลและค่าใช้จ่ายในการ

⁷⁹ Oberlandesgericht Hamm, Beschluss vom 10 September 1998 – 2 Ws 247/98, NSZ-RR 1999, 16; StV 1999, 240; Herzog, Die Wahl des Gerichtsstands durch die Staatsanwaltschaft, StV 1993, 609 ff.

ต่อสู้คดี⁸⁰ แต่ศาลผู้มียอำนาจยกคำร้องโดยให้เหตุผลว่า จำเลยสามารถเดินทางไปต่อสู้คดียังศาลจังหวัดนครราชสีมาได้ตามปกติอยู่แล้ว อีกทั้งผู้กล่าวหาและพนักงานสอบสวนในคดีนี้ต่างก็พักอาศัยอยู่ในจังหวัดนครราชสีมา⁸¹

ส่วนอีกคดีหนึ่งคือคดีของสุชาติ สวัสดิ์ศรี⁸² ซึ่งถูกแจ้งความดำเนินคดีข้อหาข่มขู่ปลุกปั่นฯ ตามมาตรา 116 ประมวลกฎหมายอาญา โดย ทรงชัย เนียมหอม กลุ่มประชาภักดีพิทักษ์สถาบัน ณ สถานีตำรวจภูธรศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง หมายความคดีนี้ยื่นคำร้องต่อสำนักงานตำรวจแห่งชาติขอให้โอนคดีจากสถานีตำรวจดังกล่าวมาสอบสวนและสั่งคดีที่กองบัญชาการสอบสวนกลาง โดยอาศัยอำนาจตามระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยการโอนคดี และการรวมคดี พ.ศ. 2565 ข้อ 7 (1) ถึง (4) ประกอบ ข้อ 9 (3)⁸³ และสำนักงานตำรวจแห่งชาติเห็นชอบด้วยและให้โอนคดีให้กองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง (บช.ก.) รับผิดชอบดำเนินการสอบสวนแต่เพียงผู้เดียว

คำถามที่เกิดขึ้นกับกรณีของคดีชัชชนะ ก็คือ เหตุใดศาลจึงไม่อนุญาตให้โอนย้ายคดีด้วยเหตุผลเช่นนั้นได้? อย่างไรก็ตาม ด้วยเหตุที่กลไกการโอนคดีที่ปรากฏในระบบกฎหมายไทยมีอยู่หลายบทบัญญัติ มิได้มีแต่เฉพาะมาตรา 26 ตามคำร้องในคดีชัชชนะ และไม่ได้มีแต่เฉพาะในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเท่านั้น จึงเห็นควรสำรวจกลไกเหล่านั้นเพื่อวิเคราะห์ให้เห็นปัญหาในภาพรวมเกี่ยวกับการขอโอนย้ายคดีในประเทศไทย ดังนี้

5.4.1 มาตรา 23 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

“เมื่อศาลแต่สองศาลขึ้นไปต่างมีอำนาจชำระคดี ถ้าได้ยื่นฟ้องคดีนั้นต่อศาลหนึ่งซึ่งตามฟ้องความผิดมิได้เกิดในเขต โจทก์หรือจำเลยจะร้องขอให้โอนคดีไปชำระที่ศาลอื่นซึ่งความผิดได้เกิดในเขตก็ได้”

ถ้าโจทก์ยื่นฟ้องต่อศาลซึ่งความผิดเกิดในเขต แต่ต่อมาความปรากฏแก่โจทก์ว่าการพิจารณาคดีจะสะดวกยิ่งขึ้นถ้าให้อีกศาลหนึ่งซึ่งมีอำนาจชำระคดีได้พิจารณาคดีนั้น โจทก์จะยื่นคำร้องต่อศาลซึ่งคดีนั้นอยู่ในระหว่างพิจารณาขอโอนคดีไปยังอีกศาลหนึ่งก็ได้ แม้ว่าจำเลยจะคัดค้านก็ตาม เมื่อศาลเห็นสมควรจะโอนคดีไปหรือยกคำร้องเสียก็ได้”

แม้มาตรา 23 จะถูกมองในเชิงทฤษฎีว่าเป็น “กลไกกันชน” ที่จะสามารถช่วยลดผลกระทบจากการถูกฟ้องทางไกล แต่เมื่อพิจารณาองค์ประกอบของมาตรานี้ภายใต้กรอบของหลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม (fair trial) กลับพบว่า มีข้อจำกัดในการใช้อำนาจหลายประการจนอาจทำให้ผู้ถูกฟ้องคดีทางไกลไม่สามารถพึ่งพากลไกนี้ได้อย่างแท้จริง

ประการแรก มาตรา 23 กำหนดให้การขอโอนคดีเกิดขึ้นจาก “คำร้องของกลุ่มความ” มิใช่การกลั่นกรองเชิงรุกโดยศาลเอง ซึ่งกรณีนี้หากพิจารณาจากผลกระทบของการถูกแจ้งความทางไกลที่เกิดขึ้นกับผู้ถูกกล่าวหาในหัวข้อก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นเรื่องอุปสรรคในการเข้าถึงทนายความและความช่วยเหลือทางกฎหมาย เราอาจพบว่านอกเหนือจากความไม่รู้ข้อกฎหมายและสิทธิต่าง ๆ แล้ว การขาดที่ปรึกษากฎหมายอย่างเพียงพอและในเวลาที่เหมาะสม ย่อมส่งผลกระทบต่อการใช้สิทธิในเรื่องนี้ของผู้ถูกกล่าวหาด้วยอย่างมีนัยสำคัญ

ประการที่สอง หากพิจารณามาตรา 23 ประกอบกับมาตรา 22 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเรื่องเขตอำนาจ

⁸⁰ ดู เอกสารคำร้องในภาคผนวกที่ 2.

⁸¹ อ้างแล้ว, เชิงบรรทัดที่ 34

⁸² ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, “กรณีฟ้องกลั่นแกล้งทางไกล ไม่ควรเกิดขึ้นกับใครในประเทศไทยอีก: แดงข่าว ‘สุชาติ สวัสดิ์ศรี’ ถูกดำเนินคดี ม.116 โกลถึงพัทลุง” (19 กันยายน 2567), สืบค้นวันที่ 21 ธันวาคม 2568, เข้าถึงได้ที่ <https://tlhr2014.com/archives/70068>

⁸³ ดู เอกสารคำร้องในภาคผนวกที่ 3.

ศาล จะพบว่า แม้มาตรา 22 จะรับรองให้ศาลหลายท้องที่มีเขตอำนาจพิจารณาคดีอาญาได้ ทั้งศาลท้องที่ที่ความผิดเกิด เชื่อว่าเกิด หรืออ้างว่าเกิด ศาลท้องที่ภูมิลำเนาของจำเลย และศาลท้องที่ที่จำเลยถูกจับกุมหรือถูกสอบสวน แต่สิทธิในการ ร้องขอโอนคดีตามมาตรา 23 วรรคหนึ่ง ถูกจำกัดให้ใช้ได้เฉพาะกรณีที่โจทก์ยื่นฟ้องต่อศาลซึ่ง “ตามฟ้องความผิดมิได้ เกิดในเขต” และศาลปลายทางของการโอนก็ถูกกำหนดไว้เฉพาะ “ศาลที่ความผิดได้เกิดในเขต” (ศาลหลัก) เท่านั้น ผล ก็คือ หากโจทก์เลือกยื่นฟ้องต่อศาลในท้องที่ที่เกิดเหตุอยู่แล้ว แม้ศาลนั้นจะตั้งอยู่ห่างไกลจากภูมิลำเนา ชุมชน และเครือข่าย การช่วยเหลือทางกฎหมายของจำเลยเพียงใด จำเลยก็ไม่อาจอาศัยมาตรา 23 วรรคหนึ่ง เป็นฐานในการร้องขอโอนคดีไป ยังศาลท้องที่ภูมิลำเนาของตน หรือกระทั่งท้องที่ที่ถูกจับได้

การออกแบบเงื่อนไขการโอนคดีไว้เช่นนี้สะท้อนให้เห็นว่าฐาน “ภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ของจำเลย” หรือ “ที่จำเลยถูกจับ” (ศาลยกเว้น) ในมาตรา 22 ทำหน้าที่เป็นเพียงฐานเขตอำนาจที่รัฐสามารถใช้ในการฟ้องคดีเท่านั้น แต่ไม่ได้ถูกยกระดับ ให้เป็นฐานเชิงสิทธิของจำเลยในการขอให้โอนคดีเพื่อบรรเทาผลกระทบจากการถูกฟ้องทางไกลได้ และยังพิจารณาประกอบ กับปัญหาเรื่อง “สถานที่เกิดเหตุ” ในบริบทของคดีออนไลน์ในหัวข้อก่อน ที่มีลักษณะยืดหยุ่นและอาจถูกอ้าง “สถานที่เกิด เหตุ” ได้อย่างกว้างขวาง การจำกัดกลไกโอนคดีไว้เช่นนี้ จึงทำให้มาตรา 23 วรรคหนึ่ง ไม่สามารถทำหน้าที่เป็นเครื่องมือ แก้ไขปัญหาการเลือกท้องที่ฟ้องคดีเพื่อลงโทษ หรือกลั่นแกล้งเชิงกระบวนการได้อย่างแท้จริง

ประการที่สาม ตรงกันข้ามกับวรรคหนึ่ง มาตรา 23 วรรคสอง เป็นกลไกการขอโอนคดีจากศาลหลัก หรือศาลที่ความผิด เกิด เชื่อว่าเกิด หรืออ้างว่าเกิด ไปยังศาลยกเว้น กล่าวคือ ศาลในท้องที่อื่นอย่างภูมิลำเนาของจำเลย หรือที่จำเลยถูกจับ ได้ แต่ปัญหาก็คือ มาตรา 23 วรรคสองนี้กลับให้น้ำหนักกับ “ความสะดวกในการพิจารณา” มากกว่า “สิทธิของจำเลย” และเกณฑ์ “ความสะดวก” ตามวรรคสองนี้ก็เปิดพื้นที่ดุลพินิจของศาลในลักษณะที่คลุมเครือมากไม่ชัดเจนว่า “ความ สะดวกของใคร” หรือ “การพิจารณาคดีจะสะดวกขึ้นในแง่ใด” อีกทั้งยังให้อำนาจโจทก์เป็นฝ่ายร้องขอโอนคดีได้แม้จำเลย จะคัดค้านก็ตาม ซึ่งสะท้อนให้เห็นความไม่สมดุลเชิงอำนาจระหว่างคู่ความและความสุ่มเสี่ยงที่จะทำให้มาตราดังกล่าว กลายเป็นเครื่องมือเสริมสิทธิในการเลือกศาลของฝ่ายโจทก์และรัฐ มากกว่าจะเป็นกลไกคุ้มครองสิทธิของจำเลย ยิ่งเมื่อ พิจารณาร่วมกับมาตรา 22 (รวมทั้งมาตรา 18 เขตอำนาจสอบสวนด้วย) ก็ยิ่งเห็นได้ว่าระบบเขตอำนาจในคดีอาญาของ ประเทศไทยถูกออกแบบภายใต้ตรรกะของ “ความคล่องตัว” ในการปฏิบัติการของรัฐเป็นหลัก หากใช้เรื่องของสิทธิในการ ได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรมของผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่ และคำพิพากษาฎีกาที่ 3426/2559 ก็น่าจะทำให้ประเด็น ของเขตอำนาจศาลกับความสะดวกนี้ชัดเจนยิ่งขึ้น

“แม้เรือนจำกลางราชบุรีถือเป็นภูมิลำเนาของจำเลย ในขณะที่โจทก์ยื่นฟ้องจำเลยในคดีนี้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและ พาณิชย มาตรา 47 ถือได้ว่าจำเลยมีที่อยู่ในเขตอำนาจศาลชั้นต้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 22 (1) แต่บทบัญญัติดังกล่าวไม่เป็นบทบังคับให้ศาลชั้นต้นที่จำเลยมีที่อยู่ในเขตอำนาจต้องรับชำระคดีที่โจทก์ฟ้อง ศาล ชั้นต้นจึงใช้ดุลพินิจที่จะรับชำระคดีเช่นนั้นหรือไม่ก็ได้ ทั้งนี้โดยคำนึงถึงความสะดวกในการพิจารณาคดี...”⁸⁴

ในท้ายที่สุด กลไกการโอนคดีตามมาตรา 23 ก็ยังเป็นเพียงมาตรการในการเยียวยาภายหลังการฟ้องคดีไปแล้ว (post-filing remedy) ทั้งไม่สามารถป้องกันผลกระทบของการถูกฟ้องคดีทางไกลได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีที่มีลักษณะ SLAPP หรือคดีที่การเดินทาง และภาระต้นทุนถูกใช้เป็นเครื่องมือกดดันเชิงกระบวนการ⁸⁵

⁸⁴ คำพิพากษาฎีกาที่ 3426/2559.

⁸⁵ ดูแนวคิดที่สอดคล้องกับข้อสรุปนี้ใน ประมุข ทศนปริญานนท์, “ปัญหาเกี่ยวกับเขตอำนาจศาลในคดีความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณา,” ห้องสมุดศาลยุติธรรม, สืบค้นวันที่ 21 ธันวาคม 2568, เข้าถึงได้ที่ https://library.coj.go.th/pdf-view.html?fid=52717&table=files_biblio

5.4.2 มาตรา 26 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

“หากว่าตามลักษณะของความผิด ฐานะของจำเลย จำนวนจำเลย ความรู้สึกของประชาชนส่วนมากแห่งท้องถิ่นนั้น หรือเหตุผลอย่างอื่น อาจมีการขัดขวางต่อการไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณา หรือน่ากลัวว่าจะเกิดความไม่สงบหรือเหตุร้ายอย่างอื่นขึ้น หรืออาจเกิดผลกระทบต่อประโยชน์ที่สำคัญอื่นของรัฐ เมื่อโจทก์หรือจำเลยร้องขอหรือศาลที่คดีนั้นอยู่ระหว่างพิจารณาทำความเห็นเสนอต่อประธานศาลฎีกาขอให้โอนคดีไปศาลอื่น ถ้าประธานศาลฎีกาเห็นควรอนุญาต ก็ให้สั่งโอนคดีไปยังศาลตั้งที่ประธานศาลฎีการะบุไว้

คำสั่งของประธานศาลฎีกาให้เป็นที่สุด”

มาตรา 26 ได้รับการแก้ไขโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 31) พ.ศ. 2559 ถูกออกแบบให้เป็นกลไก “การโอนคดีในกรณีพิเศษ” โดยแม้มาตรานี้จะไม่ได้กำหนด “ศาลหลัก” หรือ “ศาลยกเว้น” ในการโอนคดีเอาไว้ภายในกรณีมาตรา 23 ประกอบ 22 กล่าวคือ ไม่ว่าศาลที่ฟ้องคดีไว้จะเป็นศาลของเขตท้องที่ใดคู่ความก็สามารถร้องขอให้โอนไปยังศาลอื่นได้ตามที่ประธานศาลฎีกาจะเห็นสมควร ในขณะที่ศาลที่รับโอนก็ไม่ต้องเป็นศาลที่มีเขตอำนาจเหนือคดีนั้น ๆ ตามกฎหมายปกติเช่นกัน⁸⁶ แต่เมื่อนำมาพิจารณาในบริบทของปัญหาการแจ้งความหรือการฟ้องคดีทางไกลแล้ว จะเห็นได้ว่าบทบัญญัตินี้ไม่สามารถทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการคุ้มครองหรือบรรเทาผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้ต้องหาได้ เพราะทั้งเจตนารมณ์ โครงสร้าง และเงื่อนไขของมาตรา 26 มุ่งเน้นไปที่ประโยชน์สำคัญของรัฐเป็นหลัก หากใช้เป็นไปเพื่อรับรองสิทธิของจำเลยในกระบวนการยุติธรรมไม่⁸⁷

เหตุแห่งการโอนคดีตามมาตรา 26 นี้จึงหมายถึงเฉพาะเหตุเชิงสาธารณะ หรือในสถานการณ์ที่มีลักษณะร้ายแรงเท่านั้น เช่น ความเสี่ยงต่อความไม่สงบ หรือแรงกดดันจากมวลชนในพื้นที่ศาล มิใช่เหตุที่ตั้งอยู่ที่พื้นฐานของความสะดวกในการพิจารณาคดีของศาล หรือความได้เปรียบหรือเสียเปรียบในระหว่างคู่ความ ดังนั้น ในกรณีคดีของชายชชะเอง หากไม่สามารถทำให้ศาลเห็นได้ว่าการพิจารณาคดีที่จังหวัดนราธิวาสจะเกิดสถานการณ์ตามมาตรา 26 ขึ้นได้อย่างไร หากพิจารณาจาก “ลักษณะของความผิด ฐานะของจำเลย จำนวนจำเลย ความรู้สึกของประชาชนส่วนมากแห่งท้องถิ่นนั้น หรือเหตุผลอย่างอื่น” ศาลก็ไม่สามารถอนุญาตตามคำร้องได้

อนึ่ง มีข้อที่สังเกตเพิ่มเติมด้วยว่า เว็บไซต์ iLaw เคยเสนอข้อมูลว่า สรรเสริญ แก้วกำเนิด รองโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี แถลงเมื่อครั้งที่คณะรัฐมนตรีเห็นชอบหลักการในการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 26 นี้ ไว้เมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม 2558 มีใจความว่าที่ผ่านมามีคำคัดค้านว่าคดีของตนมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องการความรู้ความสามารถเฉพาะทาง ต้องไปยื่นเรื่องกับอธิบดีศาลฎีกาเพื่อขอโอนคดีไปพิจารณาที่ศาลชำนาญพิเศษ เช่น ศาลแรงงาน ศาลเยาวชนและครอบครัว ศาลทรัพย์สินทางปัญญา แต่ร่าง พ.ร.บ. ฉบับนี้คู่ความสามารถยื่นเรื่องกับศาลที่กำลังพิจารณาคดีนั้นอยู่ได้เลย เพื่อให้ศาลทำเรื่องประกอบความเห็นเสนอต่อประธานศาลฎีกาขออนุญาตโอนคดีไปสู่ศาลที่มีผู้ชำนาญพิเศษเฉพาะด้าน⁸⁸ ซึ่งไม่ตรงกับหลักการและเหตุผลท้ายพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับที่ 31 ในขณะที่ “เหตุผล” ที่ศาลใช้ในการปฏิเสธคำร้องขอโอนคดีของชายชชะ ก็ไม่ได้ตรงกับเหตุผลของข้อบัญญัติมาตรา 26

⁸⁶ อ้างแล้ว, เชิงอรรถที่ 3, 603.

⁸⁷ เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 31) พ.ศ. 2559 คือ “เนื่องจากในปัจจุบันการพิจารณาพิพากษาคดีบางเรื่องอาจเกิดผลกระทบต่อประโยชน์สำคัญของรัฐ ดังนั้น เพื่อให้การพิจารณาและพิพากษาคดีของศาลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สมควรกำหนดให้ประธานศาลฎีกามีอำนาจสั่งโอนคดีไปยังศาลอื่นที่มีความเหมาะสมกว่าได้ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้”

⁸⁸ iLaw, “สนช.แก้ไข ป.วิ.อาญา 2 ฉบับ: คดีที่คนสนใจ ประธานศาลฎีกาสั่งย้ายศาลได้ และข้อจำกัดการยื่นอุทธรณ์/ฎีกา,” (4 ธันวาคม 2559), สืบค้นวันที่ 20 ธันวาคม 2568, เข้าถึงได้ที่ <https://www.ilaw.or.th/articles/16610>

เช่นกัน เพราะศาลกลับไปอ้างเหตุที่สามารถตีความไปได้ว่าเป็นไป “เพื่อความสะดวกของเจ้าหน้าที่รัฐ และโจทก์”⁸⁹ เหล่านี้แสดงให้เห็นว่าเจตนารมณ์ และการบังคับใช้มาตรานี้เองก็ยังมีคุณสมบัติที่สอดคล้องพอสมควร

5.4.3 ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยการโอนคดี และการรวมคดี พ.ศ. 2565

กล่าวได้ว่าในเวลาปัจจุบัน ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยการโอนคดีฯ เป็นกลไกเชิงสถาบันที่มีนัยสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการปัญหาการแจ้งความและการดำเนินคดีทางไกลในบริบทคดีอาญายุคดิจิทัล โดยเฉพาะคดีที่เกี่ยวข้องกับการแสดงความคิดเห็นหรือการกระทำในโลกออนไลน์ ระเบียบดังกล่าวถูกออกแบบให้ใช้บังคับในชั้นสอบสวน⁹⁰ อันเป็นระยะต้นของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และเปิดช่องให้มีการโอนคดีกันได้บนพื้นฐานของเหตุผลด้านความเหมาะสมของคดี และความสะดวกที่คำนึงถึงทุกฝ่ายไม่เฉพาะฝ่ายรัฐหรือฝ่ายผู้กล่าวหา ทั้งนี้เพื่อประสิทธิภาพของการสอบสวนมากกว่าการจำกัดอยู่เพียงเหตุผลด้านความสงบเรียบร้อย หรือประโยชน์สาธารณะในความหมายอย่างแคบ ทั้งนี้ ข้อ 7 ของระเบียบฉบับนี้กำหนดให้สามารถโอนคดีได้เมื่อพิจารณาถึงความสะดวกของผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือพยาน ลักษณะและความซับซ้อนของคดี รวมถึงกรณีที่เกิดข้อขัดข้องหลายท้องที่ ซึ่งสะท้อนความพยายามขององค์กรตำรวจในการแก้ไขปัญหาการกระจุกตัวของภาระคดี และการใช้เขตอำนาจพื้นที่ในลักษณะที่อาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมในทางปฏิบัติ

จุดเด่นสำคัญของระเบียบฉบับนี้อยู่ที่การทำหน้าที่เป็นกลไก “ต้นน้ำ” ที่สามารถลดภาระของผู้ถูกกล่าวหาได้ตั้งแต่ก่อนคดีจะเข้าสู่ชั้นพิจารณาของศาล ต่างจากกลไกการโอนคดีในชั้นศาลทั้งตามมาตรา 23 หรือมาตรา 26 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งถูกออกแบบมาเพื่อแก้ปัญหาหลังจากคดีขึ้นสู่ชั้นศาลแล้วเท่านั้น ระเบียบของสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยการโอนคดีฯ จึงมีความยืดหยุ่นมากกว่าในการรองรับคดีออนไลน์ซึ่ง “สถานที่เกิดเหตุ” ถูกตีความไปได้ทั่วราชอาณาจักรจนยากที่จะขอโอนย้ายไปเขตอำนาจศาลอื่นได้ตามมาตรา 23 หรือคดีการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองที่ปัญหาที่แท้จริงมีได้อยู่ที่สถานการณ์ฉุกเฉิน เสี่ยงภัย หรือความวุ่นวายในท้องถิ่นที่อาจเกิดจากคดีนั้น ๆ จนจะขอโอนย้ายได้ตามมาตรา 26 หากแต่อยู่ที่ภาระค่าใช้จ่าย และความเสียเปรียบเชิงโครงสร้างของผู้ต้องหาที่ถูกดำเนินคดีในพื้นที่ห่างไกลจากถิ่นที่อยู่ หรือเครือข่ายสนับสนุนทางสังคมของเขา

การเปิดช่องให้โอนคดีโดยพิจารณาความเหมาะสมของท้องที่ตั้งชั้นสอบสวน ในแง่ของตัวบทบัญญัติและเจตนารมณ์ของระเบียบฯ จึงค่อนข้างมีศักยภาพในการบรรเทาปัญหาการใช้การแจ้งความทางไกลเป็นเครื่องมือกดดันหรือกลั่นแกล้งได้มากกว่ากลไกในชั้นศาล ดังที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติมีคำสั่งให้โอนคดีมาตรา 116 ซึ่งสุชาติ สวัสดิ์ศรี ถูกแจ้งความถึงจังหวัดพัทลุงให้มาสอบสวนกองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง กรุงเทพมหานคร⁹¹

นอกจากการโอนคดีแล้ว ระเบียบฉบับนี้ยังวางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับ “การรวมคดี”⁹² เพื่อรับมือกับสถานการณ์ที่คดีอาญามีความเกี่ยวเนื่องกันในเชิงข้อเท็จจริง หรือพฤติการณ์การกระทำ โดยเฉพาะกรณีที่มีการร้องทุกข์กล่าวโทษหลายครั้งจากการกระทำเดียวกัน หรือการกระทำที่ต่อเนื่องกันด้วย เช่น การโพสต์หรือเผยแพร่ข้อความเดียวกันในสื่อออนไลน์ แต่ถูกแจ้งความดำเนินคดีในหลายสถานีตำรวจหรือหลายจังหวัด ซึ่งหลักการดังกล่าวสะท้อนเจตนารมณ์ในการจัดการคดีที่

⁸⁹ อ้างแล้ว, เชิงอรรถที่ 34.

⁹⁰ ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยการโอนคดีฯ ข้อ 4 “การโอนคดี” หมายความว่า การโอนคดีที่อยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวนหน่วยงานหนึ่งไปยังพนักงานสอบสวนอีกหน่วยงานหนึ่ง เพื่อให้เป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบตามกฎหมาย

⁹¹ ดูเอกสารในภาคผนวกที่ 3.

⁹² ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยการโอนคดีฯ ข้อ 4 “การรวมคดี” หมายความว่า การนำคดีที่มีข้อเท็จจริงเดียวกัน เกี่ยวเนื่องกัน หรือเกี่ยวพันกันที่สามารถรวมกันได้ ไม่ว่าจะมิใช่ลักษณะเป็นการกระทำกรรมเดียวหรือหลายกรรมก็ตาม โดยผู้ต้องหาได้กระทำลงในหลายท้องที่ต่างกัน

มีความเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ ลดความเสี่ยงของการสอบสวนซ้ำซ้อน หรือการใช้กระบวนการยุติธรรมในลักษณะที่อาจกลายเป็นภาระเกินสมควรแก่คู่ความ โดยเฉพาะในคดีที่มีลักษณะข้ามพื้นที่หรือคดีออนไลน์ซึ่งการกระทำเพียงครั้งเดียวอาจก่อให้เกิดการร้องทุกข์กล่าวโทษในหลายท้องที่พร้อมกัน ซึ่งปัญหาเหล่านี้ล้วนเกิดขึ้นในการแจ้งความหรือการฟ้องคดีทางไกล

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในเชิงโครงสร้าง ระเบียบฉบับนี้ยังคงมีข้อจำกัดสำคัญในฐานะกฎหมายภายในของฝ่ายบริหาร กล่าวคือ มิได้ก่อให้เกิด “สิทธิ” ในทางกฎหมายแก่ผู้ต้องหาในการเรียกร้องให้มีการโอน หรือรวมคดี เป็นแต่เพียงเปิดช่องให้ร้องขอ หรือเสนอเรื่องเพื่อให้ผู้บังคับบัญชาใช้ดุลพินิจตามความเหมาะสมเท่านั้น อำนาจการตัดสินใจว่าจะอนุญาตหรือไม่อนุญาตจึงอยู่ที่ผู้บังคับบัญชาระดับสูง โดยไม่ปรากฏว่ามีกลไกให้อุทธรณ์ หรือตรวจสอบการใช้ดุลพินิจจากองค์กรภายนอก ดังเช่นกรณีที่เกิดขึ้นล่าสุดเมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2568 ที่ผู้กำกับการ สภ.เมืองพะเยา ไม่อนุญาตให้โอนย้ายคดีที่รชราช คนจังหวัดสระบุรี ถูกฆาตกรรม พิพากษาโทษประหารชีวิตที่ สภ.พะเยา (ยังไม่มีอยู่ในฐานข้อมูลตารางคดีทางไกล เนื่องจากศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชนเพิ่งเริ่มติดตามแค่เพียงบางคดี เนื่องจากมีจำนวนมากเกือบ 300 คดี) จนก่อให้เกิดคำถามถึงความชอบด้วยเหตุผลของคำสั่งไม่อนุญาต ความเข้าใจที่ถูกต้องระหว่างอำนาจสอบสวนของพนักงานสอบสวนในท้องที่ต่าง ๆ ที่มีจุดเชื่อมโยงทางข้อเท็จจริงกับคดี กับอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ รวมทั้งเป็นการใช้การตีความที่ถูกต้องหรือสอดคล้องหรือไม่ อย่างไรก็ตามเจตนารมณ์ของระเบียบฯ⁹³

นอกจากปัญหาอำนาจการตัดสินใจเป็นของผู้บังคับบัญชาพนักงานสอบสวนแล้ว การโอน หรือรวมคดีในชั้นสอบสวนตามระเบียบนี้ยัง “ไม่มีผลผูกพัน” ทั้งอัยการและศาลในชั้นฟ้องและชั้นพิจารณาคดีด้วย เพราะไม่ใช่กฎหมายที่ใช้บังคับโดยทั่วไป เป็นแต่เพียงระเบียบภายในองค์กรตำรวจเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ปัญหาในเรื่องหลังนี้ ระเบียบฯ อาจสามารถส่งผลในเชิงโครงสร้างต่อการจัดวางเขตอำนาจศาล “ในทางปฏิบัติ” ได้ เพราะเมื่อคดีที่มีการแจ้งความในท้องที่ทางไกลถูกสั่งให้โอน หรือรวมกันมาสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนในท้องที่ที่ผู้ต้องหาหรือพยานหลักฐาน คำให้การ และการใช้ดุลพินิจทางคดี) ย่อมถูกสร้างและควบคุมในท้องที่ใหม่นั้น และภายใต้กรอบของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 22 ซึ่งรับรองให้ศาลในท้องที่ที่มีการสอบสวนคดี มีเขตอำนาจพิจารณาคดีได้โดยชอบด้วยกฎหมาย

ดังนั้น การฟ้องคดีต่อศาลในท้องที่เดียวกับที่มีการสอบสวนจึงเป็นผลลัพธ์ที่สอดคล้องทั้งในเชิงตัวบท และตรรกะของระบบยุติธรรมอาญา ประกอบกับมาตรา 18 ซึ่งจัดวางโครงสร้างอำนาจสอบสวนให้เชื่อมโยงกับพื้นที่ที่พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบปฏิบัติหน้าที่ ก็ยิ่งตอกย้ำว่าการดำเนินคดีในท้องที่สอบสวนเป็นทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดในเชิงระบบ ด้วยเหตุนี้ แม้คำสั่งโอนคดีตามระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติจะไม่ผูกพันอัยการหรือศาลโดยตรงในเชิงนิติสัมพันธ์ แต่ในทางปฏิบัติ ย่อมลดความเป็นไปได้ของมีนัยสำคัญที่อัยการจะย้อนกลับไปฟ้องคดีต่อศาลในท้องที่ที่เคยมีการแจ้งความทางไกลไว้เดิม เนื่องจากการกระทำเช่นนั้นจะก่อให้เกิดความไม่สอดคล้องระหว่างศาล หน่วยงานสอบสวน และคู่ความซึ่งขัดต่อหลักความประหยัด และประสิทธิภาพของกระบวนการพิจารณา

กล่าวโดยสรุป ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยการโอนคดีและการรวมคดี พ.ศ. 2565 จึงน่าจะเป็นกลไกที่ตอบโจทย์ปัญหาการแจ้งความและดำเนินคดีทางไกลได้ตรงจุดที่สุดในโครงสร้างกฎหมายไทยปัจจุบัน โดยเฉพาะในฐานะเครื่องมือเชิงป้องกันที่ทำงานตั้งแต่ระยะต้นของคดี แต่เพราะการคุ้มครองดังกล่าวยังคงตั้งอยู่บนฐานของแนวปฏิบัติและตรรกะของระบบ ทั้งยังมีสถานะเป็นเพียงมาตรการเชิงบริหารที่พึ่งพาดุลพินิจเป็นหลัก ดังนั้น หากยังไม่มีการพัฒนาหรือเชื่อมโยงระเบียบนี้เข้ากับหลักสิทธิมนุษยชนและกระบวนการในชั้นอัยการและศาลให้ชัดเจน ปัญหาการฟ้องคดีทางไกลในฐานะปัญหาเชิงโครงสร้างของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาก็คงไม่อาจได้รับการแก้ไขอย่างสมบูรณ์

⁹³ ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, “ตำรวจพะเยาปฏิเสธโอนคดี กล่าวหาทางไกล ‘หมิ่นฆาตกรรม’ กลับภูมิลำเนาผู้ต้องหา,” (16 ธันวาคม 2568), สืบค้นวันที่ 23 ธันวาคม 2568, เข้าถึงได้ที่ <https://tlhr2014.com/archives/80615>

6. ข้อเสนอเพื่อแก้ไขปัญห การแจ้งความหรือฟ้องคดี ทางไกล

จากการวิเคราะห์ในบทที่ 5 ของรายงานฉบับนี้ จะเห็นได้ว่า ปรากฏการณ์การแจ้งความหรือฟ้องคดีอาญาทางไกลมิได้เกิดจากการบังคับใช้กฎหมายที่คลาดเคลื่อนเป็นรายกรณี หากแต่เป็นผลโดยตรงจาก การออกแบบโครงสร้างของกฎหมายอาญาและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ที่เปิดพื้นที่ให้เกิดการใช้ดุลพินิจอย่างกว้างขวางโดยปราศจากหลักควบคุมเชิงสิทธิ การแก้ไขปัญหาก็จำเป็นต้องดำเนินการในระดับ “โครงสร้างกฎหมาย” ควบคู่ไปกับมาตรการเชิงนโยบาย เพื่อฟื้นฟูสมดุลระหว่างอำนาจรัฐกับสิทธิในการต่อสู้คดีอย่างเป็นธรรมของผู้ถูกกล่าวหา จึงมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

6.1 กำหนดหลักการตีความ “สถานที่เกิดเหตุ” ในคดีอาญาที่เกี่ยวข้องกับสื่อออนไลน์อย่างจำกัดและสอดคล้องกับสิทธิในการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม⁹⁴

หนึ่งในปัจจัยเชิงโครงสร้างที่สำคัญที่สุดซึ่งเอื้อต่อการเกิดการแจ้งความหรือฟ้องคดีอาญาทางไกล คือ การตีความแนวคิดเรื่อง “สถานที่เกิดเหตุ” ในคดีที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารหรือการแสดงออกบนสื่อออนไลน์อย่างกว้างขวางและไร้ขอบเขต ภายใต้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 (รวมทั้งมาตรา 19) และมาตรา 22 ซึ่งถูกออกแบบขึ้นบนสมมติฐานของการกระทำในโลกทางกายภาพ เมื่อถูกนำมาใช้กับการกระทำในโลกดิจิทัลที่สามารถเข้าถึงเนื้อหาได้จากทุกพื้นที่พร้อมกัน การตีความว่าพื้นที่ใดก็ตามที่ “เปิดดูเนื้อหาได้” ถือเป็นสถานที่เกิดเหตุ ย่อมส่งผลให้เขตอำนาจสอบสวนและเขตอำนาจศาลขยายตัวอย่างไร้ขอบเขต จนอาจตัดขาดความเชื่อมโยงเชิงสาระระหว่างคดีกับพื้นที่โดยสิ้นเชิง

⁹⁴ ประเด็นนี้จะได้รับการศึกษาให้ลึกซึ้งต่อไปในงานวิจัยแยกต่างหากของผู้เขียนรายงาน

อย่างไรก็ตาม การแก้ไขปัญหาดังกล่าวนี้ไม่อาจทำได้ด้วยการยกเลิก “หลักสถานที่เกิดเหตุ” โดยสิ้นเชิง แต่จำเป็นต้องพัฒนา “หลักการตีความโดยจำกัด” (restrictive interpretation) สำหรับคดีอาญาที่เกี่ยวข้องกับสื่อออนไลน์ โดยยึดโยงกับหลักการพิจารณาตีความเป็นธรรมเป็นศูนย์กลาง และความสามารถในการต่อสู้คดีของจำเลยเป็นข้อคำนึงอันดับต้น ๆ ซึ่งอาจพิจารณาดำเนินการได้ใน 4 ระดับ ดังนี้

(1) กำหนดให้ “การเข้าถึงได้” (accessibility) ไม่เพียงพอที่จะเป็นสถานที่เกิดเหตุ

รัฐควรพิจารณายุติแนวคิดที่ถือว่า การที่เนื้อหาออนไลน์สามารถเปิดดูได้จากพื้นที่ใดก็ตาม เพียงอย่างเดียว เพียงพอที่จะทำให้พื้นที่นั้นเป็นสถานที่เกิดเหตุในความหมายของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในการตีความบทบัญญัติว่าด้วยเขตอำนาจสอบสวนและศาล ควรกำหนดหลักว่า สถานที่เกิดเหตุในคดีออนไลน์ต้องมี “ความเชื่อมโยงอย่างมีนัยสำคัญ” กับการลงมือกระทำความผิด มิใช่เป็นแค่พื้นที่ที่เนื้อหาของการกระทำนั้นสามารถถูกเข้าถึงได้

การกำหนดหลักเช่นนี้จะช่วยจำกัดการขยายเขตอำนาจอย่างไร้ขอบเขต และป้องกันการใช้ภูมิศาสตร์เป็นเครื่องมือสร้างภาระเชิงกระบวนการแก่ผู้ถูกกล่าวหา อนึ่ง ควรต้องกล่าวด้วยว่า หลักการที่เสนอนี้ ไม่ได้เป็นไปเพียงเพื่อป้องกันการแจ้งความหรือฟ้องคดีทางไกลต่อการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง หรือที่เกี่ยวกับความมั่นคงในโลกออนไลน์เท่านั้น หากแต่เพื่อกระบวนกรยุติธรรมทางอาญาสำหรับคดีทุกข้อหาและทุกประเภทความผิดในภาพรวม (โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อหาหมิ่นประมาทบุคคลธรรมดาทั่วไปในสื่อออนไลน์) ซึ่งมีความเป็นไปได้สูงกว่าหากรัฐยังคงมอง “สถานที่เกิดเหตุ” โดยใช้ตรรกะพื้นที่แบบศตวรรษที่ 20 กับรูปแบบการติดต่อสื่อสารและการเผยแพร่ข้อมูลในศตวรรษที่ 21 อยู่ต่อไปโดยไม่คำนึงถึงสิทธิและความเป็นธรรมตามกฎหมาย ปราบปรามการแจ้งความหรือฟ้องกันในพื้นที่ห่างไกลจะขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดดในอนาคตอันใกล้ ซึ่งไม่ได้เพียงเพิ่มภาระและผลกระทบต่าง ๆ ต่อผู้ถูกกล่าวหาซึ่งกล่าวถึงมาตลอดรายงานฉบับนี้เท่านั้น หากแต่ยังสร้างความซับซ้อนยุ่งยาก สร้างภาระงาน (ที่อาจจะล้นเกิน) ให้กับพนักงานและบุคลากรตำรวจในบางพื้นที่ รวมทั้งงบประมาณค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีตั้งแต่ขั้นตอนของการจับกุม ไปจนถึงการพาตัวผู้ต้องหาเดินทางไกลให้กับรัฐด้วย

(2) พิจารณานำเกณฑ์ “ความเชื่อมโยงเชิงสาระ” (substantial or meaningful connection test) มาปรับใช้กับคดีที่การกระทำผิดเกิดขึ้นในพื้นที่ออนไลน์

ในคดีความ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีอาญาซึ่งส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลอย่างร้ายแรงตั้งแต่ระยะต้นของกระบวนการ ศาลและพนักงานสอบสวนควรใช้เกณฑ์ “ความเชื่อมโยงเชิงสาระ” เป็นหลักในการพิจารณาว่าพื้นที่ใดสมควรถือเป็นสถานที่เกิดเหตุ โดยอาจพิจารณาจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น สถานที่ที่ผู้ถูกกล่าวหาลงมือโพสต์ เผยแพร่ หรือควบคุมเนื้อหา, สถานที่ที่ผู้ถูกกล่าวหาหมิ่นประมาท หรือดำรงชีวิตเป็นหลัก หรือสถานที่ที่การกระทำมีผลกระทบ หรือสร้างความเสียหายอย่างเป็นรูปธรรมและเฉพาะเจาะจง มิใช่ผลกระทบในเชิงนามธรรมที่อ้างได้ทั่วไป เป็นต้น ซึ่งการใช้เกณฑ์เหล่านี้จะช่วยฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่าง “พื้นที่” กับ “การกระทำ” ซึ่งเป็นแก่นของแนวคิดเรื่องเขตอำนาจในกฎหมายอาญา และลดการเลือกพื้นที่ดำเนินคดีตามดุลพินิจของผู้กล่าวหา

(3) แยกการตีความ “สถานที่เกิดเหตุ” ระหว่างคดีที่มีผู้เสียหายโดยตรงหรือเฉพาะราย กับความผิดต่อรัฐหรือความมั่นคงแห่งรัฐ

ดังกล่าวไว้ตั้งแต่ในบทวิเคราะห์แล้วว่า คดีที่มีผู้เสียหายโดยตรง เช่น คดีหมิ่นประมาท รวมทั้งห้องออนไลน์ (แม้ไม่ใช่คดีที่กล่าวถึงในรายงานนี้ก็ตาม) แตกต่างจากคดีที่มีรัฐเป็นผู้เสียหาย เนื่องจากคดีกลุ่มแรกยังพอมี “ตรรกะเชิงความยุติธรรม” มากกว่าสำหรับการอธิบายว่า สถานที่ที่ผู้เสียหาย “เปิดดูเนื้อหา” คือเขตอำนาจสอบสวนหรือการพิจารณาคดี

และในความเป็นจริงก็สามารถกล่าวได้ด้วยว่า การรับแจ้งความหรือรับฟ้องคดีแบบนี้ไว้ แม้จะห่างไกลจากภูมิลำเนาของจำเลยก็ยังคงเป็นเรื่องถูกต้องตามหลักการอยู่ เนื่องจากเป็นสถานที่ที่การกระทำมีผลกระทบเชิงรูปธรรม ซึ่งเป็นหนึ่งในเกณฑ์ “ความเชื่อมโยงเชิงสาระ” ตามที่เสนอใน (2) ดังนั้น รัฐจึงอาจพิจารณาแยกการตีความ “สถานที่เกิดเหตุ” ระหว่างคดีทั้งสองกลุ่มนี้ออกจากกันให้ชัดเจนได้ โดยให้คดีกลุ่มหลังที่เป็นการกระทำต่อรัฐ หรือความเสียหายมีลักษณะนามธรรมเท่านั้น ที่ไม่ควรอนุญาตให้ใช้ข้ออ้างแค่เพียง “เปิดดูเนื้อหาได้” เป็นสถานที่เกิดเหตุ แต่ควรนำเกณฑ์พื้นที่ที่มีความเกี่ยวข้องกับตัวผู้กระทำ หรือกระบวนการเผยแพร่เนื้อหาโดยตรงเท่านั้นมาพิจารณา

(4) ควรบัญญัติหลักการดังกล่าวไว้ในกฎหมายหรือแนวปฏิบัติที่มีผลผูกพัน

เพื่อให้การตีความดังกล่าวมีผลในทางปฏิบัติด้วย รัฐควรพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อกำหนดหลักการเรื่องเขตอำนาจในการสอบสวน และเขตอำนาจศาลเฉพาะสำหรับคดีอาญาที่เกี่ยวข้องกับสื่อออนไลน์ หรืออย่างน้อยที่สุดก็ควรออกแนวปฏิบัติของศาล อัยการ หรือสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อกำหนดหลักการตีความ “สถานที่เกิดเหตุอย่างจำกัด” และตรวจสอบได้ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้การกำหนดเขตอำนาจในคดีออนไลน์ ไม่ขัดหรือแย้งกับหลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมซึ่งเป็นมาตรฐานและหลักการสากล ทั้งไม่เปิดช่องให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาถูกใช้เป็นเครื่องมือสร้างภาระ หรือแรงกดดันต่อผู้ถูกกล่าวหามากเกินไป

6.2 กำหนดหลักควบคุม “การเลือกสถานที่” แจ้งความและฟ้องคดีในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้ชัดเจน

รัฐควรพิจารณาแก้ไข หรือเพิ่มเติมบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์สำหรับบังคับใช้กับ “การเลือกสถานที่” แจ้งความ รับคำร้องทุกข์ และฟ้องคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่กฎหมายเปิดช่องให้มีเขตอำนาจได้หลายแห่งตามมาตรา 18, 19 และ 22 โดยหลักเกณฑ์ดังกล่าวควรกำหนดให้เจ้าหน้าที่รัฐต้องพิจารณาอย่างน้อย 3 ประเด็นเป็นเงื่อนไขบังคับ ได้แก่

- (1) ความเชื่อมโยงเชิงสาระ (substantial or meaningful connection) ระหว่างพื้นที่กับการกระทำความผิด (เช่นเดียวกับข้อเสนอนใน 6.1 (1))
- (2) ผลกระทบต่อความสามารถในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเพิ่มภาระด้านระยะทาง ค่าใช้จ่าย และการเข้าถึงทนายความ หรือเครือข่ายความช่วยเหลือทางกฎหมาย
- (3) ความจำเป็นและได้สัดส่วนของการเลือกพื้นที่นั้นเมื่อเทียบกับทางเลือกอื่นที่สร้างภาระน้อยกว่า

การกำหนดหลักการดังกล่าวจะช่วยยับยั้งการใช้เขตอำนาจศาลในลักษณะ “สร้างเขตอำนาจ” (manufactured venue)

และทำให้การเลือกพื้นที่ดำเนินคดีต้องผ่านการให้เหตุผลที่ตรวจสอบได้ในเชิงสิทธิ มิใช่อาศัยเพียงความเป็นไปได้ตามตัวบทกฎหมายเท่านั้น

อนึ่ง ข้อเสนอที่มีได้ซ้ำซ้อนกับ มาตรา 161/1⁹⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในปัจจุบัน ที่มีเหตุผลสำคัญในการแก้ไขเพิ่มเติมเมื่อปี พ.ศ. 2562 ว่าเพื่อป้องกันการใช้สิทธิฟ้องคดีโดยไม่สุจริต⁹⁶ เพราะแม้มาตราดังกล่าวอาจทำหน้าที่เป็น “กลไกกักตมการฟ้องคดีโดยไม่สุจริต” ในชั้นตรวจคำฟ้องได้ในบางกรณี แต่ไม่ใช่กลไกที่เพียงพอสำหรับการแก้ปัญหาการแจ้งความหรือฟ้องคดีอาญาทางไกลได้ เนื่องจาก มาตรา 161/1 ถูกออกแบบมาเพื่อควบคุม “เจตนา” ของโจทก์ในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ และมุ่งพิจารณาการฟ้องคดีที่มีลักษณะไม่สุจริต บิดเบือนข้อเท็จจริง หรือกลั่นแกล้งเป็นรายกรณี ๆ ไป ในขณะที่ปัญหาการเลือกสถานที่แจ้งความ หรือฟ้องคดีในคดีที่มีเขตอำนาจได้หลายแห่ง โดยเฉพาะคดีที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารออนไลน์ มิได้ตั้งอยู่บนการกระทำโดยสุจริต หรือไม่สุจริตของโจทก์โดยตรง หากแต่เป็นผลจากการออกแบบโครงสร้างของกฎหมายว่าด้วยเขตอำนาจสอบสวน และเขตอำนาจศาล ซึ่งเปิดช่องให้มีการเลือกพื้นที่ดำเนินคดีอย่างกว้างขวางโดยปราศจากหลักควบคุมที่ยึดโยงกับสิทธิในการต่อสู้คดีของจำเลย

นอกจากนี้ มาตรา 161/1 ยังทำงานภายหลังจากที่คดีเข้าสู่ศาลแล้ว และภาวะจากการถูกดำเนินคดีในท้องที่ห่างไกลได้เกิดขึ้นครบถ้วนแล้ว (ชั้นตรวจคำฟ้อง) อีกทั้งยังใช้บังคับได้เฉพาะ “คดีที่ราษฎรเป็นโจทก์” เท่านั้น จึงไม่ครอบคลุม “คดีอาญาแผ่นดินหรือคดีที่รัฐเป็นผู้ดำเนินคดี” ซึ่งเป็นกลุ่มคดีที่พบปัญหาการฟ้องคดีทางไกลอย่างมีนัยสำคัญ

นอกจากนี้ ข้อเสนอให้เพิ่มหลักการควบคุมการเลือกสถานที่แจ้งความและฟ้องคดีในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในข้อนี้ ยังเสนอให้ใช้ครอบคลุมไปถึงชั้นของการแจ้งความกับพนักงานสอบสวนด้วย ซึ่งจนถึงปัจจุบัน ก็ยังไม่ปรากฏว่ามีบทบัญญัติของประเทศไทยที่จะเป็นกลไกในการช่วย “คัดกรองการใช้สิทธิแจ้งความโดยไม่สุจริต” โดยเฉพาะอย่างยิ่งในที่นี้คือ ไม่สุจริตในการเลือกพื้นที่แจ้งความ

6.3 พัฒนา “กลไกก่อนรับฟ้อง” เพื่อป้องกันการฟ้องคดีทางไกลที่เป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต

รัฐควรพัฒนากลไกกักตมการฟ้องคดีในชั้นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีที่เกี่ยวข้องกับการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง หรือในการสื่อสารออนไลน์ เช่น กำหนดให้ศาลมีอำนาจตรวจสอบว่าการเลือกพื้นที่ฟ้องคดีได้สร้างภาระเกินสมควรแก่จำเลยหรือไม่ หรือกำหนดให้อัยการต้องแสดงเหตุผลเป็นลายลักษณ์อักษรต่อศาลเกี่ยวกับความเหมาะสมของพื้นที่ที่เลือกฟ้องคดีนั้น ๆ

อนึ่ง ขออธิบายให้ชัดเจนด้วยว่า ข้อเสนอให้กำหนดหลักควบคุมการเลือกสถานที่แจ้งความและฟ้องคดีในประมวลกฎหมาย

⁹⁵ มาตรา 161/1 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา “ในคดีราษฎรเป็นโจทก์ หากความปรากฏต่อศาลเองหรือมีพยานหลักฐานที่ศาลเรียกว่าโจทก์ฟ้องคดีโดยไม่สุจริต หรือโดยบิดเบือนข้อเท็จจริง เพื่อกลั่นแกล้งหรือเอาเปรียบจำเลย หรือโดยมุ่งหวังผลอย่างอื่นยิ่งกว่าประโยชน์ที่พึงได้โดยชอบ ให้ศาลยกฟ้อง และห้ามมิให้โจทก์ยื่นฟ้องในเรื่องเดียวกันนั้นอีก การฟ้องคดีโดยไม่สุจริตตามวรรคหนึ่งให้หมายความรวมถึงการที่โจทก์จงใจฝ่าฝืนคำสั่งหรือ คำพิพากษาของศาลในคดีอาญานั้นซึ่งถึงที่สุดแล้วโดยปราศจากเหตุผลอันสมควรด้วย”

⁹⁶ “เหตุผลในการประกาศใช้...นอกจากนี้ หากปรากฏว่ามีการฟ้องคดีโดยไม่สุจริตหรือโดยบิดเบือนข้อเท็จจริงเพื่อกลั่นแกล้งหรือเอาเปรียบจำเลยในหลายกรณี หรือฟ้องคดีโดยมุ่งหวังผลอย่างอื่นยิ่งกว่าประโยชน์ที่พึงได้ตามปกติธรรมดา อันเป็นการสร้างความเดือดร้อนแก่ผู้ที่ถูกฟ้องร้องและบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องให้ศาลมีอำนาจยกฟ้อง...” ดู พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 34) พ.ศ. 2562.

วิธีพิจารณาความอาญาตามข้อ 6.2 กับข้อเสนอให้พัฒนากลไกก่อนรับฟ้องเพื่อป้องกันการฟ้องคดีในลักษณะเป็นการใช้กระบวนการในทางที่ผิดตามข้อ 6.3 นี้ เป็นกลไกที่ทำงานกันคนละระดับ หรือคนละช่วงเวลาของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา มิได้เป็นข้อเสนอที่ซ้ำซ้อนหรือสามารถทดแทนกันได้ กล่าวคือ ข้อเสนอในข้อ 6.2 มุ่งแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้างของกฎหมาย ด้วยการกำหนดหลักการสำหรับบังคับเป็นการทั่วไปในการเลือกสถานที่แจ้งความ รับคำร้องทุกข์ และฟ้องคดีในกรณีที่กฎหมายเปิดให้มีเขตอำนาจหลายแห่ง โดยกำหนดให้เจ้าหน้าที่รัฐต้องให้เหตุผลที่ตรวจสอบได้ในเชิงสิทธิตั้งแต่ต้นกระบวนการ ทั้งในมิติของความเชื่อมโยงเชิงสาระกับการกระทำความผิด ผลกระทบต่อความสามารถในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหา และความจำเป็นและได้สัดส่วนของการเลือกพื้นที่นั้น ข้อเสนอดังกล่าวจึงมีเป้าหมาย “เพื่อจำกัดการใช้ดุลพินิจในการเลือกพื้นที่” อย่างไรขอบเขตของผู้แจ้งความหรือโจทก์ ในขณะที่ข้อเสนอในข้อ 6.3 นี้ เป็น “มาตรการเสริมในเชิงกระบวนการ” ซึ่งมุ่ง “เพิ่มบทบาทของศาล และอัยการ” ในการทำหน้าที่เป็นกลไกถ่วงดุล หรือยับยั้งการฟ้องคดีที่มีลักษณะเป็นการใช้กระบวนการในทางที่ผิดเป็นรายกรณี เมื่อคดีได้ “เล็ดลอด” การควบคุมการเลือกสถานที่แจ้งความและฟ้องคดีจนเข้าสู่ชั้นศาลแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีที่มีการเลือกพื้นที่นั้น “สร้างภาระเกินสมควร” แก่จำเลยหรือสะท้อนลักษณะของการใช้กระบวนการโดยไม่สุจริต ข้อเสนอทั้งสองประการจึงมีความสัมพันธ์ในลักษณะเกื้อหนุนกัน กล่าวคือ ข้อ 6.2 ทำหน้าที่เป็นการปรับกติกาหลักของการใช้อำนาจในเชิงโครงสร้าง ในขณะที่ข้อ 6.3 ทำหน้าที่เป็นกลไกรับมือกับความผิดปกติในทางปฏิบัติ ซึ่งก็อาจเกิดขึ้นได้อีกภายใต้กติกาที่ปรับปรุงแล้ว

6.4 ยกกระดาน “ภูมิลำเนาของจำเลย” ให้เป็นฐานเชิงสิทธิ มิใช่เพียงฐานเขตอำนาจ

จากการวิเคราะห์มาตรา 22 และมาตรา 23 ในบทที่ 5 พบว่า แม้กฎหมายไทยจะรับรองให้ศาลในท้องที่ภูมิลำเนาของจำเลยมีเขตอำนาจพิจารณาคดีได้ แต่กลับไม่ได้ยกระดับให้เป็นสิทธิของจำเลยในการร้องขอศาลให้โอนคดีไปพิจารณาในพื้นที่ใกล้ถิ่นที่อยู่ของตน ดังนั้น หากประเทศไทยยืนยันและเคารพหลักการ Due Process (กระบวนการยุติธรรมที่เป็นธรรม)⁹⁷ ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจริง ๆ ทั้งยังได้บัญญัติหลัก Presumption of Innocence (หลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์)⁹⁸ ไว้ในรัฐธรรมนูญด้วย⁹⁹ รัฐจึงควรพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 23 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เปิดช่องให้จำเลยสามารถร้องขอโอนคดีไปยังศาลในท้องที่ภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ของตนได้ หากจำเลยพิสูจน์ได้ว่าการดำเนินคดีในศาลเดิมก่อให้เกิดภาระเกินสมควรต่อการต่อสู้คดีอย่างไร โดยให้ศาลใช้เกณฑ์ด้านสิทธิในการพิจารณาคดีอย่างเป็นทางการเป็นหลัก มิใช่พิจารณาเพียง “ความสะดวก” ในเชิงบริหารของศาล หรือของรัฐเป็นใหญ่

⁹⁷ Due Process หมายถึง การที่รัฐต้องใช้อำนาจในการจับกุม ดำเนินคดี และลงโทษบุคคลตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนดอย่างเป็นธรรม เปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาได้รับการแจ้งข้อกล่าวหา มีสิทธิในการต่อสู้คดี เข้าถึงทนาย และได้รับการพิจารณาโดยศาลที่เป็นอิสระและเป็นกลาง

⁹⁸ หลัก Presumption of Innocence กำหนดว่า บุคคลต้องถูกถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ และรัฐต้องไม่ปฏิบัติกับเขาเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดจนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาว่ามีความผิดจริง และภาระการพิสูจน์จึงตกอยู่กับฝ่ายโจทก์ ไม่ใช่จำเลย

⁹⁹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 29 วรรค 2

6.5 ยกระดับระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยการไต่สวนคดีฯ ให้มีผลคุ้มครองเชิงสิทธิ

แม้ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยการไต่สวนคดีและการรวมคดี พ.ศ. 2565 จะเป็นกลไกที่มีความเป็นไปได้มากที่สุดที่สูงสุดในระบบกฎหมายไทยปัจจุบัน ในการช่วยแก้ปัญหาการแจ้งความหรือฟ้องคดีทางไกล แต่ด้วยข้อจำกัดในการบังคับใช้ดังที่วิเคราะห์ไปแล้วในบทที่ 5 รัฐจึงอาจพิจารณาให้มีการพัฒนาระเบียบดังกล่าวเพิ่มเติม อาทิ กำหนดให้สิทธิในการต่อสู้คดีอย่างเต็มที่และเป็นธรรมของผู้ถูกกล่าวหา เป็น “เหตุบังคับ” หรือ “เหตุที่ต้องคำนึงถึงเสมอ” เพื่อให้ผู้มีอำนาจพิจารณาสั่งให้มีการไต่สวนคดี เปิดช่องให้ผู้ต้องหาสิทธิร้องขอและได้รับคำตอบอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร รวมทั้งสร้างกลไกตรวจสอบการใช้ดุลพินิจของผู้บังคับบัญชา ทั้งนี้ เพื่อให้ระเบียบดังกล่าวทำหน้าที่เป็นเครื่องมือป้องกันที่ก่อให้เกิดสิทธิซึ่งผู้ถูกกล่าวหาสามารถยกขึ้นอ้างและให้ศาลหรือผู้บังคับบัญชาตรวจสอบได้ มิใช่เป็นเพียงมาตรการเชิงบริหารที่ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของเจ้าหน้าที่เท่านั้น

6.6 มาตรการทางเทคโนโลยีเพื่อบรรเทาผลกระทบ ระหว่างระยะเปลี่ยนผ่าน

นอกเหนือจากข้อเสนอเชิงโครงสร้างด้านกฎหมายและกลไกทางสถาบันดังกล่าวแล้ว รายงานฉบับนี้เห็นว่า ในระยะเปลี่ยนผ่านที่ปัญหาการแจ้งความหรือฟ้องคดีทางไกลยังไม่อาจได้รับการแก้ไขในเชิงโครงสร้างได้ทันที ควรมีมาตรการเชิงปฏิบัติเพื่อบรรเทาความเสียหายและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้ต้องหา โดยเฉพาะภาวะจากการต้องเดินทางไกลเพื่อเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมในคดีที่มูลเหตุแห่งคดีเกี่ยวข้องกับการแสดงความคิดเห็นในสื่อออนไลน์ ทั้งนี้ มาตรการดังกล่าวควรถูกออกแบบในฐานะ “กลไกคุ้มครองเฉพาะหน้า” มิใช่ทางออกทดแทนการปฏิรูปโครงสร้างการเลือกพื้นที่ดำเนินคดี

ในทางปฏิบัติ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องอาจพิจารณาขยายการใช้เทคโนโลยีการประชุมทางไกลในขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมที่ไม่จำเป็นต้องอาศัยการปรากฏตัวทางกายภาพของคู่ความ เช่น การรับทราบข้อกล่าวหา การนัดรายงานตัว การไต่สวนคำร้องเบื้องต้น หรือการพิจารณาคำร้องขอไต่สวนหรือรวมคดี และควรกำหนดให้การใช้ระบบดังกล่าวนี้เป็น “สิทธิของผู้ต้องหา” ไม่ใช่เพียงดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ และต้องอยู่ภายใต้หลักความสมัครใจ การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล และการเข้าถึงทนายความอย่างเท่าเทียม ทั้งนี้ การใช้เทคโนโลยีควรถูกจำกัดบทบาทไว้เพื่อการลดภาระและความเสียเปรียบของผู้ต้องหา มิให้กลายเป็นเครื่องมือที่เอื้อให้รัฐสามารถขยาย หรือเร่งรัดการใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้ง่ายยิ่งขึ้น

หมายเหตุปัญหาที่แท้จริง : แม้ข้อเสนอทั้งหมดจะมีความสำคัญ แต่ข้อมูลที่ชี้ชัดว่าร้อยละ 80 ของการแจ้งความและฟ้องคดีทางไกลในรายงานฉบับนี้ มีรากฐานมาจาก มาตรา 112 ซึ่งถูกออกแบบให้เป็นความผิดอาญาแผ่นดิน ทำให้ใครก็สามารถแจ้งความได้ ดังนั้นการแก้ปัญหายังยืดยาวจึงไม่อาจหลีกเลี่ยงการทบทวนบทบัญญัติดังกล่าว และข้อเสนอแนะคงไม่ใช่เรื่องง่ายแค่เพียงว่า รัฐควรตีความและปรับใช้มาตรา 112 โดยคำนึงถึงผลกระทบเชิงกระบวนการ และสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นสำคัญ เนื่องจากมาตรา 112 โดยตัวของมันเอง ก็เป็นปัญหาที่มีความซับซ้อน ยุ่งยาก และลึกซึ้งถึงระดับของอุดมการณ์ทางการเมืองและการปกครองแล้ว และอันที่จริง ข้อมูล ข้อสังเกต ข้อวิพากษ์วิจารณ์ รวมทั้งข้อเสนอให้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงมาตรานี้ก็มีอยู่เป็นจำนวนมาก และมีมาอย่างยาวนานเกือบ 2 ทศวรรษที่ประเทศไทยต้องอยู่ในวังวนแห่งวิกฤตการณ์ความขัดแย้งทางการเมือง ดังนั้น ในรายงานฉบับนี้จึงขอเว้นประเด็นนี้ไว้ ไม่ใช่เพราะเกรงกลัวราชภัยใด ๆ แต่เป็นเพราะข้อจำกัดเรื่องพื้นที่ และความยาวของเนื้อหาของรายงาน ที่ไม่อาจอธิบายปัญหานี้พร้อมกับเสนอแนวทางแก้ไขให้จบได้ภายในไม่กี่ย่อหน้า เว้นเสียแต่ว่า ข้อเสนอ นั้นจะสั้นมาก แค่เพียงว่า “ควรยกเลิกมาตรา 112” นี้เสีย ไม่ใช่เพียงเพื่อแก้ไขปัญหาการแจ้งความหรือฟ้องคดีทางไกล หากแต่เพื่อยกระดับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย รวมทั้งสิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทยให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล และเทียบเท่าอารยะประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตยด้วย.

บรรณานุกรม

1) หนังสือและบทความวิชาการภาษาไทย

- คณิต ฒ นคร, *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 9, วิญญูชน 2561)
ณรงค์ ใจหาญ, *หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1* (พิมพ์ครั้งที่ 16, วิญญูชน 2568)
ปกป้อง ศรีสนิท, 'ฎีกาวิเคราะห์: คำพิพากษาฎีกาที่ 3952/2551' (2553) 1 *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์* 157
ประมุข ทศนปรีชฎานนท์, 'ปัญหาเกี่ยวกับเขตอำนาจศาลในคดีความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณา' ห้องสมุดศาลยุติธรรม https://library.coj.go.th/pdf-view.html?fid=52717&table=files_biblio accessed 21 December 2568

2) กฎหมายและเอกสารทางกฎหมายไทย

- ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
พระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547
พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 31) พ.ศ. 2559
พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 34) พ.ศ. 2562
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560
ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยการโอนคดีและการรวมคดี พ.ศ. 2565

3) คำพิพากษาศาลไทย

คำพิพากษาฎีกาที่ 319/2560
คำพิพากษาฎีกาที่ 3426/2559

4) สนธิสัญญาและตราสารระหว่างประเทศ

International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR) (1966)
United Nations, *Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (Nelson Mandela Rules)*, GA Res 70/175, UN Doc A/RES/70/175 (17 December 2015)

5) เอกสาร/ความเห็นทั่วไปขององค์การสหประชาชาติ (UN)

Human Rights Committee, *General Comment No 13: Article 14 (Administration of Justice)* (1984)
Human Rights Committee, *General Comment No 16: Article 17 (Right to Privacy)* (1988)
Human Rights Committee, *General Comment No 32: Article 14 (Right to Equality before Courts and Tribunals and to a Fair Trial)* UN Doc CCPR/C/GC/32 (2007)
Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR), *Human Rights in the Administration of Justice: A Manual on Human Rights for Judges, Prosecutors and Lawyers*, Chapter 6

6) เอกสารยุโรป คำพิพากษาต่างประเทศ และวรรณกรรมกฎหมายต่างประเทศ

Council of Europe, *Liability and Jurisdictional Issues in Online Defamation Cases* UN Doc DGI (2019) 04
Herzog, 'Die Wahl des Gerichtsstands durch die Staatsanwaltschaft' *StV* 1993, 609
Oberlandesgericht Hamm, Beschluss vom 10 September 1998 – 2 Ws 247/98, *NStZ-RR* 1999, 16; *StV* 1999, 240

7) งานวิจัยและบทความวิชาการต่างประเทศ (วารสาร)

Clemente M and Padilla-Racero D, 'The Effects of the Justice System on Mental Health' (2020) 27(5) *Psychiatry, Psychology and Law* 865
Collica-Cox K, Day GJ, Maruszewski C and Bennett A, 'Coping with Depression, Anxiety & Stress: The Healing Effects of a Jail-Based Trauma Sensitive Yoga Program' (2024) 45(2) *Issues in Mental Health Nursing* 152
Lindsey AM, Mears DP, Cochran JC, Bales WD and Stults BJ, 'In Prison and Far from Home: Spatial Distance Effects on Inmate Misconduct' (2015) 63(9) *Crime & Delinquency* 1043
Machado N, Abreo L, Petkari E and Pinto da Costa M, 'The Relationship of Social Contacts with Prisoners' Mental Health: A Systematic Review' (2024) *Public Health*
Orth U, 'Secondary Victimization of Crime Victims by Criminal Proceedings' (2002) 15 *Social Justice Research* 313

- Panagioti M and others, ‘Perceived Social Support Buffers the Impact of PTSD on Suicidal Behavior’ (2014) 55(1) *Comprehensive Psychiatry* 104
- Schnyder N, Endrass J, Albrecht JN and others, ‘Prevalence and Risk Factors of Mental Health Symptoms of Individuals in Different Detention Settings’ (2025) 25 *BMC Psychiatry* 847
- Zalta AK and others, ‘Examining Moderators of the Relationship Between Social Support and Self-Reported PTSD Symptoms’ (2021) 147(1) *Psychological Bulletin* 33

8) รายงานองค์กร/สื่อออนไลน์ (ดิจิทัล) – ไทยและต่างประเทศ

- Human Rights Watch, *To Speak Out Is Dangerous: Criminalization of Peaceful Expression in Thailand* (October 2019) https://www.hrw.org/sites/default/files/report_pdf/thailand1019_web.pdf accessed 17 December 2568
- iLaw, ‘กล่าวโทษ ม.112 ข้ามจังหวัด: ภาพสะท้อนปัญหาความผิดอาญาแผ่นดิน’ <https://www.ilaw.or.th> accessed 18 November 2568
- iLaw, ‘สนช.แก้ไข ป.วิ.อาญา 2 ฉบับ: คดีที่คนสนใจ ประธานศาลฎีกาสั่งย้ายศาลได้ และข้อจำกัดการยื่นอุทธรณ์/ฎีกา’ <https://www.ilaw.or.th/articles/16610> accessed 20 December 2568
- The Matter, ‘ทำไมต้องนิรโทษกรรมประชาชน?คุยกับ ทนายเมย์-พูนสุข พูนสุขเจริญ’ <https://thematter.co/social/amnesty-people/221786> accessed 13 December 2568
- ประชาไท, ‘อัยการสั่งฟ้องคดี ม.112 “เด็กพิเศษ” ผู้บกพร่องสติปัญญา ก่อนศาลให้ประกันตัว’ <https://prachatai.com/journal/2025/07/113694> accessed 20 November 2568
- ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, ‘กรณีฟ้องกลับแก๊งทางไกล ไม่ควรเกิดขึ้นกับใครในประเทศนี้อีก’ <https://tlhr2014.com/archives/70068> accessed 21 December 2568
- ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, ‘ชีวิต “กัลยา” ในวันที่ถูกขังไกลบ้านด้วย ม.112’ <https://tlhr2014.com/archives/62152> accessed 21 November 2568
- ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, ‘ตำรวจพะเยาออกหมายเรียกประชาชนข้ามจังหวัด: กรณีธรรมนัส’ <https://tlhr2014.com/archives/80235> accessed 12 November 2568
- ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, ‘เมื่อกฎหมายเป็นอาวุธ: ทบทวนคดี ม.112’ <https://tlhr2014.com/archives/73063> accessed 12 November 2568
- ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, ‘การต่อสู้ของ “พรชัย”: จากคนจรบนดอยสู่จำเลย ม.112’ <https://tlhr2014.com/archives/54204> accessed 19 November 2568
- ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, ‘จากปราจีนบุรีถึงนราธิวาส: การเดินทางของอุดม ผู้ถูกฟ้อง ม.112’ <https://tlhr2014.com/archives/46042> accessed 18 November 2568
- ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, ‘เปิดแผลใจนคร: จำเลย ม.112 ผ่าขัง 10 วัน ก่อนยกฟ้อง’ <https://tlhr2014.com/archives/61859> accessed 18 November 2568
- ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, ‘ยกฟ้อง “ชัยชนะ” ผู้ป่วยจิตเวช คดี ม.112: ศาลอุทธรณ์ภาค 9 ยืนตามชั้นต้น’ <https://tlhr2014.com/archives/64849> accessed 19 November 2568
- ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, ‘จับตาฟังคำพิพากษาอุทธรณ์คดี ม.112 ของ “ดี-วรรณวิไล” และเพื่อน: คดีเกิดกรุงเทพฯ แต่ถูกฟ้องเชียงใหม่’ <https://tlhr2014.com/archives/75790> accessed 19 November 2568
- ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, ‘ชีวิต-จิตใจของ “บอส-ฉัตรมงคล” หนุ่ม รปภ. ผู้เผชิญหน้าคดี ม.112’ <https://tlhr2014.com/archives/54603> accessed 20 November 2568

- ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, ‘ความหวังของแม่ “บุญญพัฒน์” เมื่อลูกชายผู้ป่วยพัฒนาการช้า ถูกดำเนินคดี ม.112’ <https://tlhr2014.com/archives/61492> accessed 20 November 2568
- ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, ‘รู้จัก “มีชัย” พนักงานโรงแรมจากเกาะช้าง ผู้ต้องขังคดี ม.112 ที่สมุทรปราการ’ <https://tlhr2014.com/archives/71298> accessed 19 November 2568
- ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, ‘ปรับ 8,000 บาท จำคุก 30 วัน ก่อนให้รอลงอาญา คดี “ศักดิ์สยาม” แจ้งความ “ผู้ป่วยจิตเวช” ดุหมิ่นฯ เหตุคอมเมนต์ภาพชาย-หญิงถอดเสื้อผ้าในเฟซบุ๊ก’ <https://tlhr2014.com/archives/38034> accessed 15 November 2568
- ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, ‘การเสนอให้ทำประชามติเป็นหนึ่งในวิถีทางประชาธิปไตย: บนถนนหนทางสู่คดี ม.116 ของ “ทิวากร” จากขอนแก่นสู่ลำปาง’ <https://tlhr2014.com/archives/49098> accessed 10 December 2568
- ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, ‘กฎหมายไม่ได้ศักดิ์สิทธิ์แล้ว มันอยู่ที่ว่าคุณอยู่ฝ่ายไหนมากกว่า: คู่กับ “บุญลือ” ผู้จำเริญรับสารภาพ คดี 112’ <https://tlhr2014.com/archives/48724> accessed 10 December 2568
- ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, คดี ‘พงษ์: ชายภูเกิดวัย 59 ถูกกล่าวหาโพสต์เฟซบุ๊ก 6 โพสต์’ <https://database.tlhr2014.com/public/case/1898/lawsuit/673/> accessed 28 November 2568
- ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, ‘ชีวิต “หอมแดง” พ่อค้าผักจากเพชรบูรณ์วัย 59 ปี ผู้ต้องขังคดี ม.112’ <https://tlhr2014.com/archives/78304> accessed 3 December 2568
- ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, ‘วันเกิดปีที่ 38 ในคุก: บันทึกเยี่ยม “เจมส์-ณัฐกานต์” ผู้ต้องขังคดี ม.112 ถูกขังไกลถึงพัทลุง’ <https://tlhr2014.com/archives/63244> accessed 28 November 2568
- ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, ‘ศาลฎีกาแก้เป็นให้รอลงการลงโทษจำคุก-คุมประพฤติ คดี ม.112 ของ “อาร์ม” กรณีโพสต์คลิป TikTok คุดหยอกแม่ว’ <https://tlhr2014.com/archives/75790> accessed 7 December 2568
- ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, ‘อยากเป่าเค้กวันเกิดกับลูกอีกสักครั้ง: สัมภาษณ์ “ธนพร” แม่ลูกอ่อน จำเลย ม.112 ไกลฝั่งคำพิพากษา’ <https://tlhr2014.com/archives/67106> accessed 3 December 2568
- ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, ‘โพสต์เมื่อสิบปีที่แล้ว: จำคุก “วิจิตร” 20 ปี ก่อนลดเหลือ 10 ปี เหตุโพสต์ 10 โพสต์ ช่วงรัฐประหาร 57’ <https://tlhr2014.com/archives/73936> accessed 3 December 2568
- ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, ‘ผู้ถูกดำเนินคดีทางการเมืองในยุคหลังปี 2563 จำนวนกว่า 1,218 คน อาจไม่ได้ประโยชน์จากร่างกฎหมายนิรโทษกรรม 3 ร่าง ที่สภารับรอง’ <https://tlhr2014.com/archives/76880> accessed 13 December 2568
- ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, ‘กรณีฟ้องกลั่นแกล้งทางไกล ไม่ควรเกิดขึ้นกับใครในประเทศนี้อีก: แฉลงข่าว “สุชาติ สวัสดิ์ศรี” ถูกดำเนินคดี ม.116 ไกลถึงพัทลุง’ <https://tlhr2014.com/archives/70068> accessed 21 December 2568

ภาคผนวกที่ 1

สถิติคดีเกี่ยวข้องกับการชุมนุมและแสดงออกทางการเมือง ตั้งแต่ปี 2563-2568 ที่มีลักษณะเป็นการแจ้งความ/ ฟ้องทางไกล (ข้ามภูมิภาค) และติดตามคดีโดย ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน (ไม่รวมคดีที่มีการแจ้งความในจังหวัดใกล้เคียงกัน หรือจังหวัดในภูมิภาคเดียวกัน)

คดีที่เกิดจากการแจ้งความ/ฟ้องทางไกล (แบบข้ามภูมิภาค) พบอย่างน้อย 66 คดี แบ่งเป็นคดีที่มีข้อกล่าวหาตามมาตรา 112 ประมวลกฎหมายอาญาเป็นข้อหาหลัก จำนวน 53 คดี มาตรา 116 จำนวน 3 คดี ข้อหาตาม พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ฯ) จำนวน 4 คดี และข้อหาดูหมิ่น หรือหมิ่นประมาทด้วยการโฆษณาอีกจำนวน 6 คดี โดยมีข้อสังเกตเบื้องต้น ดังนี้

1. คดีมาตรา 112 มักเป็นคดีที่ผู้แจ้งความเป็นสมาชิกของกลุ่มปกป้องสถาบันฯ หรือเครือข่ายอาสา โดยทำการแจ้งความในพื้นที่ที่ตนมีภูมิลำเนาหรืออาศัยอยู่ บางกรณีเป็นการแจ้งความหลายคดีโดยบุคคลคนเดียวกัน ซึ่งมีทั้งกรณีที่แจ้งหลายคดีพร้อมกัน และต่างเวลากัน เช่น คดีที่ สม.สุโขทัย-ลก จังหวัดนราธิวาส, สม.บางแก้ว จังหวัดสมุทรปราการ, สม. พื้นที่จังหวัดกำแพงเพชร หรือพื้นที่จังหวัดต่าง ๆ ในภาคใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจังหวัดพัทลุง ส่วนคดีดูหมิ่น หมิ่นประมาท หรือ พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ฯ มักเป็นการแจ้งข้อกล่าวหา หรือฟ้องคดีโดยหน่วยงานรัฐ เจ้าหน้าที่รัฐ ในพื้นที่กรุงเทพฯ หรือโดยนักการเมือง ซึ่งแจ้งความในท้องที่ฐานอำนาจของตน อย่างไรก็ตาม มีประมาณ 9 คดี ที่ศูนย์ทนายความฯ ไม่มีข้อมูลในรายละเอียด เนื่องจากผู้ถูกกล่าวหาไม่มีความของตัวเอง แต่ก็ได้นำมารวบรวมไว้เป็นสถิติด้วย
2. ในบรรดา 66 คดี มีคดีที่ผู้ต้องหา/จำเลยขอโอนย้ายคดีมากรุงเทพฯ ได้แก่ คดีลำดับที่ 10 คดีชัยชนะ (มาตรา 112) ซึ่งยื่นคำร้องขอโอนย้ายคดีในชั้นศาลที่จังหวัดนราธิวาส แต่ศาลยกคำร้อง โดยให้เหตุผลว่าจำเลยสามารถเดินทางไปต่อสู่อัยการจังหวัดนราธิวาสได้ อีกทั้งผู้กล่าวหาและพนักงานสอบสวนในคดีต่างก็พักอาศัยอยู่ในจังหวัดนราธิวาส หรือลำดับที่ 40 คดีสุชาติ สวัสดิ์ศรี (มาตรา 116) ยื่นคำร้องชั้นพนักงานสอบสวน ซึ่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติมีคำสั่งให้โอนคดีให้กองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง

ลำดับ	คดี	ข้อหาหลักที่ แจ้งความ	ผู้กล่าวหา/ สังกัด/สถานะ	สถานที่ แจ้งความ	ภูมิลำเนาของ ผู้ถูกกล่าวหา	ปทัศคดีปรากฏ/ หมายเหตุอื่น ๆ
1	คดีธีรวิทย์ แชร์โพสต์เพจ คนไทยยูเค	ม.112-พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ฯฯ	ศิวพันธ์ุ ฯ/ ไม่มีสังกัด (แจ้งความ 7 คดี) ¹	สภ.บางแก้ว สมุทรปราการ	ศึกษาอยู่ที่ อุบลราชธานี (พื้นเพเป็นคน สุรินทร์)	ถูกหมายเรียก (เป็นพยาน) ต.ค. 2563 แต่เข้าไปปากคำ มี.ค. 2564 เพราะไม่ทราบ หมายเรียกก่อนหน้านี้
2	คดีต้นคร แชร์โพสต์จาก เพจคนไทยยูเค ข้อมูลผลกระทบจากคดี	ม.112-พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ฯฯ	ศิวพันธ์ุ ฯ/ ไม่มีสังกัด (แจ้งความ 7 คดี)	สภ.บางแก้ว สมุทรปราการ	อาศัยอยู่ที่ เชียงใหม่	ถูกหมายเรียก (เป็นพยาน) ต.ค. 2563 แต่ถูกแจ้งข้อกล่าว หาจากมูลเดิม เม.ย. 2564 ถูก คุมขังที่เรือนจำสมุทรปราการ นาน 10 วัน ในชั้นสอบสวน
3	คดีมีชัย โพสต์เฟซบุ๊ก 2 ข้อความ ข้อมูลผลกระทบจากคดี	ม.112-พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ฯฯ	ศิวพันธ์ุ ฯ/ ไม่มีสังกัด (แจ้งความ 7 คดี)	สภ.บางแก้ว สมุทรปราการ	อาศัยอยู่ที่ เกาะช้าง ตราด	แจ้งข้อกล่าวหา เม.ย. 2564 ต่อมาถูกพิพากษาถึงที่สุดว่ามี ความผิด และจำคุกในเรือนจำ กลางสมุทรปราการ
4	คดีปัญญาพัฒน์ โพสต์ในกลุ่มตลาดหลวง 4 ข้อความ ข้อมูลผลกระทบจากคดี	ม.112-พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ฯฯ	ศิวพันธ์ุ ฯ/ ไม่มีสังกัด (แจ้งความ 7 คดี)	สภ.บางแก้ว สมุทรปราการ	อาศัยอยู่ที่ กำแพงเพชร	แจ้งข้อกล่าวหา เม.ย. 2564 ผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้ป่วย พัฒนาการช้า และเกิดกรณี ส่งหมายเรียกไปที่หาดใหญ่ ซึ่งเป็นถิ่นที่อยู่เก่า
5	คดีธัญตล แชร์โพสต์จาก เพจคนไทยยูเค 2 ข้อความ	ม.112-พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ฯฯ	ศิวพันธ์ุ ฯ/ ไม่มีสังกัด (แจ้งความ 7 คดี)	สภ.บางแก้ว สมุทรปราการ	อาศัยอยู่ที่ เพชรบูรณ์	แจ้งข้อกล่าวหา พ.ค. 2564
6	คดี “ดี วรรณวิไล และ เพื่อน” 3 นักศึกษา โพสต์เฟซบุ๊กภาพชูป้าย ในการชุมนุมที่ สยามสแควร์	ม.112-พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ฯฯ	สุกิจ ฯ/กลุ่ม ไทยภักดี เชียงใหม่	สภ.เมือง เชียงใหม่	ทั้ง 3 คน อาศัย อยู่ที่กรุงเทพฯ	แจ้งข้อกล่าวหา ม.ค. 2564
7	คดี “เพนกวิน” โพสต์ เฟซบุ๊กเรื่องนำพระแก้ว มรกตไปขาย และการ แก้ไข พ.ร.บ.ทรัพย์สิน ส่วนพระมหากษัตริย์	ม.112-พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ฯฯ	เจษฎา ฯ/อดีต การ์ด กปปส. (แจ้งความ 2 คดี)	สภ.สันทราย เชียงใหม่	อาศัยอยู่ที่ กรุงเทพฯ	แจ้งข้อกล่าวหา ก.พ. 2564
8	คดีพิรัชย์ โพสต์เฟซบุ๊ก 4 ข้อความ	ม.112-พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ฯฯ	เจษฎา ฯ/อดีต การ์ด กปปส. (แจ้งความ 2 คดี)	สภ.แม่โจ้ เชียงใหม่	อาศัยอยู่ที่ นนทบุรี	ถูกจับกุมตามหมาย มี.ค. 2564 ถูกขังระหว่างสอบสวน 44 วัน ต่อมาถูกจำคุกหลังมี คำพิพากษายืนอุทธรณ์ที่เรือน จำกลางเชียงใหม่
9	คดีพิพัทธ์ โพสต์ข้อความ ในกลุ่มตลาดหลวง	ม.112-พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ฯฯ	อุรพร ฯ/ไม่มี สังกัด	สภ.บางแก้ว สมุทรปราการ	อาศัยอยู่ที่ พิษณุโลก	แจ้งข้อกล่าวหา เม.ย. 2564
10	คดีชัยชนะ โพสต์เฟซบุ๊ก 4 โพสต์ ข้อมูลผลกระทบจากคดี	ม.112-พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ฯฯ	พลิชญ์ ฯ/ไม่มี สังกัด (แจ้งความ 8 คดี)	สภ.สุโขทัย-ลก นราธิวาส	อาศัยอยู่ที่ ลำพูน	ถูกจับกุมตามหมาย ก.ย. 2564 เป็นผู้ป่วยจิตเภท และเดินทาง ไกลที่สุด ทนายจำเลยเคยยื่นขอ ให้โอนย้ายคดี แต่ศาลยกคำร้อง

1 ตัวเลขจำนวนคดีของผู้กล่าวหาแต่ละราย เป็นตัวเลขเฉพาะกรณีที่เข้าลักษณะการแจ้งความทางไกลหรือข้ามภูมิภาค โดยไม่ได้นับรวมคดีอื่น ๆ ที่ผู้ถูกกล่าวหาอยู่ในภูมิภาคเดียวกันกับพื้นที่แจ้งความ

ลำดับ	คดี	ข้อหาหลักที่ แจ้งความ	ผู้กล่าวหา/ สังกัด/สถานะ	สถานที่ แจ้งความ	ภูมิลำเนาของ ผู้ถูกกล่าวหา	ปีที่คดีปรากฏ/ หมายเหตุอื่น ๆ
11	คดีกัลยา โพสต์เฟซบุ๊ก 4 ข้อความ ข้อมูลผลกระทบจากคดี	ม.112-พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ฯ	พลีษฐ์ ฯ/ ไม่มีสังกัด (แจ้งความ 8 คดี)	สภ.สุโขทัย-ลก นราธิวาส	อาศัยอยู่ที่ นนทบุรี (พื้นเพ เป็นคนพะเยา)	หมายเรียกให้ไปปรับทราบข้อ กล่าวหา มี.ย. 2564 และถูกคุม ขังระหว่างการฎีกาที่เรือนจำ จ.นราธิวาส
12	คดีอุดม โพสต์เฟซบุ๊ก 6 ข้อความ ข้อมูลผลกระทบจากคดี, ผลกระทบต่อครอบครัว	ม.112-พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ฯ	พลีษฐ์ ฯ/ ไม่มีสังกัด (แจ้งความ 8 คดี)	สภ.สุโขทัย-ลก นราธิวาส	อาศัยอยู่ที่ ปราชินบุรี	แจ้งข้อกล่าวหา มี.ย. 2564 และถูกคุมขังระหว่างการฎีกาที่ เรือนจำ จ.นราธิวาส
13	คดีภักดีภิญญา โพสต์เฟซบุ๊ก 6 ข้อความ ข้อมูลผลกระทบจากคดี	ม.112-พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ฯ	พลีษฐ์ ฯ/ ไม่มีสังกัด (แจ้งความ 8 คดี)	สภ.สุโขทัย-ลก นราธิวาส	อาศัยอยู่ที่ กรุงเทพฯ	แจ้งข้อกล่าวหา ต.ค. 2564
14	คดีวารีย์ โพสต์ข้อความใน เฟซบุ๊ก ข้อมูลผลกระทบจากคดี	ม.112-พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ฯ	พลีษฐ์ ฯ/ ไม่มีสังกัด (แจ้งความ 8 คดี)	สภ.สุโขทัย-ลก นราธิวาส	อาศัยอยู่ที่ สมุทรปราการ	แจ้งข้อกล่าวหา ต.ค. 2564
15	คดีธนพัฒน์ โพสต์เฟซบุ๊ก 8 ข้อความ	ม.112-พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ฯ	พลีษฐ์ ฯ/ ไม่มีสังกัด (แจ้งความ 8 คดี)	สภ.สุโขทัย-ลก นราธิวาส	อาศัยอยู่ที่ กรุงเทพฯ	แจ้งข้อกล่าวหา พ.ย. 2564
16	คดีบุญลือ คอมเมนต์ โต้ตอบกับผู้ใช้เฟซบุ๊ก ข้อมูลผลกระทบจากคดี	ม.112-พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ฯ	กัลย์ลิตา ฯ/ ไม่มีสังกัด	สภ.ทุ่งคาโงก พังงา	อาศัยอยู่ที่ อุดรดิตถ์	แจ้งข้อกล่าวหา ก.พ. 2564
17	คดีหอมแดง แชรซ์ข้อ ความเฟซบุ๊ก ข้อมูลผลกระทบจากคดี	ม.112-พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ฯ	สัจจะ ฯ/รับ มอบอำนาจ กระทรวง ดิจิทัลฯ	บก.ปอท. กรุงเทพฯ	อาศัยอยู่ที่ เพชรบูรณ์	แจ้งข้อกล่าวหา ม.ค. 2564 และถูกคุมขังระหว่างการฎีกาที่ เรือนจำพิเศษกรุงเทพฯ
18	คดีพิทักษ์พงษ์ โพสต์ ข้อความในเฟซบุ๊ก	ม.112-พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ฯ	สุรภาพ ฯ/รับ มอบอำนาจ กระทรวง ดิจิทัลฯ	บก.ปอท. กรุงเทพฯ	อาศัยอยู่ที่ สระแก้ว	ถูกตรวจค้นและยึด มี.ค. 2564 และแจ้งข้อกล่าวหา เม.ย. 2564
19	คดีจักรพรรดิ โพสต์ เฟซบุ๊ก-ทวิตเตอร์ 17 โพสต์	ม.112-พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ฯ	พ.ต.ท.แทน ฯ/เจ้าหน้าที่รัฐ	บก.ปอท. กรุงเทพฯ	อาศัยอยู่ที่ ภูเก็ต	ถูกจับกุมตามหมาย มี.ย. 2564
20	คดีอรอมพล โพสต์ เฟซบุ๊ก 8 ข้อความ	ม.112-พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ฯ	ถนนอมตักดิ์ ฯ/ ไม่มีสังกัด	สภ.แก่ง ระยอง	อาศัยอยู่ที่ กรุงเทพฯ	แจ้งข้อกล่าวหา ต.ค. 2564
21	คดีนัฐพล คอมเมนต์ ในเฟซบุ๊ก	ม.112-พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ฯ	พ.ต.ท.กิตติ พงศ์ ฯ/ เจ้าหน้าที่รัฐ	บก.ปอท. กรุงเทพฯ	อาศัยอยู่ที่ เพชรบูรณ์	แจ้งข้อกล่าวหา ก.ย. 2564
22	คดีลักขณา คอมเมนต์ ในเฟซบุ๊ก	ม.112-พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ฯ	พ.ต.ต.นิมิตร ฯ/เจ้าหน้าที่รัฐ	บก.ปอท. กรุงเทพฯ	อาศัยอยู่ที่ ภูเก็ต	แจ้งข้อกล่าวหา ต.ค. 2564

ลำดับ	คดี	ข้อหาหลักที่ แจ้งความ	ผู้กล่าวหา/ สังกัด/สถานะ	สถานที่ แจ้งความ	ภูมิลำเนาของ ผู้ถูกกล่าวหา	ปทัศคดีปรากฏ/ หมายเหตุอื่น ๆ
23	คดีฉันทพร คอมเมนต์ ในเฟซบุ๊ก ข้อมูลผลกระทบจากคดี	ม.112-พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ฯ	ร.อ.รังสิกร ฯ/ ไม่มีสังกัด	สน.บางพลัด กรุงเทพฯ	อาศัยอยู่ที่ อุทัยธานี	จับกุมตามหมาย ก.ย. 2564 ศาลฎีกาพิพากษาว่ามีความผิด และถูกจำคุกที่ ทัณฑสถานหญิงธนบุรี
24	คดีฉัตรมงคล คอมเมนต์ ในเฟซบุ๊ก ข้อมูลผลกระทบจากคดี	ม.112-พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ฯ	นัธทวัฒน์ ฯ/ ไม่มีสังกัด	สภ.เมือง เชียงราย	อาศัยอยู่ที่ ปทุมธานี	แจ้งข้อกล่าวหา พ.ย. 2564
25	คดีสายชล เผยแพร่ คลิป Tiktok	ม.112-พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ฯ	ชুমพล ฯ/ ไม่มีสังกัด (แจ้งความ 2 คดี)	สภ.เมือง กำแพงเพชร	อาศัยอยู่ที่ กรุงเทพฯ	แจ้งข้อกล่าวหา ธ.ค. 2564
26	คดีทิวากร โพสต์ล่า รายชื่อทำประชามติให้ เลือกว่าจะคงไว้ หรือ ยกเลิกระบอบกษัตริย์ ข้อมูลผลกระทบจากคดี	ม.116-พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์	ทวี ฯ / เครือข่ายกลุ่ม เผ่าระวัง ปกป้องและ พิทักษ์ สถาบันฯ	สภ.เมืองลำปาง	อาศัยอยู่ที่ ขอนแก่น	รับทราบข้อกล่าวหา ก.ย. 2564
27	คดีวีระ แอ็กเว็บไซต์ ศาลรัฐธรรมนูญ อ่านข้อมูลจำเลยเพิ่มเติม	พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์	สำนักงานศาล รัฐธรรมนูญ	บก.สอท. กรุงเทพฯ	อาศัยอยู่ที่ อุบลราชธานี	ถูกจับกุมตามหมาย พ.ย. 2564 ศาลพิพากษาว่ามีความผิด (ถึงที่สุดชั้นอุทธรณ์) ถูกจำคุก ที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพฯ
28	ประชาชน 8 คน แชร์โพสต์เพจข่าวราชการ ปลดแอก เกี่ยวกับการ ทุจริตบโควิด ของ สำนักงานจังหวัดอุดรธานี	หมิ่นประมาท ด้วยการ โฆษณา	พิทิต ฯ/รับ มอบอำนาจ จากข้าราชการ ผู้ใหญ่ในอุดรฯ	สภ.เมือง อุดรธานี	ผู้ต้องหาอาศัย อยู่จังหวัดต่างๆ ทั้ง กรุงเทพฯ นนทบุรี ลพบุรี ฉะเชิงเทรา	รับทราบข้อกล่าวหา ต.ค. 2564
29	คดีกัญ โพสต์ภาพและ ข้อความกรณีศักดิ์สยาม ไปเที่ยวสถานบันเทิง	หมิ่นประมาท ด้วยการ โฆษณา	ศักดิ์สยาม ฯ/ นักการเมือง (แจ้งความ 4 คดี)	สภ.เมืองบุรีรัมย์	อาศัยอยู่ที่ ปทุมธานี	รับทราบข้อกล่าวหา พ.ย. 2564 จำเลยเป็นผู้ป่วยจิตเวช
30	คดีชาคริต คอมเมนต์ โพสต์ของผู้อื่นที่โพสต์ ภาพและข้อความ เชื่อมโยงศักดิ์สยามกับ สถานบันเทิงที่เป็น คลัสเตอร์โควิด-19	ดูหมิ่นด้วยการ โฆษณา	ศักดิ์สยาม ฯ/ นักการเมือง (แจ้งความ 4 คดี)	สภ.เมืองบุรีรัมย์	อาศัยอยู่ที่ สมุทรสาคร	รับทราบข้อกล่าวหา มิ.ย. 2564
31	คดีก๊อด โพสต์เฟซบุ๊ก พาดพิงศักดิ์สยาม ชิดชอบ กับสถานบันเทิง ในช่วงโควิด-19	หมิ่นประมาท ด้วยการ โฆษณา	ศักดิ์สยาม ฯ/ นักการเมือง (แจ้งความ 4 คดี)	สภ.เมืองบุรีรัมย์	อาศัยอยู่ที่ สมุทรปราการ/ กรุงเทพฯ	รับทราบข้อกล่าวหา มิ.ย. 2564

ลำดับ	คดี	ข้อหาหลักที่ แจ้งความ	ผู้กล่าวหา/ สังกัด/สถานะ	สถานที่ แจ้งความ	ภูมิลำเนาของ ผู้ถูกกล่าวหา	ป้คดีปรากฏ/ หมายเหตุอื่น ๆ
32	คดีซี วีดีโอพชาย คนหนึ่งขณะเที่ยว สถานบันเทิงพร้อม ข้อความเชื่อมโยง ศักดิ์สยาม	พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์	ศักดิ์สยาม ฯ/ นักการเมือง (แจ้งความ 4 คดี)	สภ.เมืองบุรีรัมย์	อาศัยอยู่ที่ สมุทรปราการ/ กรุงเทพฯ	รับทราบข้อกล่าวหา พ.ค. 2564
33	คดีพรชัย โพสต์เฟซบุ๊ก 3 ข้อความ ข้อมูลผลกระทบจากคดี	ม.112-พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ฯ	วัชรินทร์ ฯ/ อดีต กปปส.	สภ.บ้านนงस्ता ยะลา	อาศัยอยู่ที่ กรุงเทพฯ (แต่ พื้นเพเป็นคน แม่ฮ่องสอน)	แจ้งข้อกล่าวหา มี.ค. 2564 (ก่อนหน้าคดีนี้ถูกกล่าวหา 112 เช่นกันที่เชียงใหม่และถูกคุมขัง ที่เรือนจำเชียงใหม่)
34	คดีพงษ์ โพสต์เฟซบุ๊ก 6 ข้อความ	ม.112-พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ฯ	กัญจน์ภกช ฯ /กลุ่ม ศปปส.	บก.ปอท. กรุงเทพฯ	อาศัยอยู่ที่ ภูเก็ต	ถูกจับกุมตามหมาย ม.ค. 2565 ถูกเจ้าหน้าที่นำตัวขึ้นเครื่องบิน มากรุงเทพฯ และถูกฝากขังที่ เรือนจำพิเศษกรุงเทพฯ 4 วัน
35	คดีปณิธาน คอมเมนต์ ข้อความในเฟซบุ๊ก ข้อมูลผลกระทบจากคดี	ม.112-พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ฯ	เจ้าหน้าที่รัฐ ไม่ทราบชื่อ	บก.ปอท. กรุงเทพฯ	อาศัยอยู่ที่ สระแก้ว	ถูกจับกุมตามหมาย พ.ค. 2565
36	คดีสิงโต คอมเมนต์ข้อ ความในเฟซบุ๊ก	ม.112-พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ฯ	ฐิติวัฒน์ ฯ/ ไม่มีสังกัด)	บก.ปอท. กรุงเทพฯ	อาศัยอยู่ที่ มุกดาหาร	ถูกจับกุมตามหมาย ฐ.ค. 2565 และถูกเจ้าหน้าที่คุมตัวมา กรุงเทพฯ
37	คดีอาร์ม เผยแพร่ คลิป Tiktok ข้อมูลผลกระทบจากคดี	ม.112-พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ฯ	พุทธ ฯ/ไม่มี สังกัด	สภ.เมือง กำแพงเพชร	อาศัยอยู่ที่ เกาะพะงัน สุราษฎร์ธานี	แจ้งข้อกล่าวหา มี.ค. 2565
38	คดีธิดา เผยแพร่ คลิป Tiktok	ม.112-พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ฯ	ชุมพล ฯ/ไม่มี สังกัด (แจ้งความ 2 คดี)	สภ.เมือง กำแพงเพชร	อาศัยอยู่ที่ กรุงเทพฯ	แจ้งข้อกล่าวหา ก.พ. 2565
39	คดีพอล โพสต์เฟซบุ๊ก 3 ข้อความ	ม.112-พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ฯ	ฤทธิชัย ฯ/ ไม่มีสังกัด	สภ.ชาณุวรลักษ -บุรี กำแพงเพชร	อาศัยอยู่ที่ ลพบุรี	แจ้งข้อกล่าวหา ก.พ. 2565
40	คดีสุชาติ สวัสดิ์ศรี แชร์โพสต์จาก iLaw ข้อมูลผลกระทบจากคดี	ม.116-พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์	ทรงชัย ฯ/ กลุ่มประชา ภักดีพิทักษ์ สถาบัน (แจ้ง ความ 15 คดี)	สภ.ศรีนครินทร์ พัทลุง	อาศัยอยู่ที่ กรุงเทพฯ	แจ้งความ ต.ค. 2565 แต่ได้รับ หมายเรียก (ครั้งที่ 3) ส.ค. 2567 ทนายยื่นคำร้องต่อขอ โอนคดีมาส่วนกลาง
41	คดีจิรดี ทวิตข้อความ ได้ตอบในทวิตเตอร์	ม.112-พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ฯ	ทรงชัย ฯ/ กลุ่มประชา ภักดีพิทักษ์ สถาบัน (แจ้งความ 15 คดี)	สภ.ควนขนุน พัทลุง	อาศัยอยู่ที่ กรุงเทพฯ	ถูกหมายเรียก (เป็นพยาน) มี.ค. 2566 แต่ต่อมาถูกจับกุม ตามหมาย มี.ค. 2568 และเจ้า หน้าที่ควบคุมตัวไปพัทลุงทันที โดยรถไฟ

ลำดับ	คดี	ข้อหาหลักที่ แจ้งความ	ผู้กล่าวหา/ สังกัด/สถานะ	สถานที่ แจ้งความ	ภูมิลำเนาของ ผู้ถูกกล่าวหา	ปทัศคดีปรากฏ/ หมายเหตุอื่น ๆ
42	คดีวีรเมธ เผยแพร่ คลิป Tiktok ข้อมูลการยื่นหนังสือ, อัยการสั่งฟ้องคดี	ม.112-พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ฯ	ทรงชัย ฯ/ กลุ่มประชา ภักดีพิทักษ์ สถาบัน (แจ้งความ 15 คดี)	สภ.ทะเลน้อย พัทลุง	เคยอาศัยอยู่ที่ จังหวัดเลย แต่ ต่อมาย้ายมาอยู่ ที่ กรุงเทพฯ	แจ้งข้อกล่าวหา ส.ค. 2566 (ผู้ พิการประเภท 5) ทนายยื่น หนังสือถึง ผบ.ตร. ขอสอบ ปากคำที่กรุงเทพฯ โดยอ้าง อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ (CRPD) แต่สุดท้ายต้องเดิน ทางไปแสดงตัวต่อศาลที่พัทลุง เนื่องจากอัยการสั่งฟ้อง
43	คดีสินธุ คอมเมนต์ ข้อความในเฟซบุ๊ก ข้อมูลผลกระทบจากคดี	ม.112-พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ฯ	ทรงชัย ฯ/ กลุ่มประชา ภักดีพิทักษ์ สถาบัน (แจ้งความ 15 คดี)	สภ.เขาชัยสน พัทลุง	อาศัยอยู่ที่ จันทบุรี	แจ้งข้อกล่าวหา เม.ย. 2566
44	คดีณัฐพล คอมเมนต์ ข้อความเฟซบุ๊ก	ม.112-พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ฯ	ทรงชัย ฯ/ กลุ่มประชา ภักดีพิทักษ์ สถาบัน (แจ้งความ 15 คดี)	สภ.คอหงส์ สงขลา	อาศัยอยู่ที่ กรุงเทพฯ	แจ้งความ ส.ค. 2566
45	คดีเจมส์ ณัฐกานต์ โพสต์เฟซบุ๊ก 3 ข้อความ ข้อมูลผลกระทบจากคดี	ม.112-พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ฯ	ทรงชัย ฯ/ กลุ่มประชา ภักดีพิทักษ์ สถาบัน (แจ้งความ 15 คดี)	สภ.เมืองพัทลุง พัทลุง	อาศัยอยู่ที่ กรุงเทพฯ	จับกุมตามหมาย พ.ย. 2566 และถูกนำตัวไปแจ้งข้อกล่าวหา ที่ สภ.เมืองพัทลุง และฝากขัง ระหว่างสอบสวน 84 วัน
46	คดีวิจิตร โพสต์ข้อความ ทางการเมืองช่วง คสช. 10 โพสต์ อ่านข้อมูลจำเลยเพิ่มเติม	พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์	เหรียญทอง แน่นหนา	บก.ปอท. กรุงเทพฯ	อาศัยอยู่ที่ ขอนแก่น	ถูกจับตามหมาย ก.ย. 2566 (แต่หมายออกมามีตั้งแต่ 2561) ถูกควบคุมตัวระหว่างอุทธรณ์ที่ เรือนจำพิเศษกรุงเทพฯ
47	คดีแฟนต้า โพสต์ ข้อความในเฟซบุ๊ก	ม.112-พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ฯ	อัศวินชัย ฯ/ ไม่มีสังกัด	บก.ปอท. กรุงเทพฯ	อาศัยอยู่ที่ เชียงใหม่	รับทราบข้อกล่าวหา เม.ย. 2567
48	คดีพิพัฒน์ โพสต์ ข้อความในเฟซบุ๊ก	ม.112-พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ฯ	ทรงชัย ฯ/ กลุ่มประชา ภักดีพิทักษ์ สถาบัน (แจ้งความ 15 คดี)	สภ.ควนขนุน พัทลุง	อาศัยอยู่ที่ บุรีรัมย์	เข้ารับทราบข้อกล่าวหา พ.ค. 2567

ลำดับ	คดี	ข้อหาหลักที่ แจ้งความ	ผู้กล่าวหา/ สังกัด/สถานะ	สถานที่ แจ้งความ	ภูมิลำเนาของ ผู้ถูกกล่าวหา	ปีที่คดีปรากฏ/ หมายเหตุอื่น ๆ
49	คดีฟ้า พรหมศร โพสต์ ข้อความในเฟซบุ๊ก	ม.112-พ.ร.บ. คอมพิวเตอรืฯ	ทรงชัย ฯ/ กลุ่มประชา ภักดีพิทักษ์ สถาบัน (แจ้งความ 15 คดี)	สภ.เมืองพัทลุง พัทลุง	อาศัยอยู่ที่ กรุงเทพฯ	แจ้งข้อกล่าวหา ส.ค. 2567
50	คดีดิเรก คอมเมนต์ ข้อความในโพสต์ของ ฟ้า พรหมศร	ม.112-พ.ร.บ. คอมพิวเตอรืฯ	ทรงชัย ฯ/ กลุ่มประชา ภักดีพิทักษ์ สถาบัน (แจ้งความ 15 คดี)	สภ.เมืองพัทลุง พัทลุง	อาศัยอยู่ที่ กาญจนบุรี	แจ้งข้อกล่าวหา ก.ย. 2567
51	คดีวัชรพงษ์ คอมเมนต์ ข้อความในกลุ่มตลาด หลวง	ม.112-พ.ร.บ. คอมพิวเตอรืฯ	ทรงชัย ฯ/ กลุ่มประชา ภักดีพิทักษ์ สถาบัน (แจ้งความ 15 คดี)	สภ.เมืองพัทลุง พัทลุง	อาศัยอยู่ที่ มหาสารคาม	ถูกจับกุมตามหมาย ก.พ. 2568 และถูกควบคุมตัวไปแจ้งข้อ กล่าวหาที่พัทลุงในวันเดียวกัน (ถึงราวตีสอง)
52	คดีกิตติพงศ์ โพสต์ ข้อความ 2 โพสต์	ม.112-พ.ร.บ. คอมพิวเตอรืฯ	ทรงชัย ฯ/ กลุ่มประชา ภักดีพิทักษ์ สถาบัน (แจ้งความ 15 คดี)	สภ.ชัยบุรี สุราษฎร์ธานี	อาศัยอยู่ที่ นนทบุรี	ถูกจับกุมตามหมาย มิ.ย. 2568 ถูกควบคุมตัวไปสุราษฎร์ธานี และถูกขัง 3 วัน 2 คืน
53	คดีธนพัฒน์ ทำเพจทะเล ฟ้าเผยแพร่ภาพพาเหรด งานกีฬาของโรงเรียน และมีนักเรียนถือป้าย “ชาติ ศาสนา ประชาชน”	ม.116-พ.ร.บ. คอมพิวเตอรืฯ	ทรงชัย ฯ/ กลุ่มประชา ภักดีพิทักษ์ สถาบัน (แจ้งความ 15 คดี)	สภ.ห้วยยอด ตรัง	อาศัยอยู่ที่ กรุงเทพฯ ต่อมา ย้ายไปศึกษาที่ ปัตตานี	ถูกจับกุมตามหมาย มี.ค. 2568 และถูกเจ้าหน้าที่ควบคุมตัวไป ตรังโดยรถตู้ รวมเวลาควบคุมที่ ตรัง 2 วัน 1 คืน
54	คดีบัสบาส โพสต์เฟซบุ๊ก 3 ข้อความ	ม.112-พ.ร.บ. คอมพิวเตอรืฯ	อานนท์ ฯ/ กลุ่ม ศปปส.	บก.ปอท. กรุงเทพฯ	อาศัยอยู่ที่ เชียงราย	แจ้งข้อกล่าวหา ม.ค. 2568 ก่อนหน้าคดีนี้โดนคดีแล้ว 3 คดี และถูกควบคุมตัวอยู่ที่เรือนจำ กลางเชียงราย
55	คดีธนพัฒน์ คอมเมนต์ ได้คลิกขณะอภิปราย ไม่ไว้ใจของ สุชาติ ชมกลิ่น	ดูหมิ่นด้วยการ โฆษณา	สุชาติ ชมกลิ่น/ นักการเมือง	ยื่นฟ้องศาล แขวงชลบุรี ชลบุรี	อาศัยอยู่ที่ นครราชสีมา	ยื่นฟ้อง เม.ย. 2568
56	คดีเยาวชนโพสต์ ข้อความ	ม.112-พ.ร.บ. คอมพิวเตอรืฯ	พลีษฐ์ ฯ/ไม่มี สังกัด (แจ้งความ 8 คดี)	สภ.สุโขทัย-ลก นราธิวาส	อาศัยอยู่ที่ ระยอง	ผู้ถูกกล่าวหาใช้นายของ ตัวเอง (ไม่มีรายละเอียด แต่ทราบว่าถูกแจ้งข้อกล่าวหา ปี 2564)
57	คดีประชาชน โพสต์เฟซบุ๊ก	ม.112-พ.ร.บ. คอมพิวเตอรืฯ	พลีษฐ์ ฯ/ ไม่มีสังกัด (แจ้งความ 8 คดี)	สภ.สุโขทัย-ลก นราธิวาส	อาศัยอยู่ที่ สมุทรปราการ	ผู้ถูกกล่าวหาใช้นายของ ตัวเอง (ไม่มีรายละเอียด แต่ทราบว่าถูกแจ้งข้อกล่าวหา ปี 2564)

ลำดับ	คดี	ข้อหาหลักที่ แจ้งความ	ผู้กล่าวหา/ สังกัด/สถานะ	สถานที่ แจ้งความ	ภูมิลำเนาของ ผู้ถูกกล่าวหา	ปีคดีปรากฏ/ หมายเหตุอื่น ๆ
58	คดีเยาวชนโพสต์ ข้อความในกลุ่ม ตลาดหลวง	ม.112-พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ฯ	ศิวิพันธุ์ ฯ/ ไม่มีสังกัด (แจ้งความ 7 คดี)	สภ.บางแก้ว สมุทรปราการ	ศึกษาอยู่ที่ ชุมพร	ผู้ถูกกล่าวหาใช้ทนายของ ตัวเอง (ไม่มีรายละเอียด แต่ทราบว่าถูกแจ้งข้อกล่าวหา ปี 2564)
59	คดีราวิน โพสต์ข้อความ ในกลุ่มตลาดหลวง	ม.112-พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ฯ	ศิวิพันธุ์ ฯ/ ไม่มีสังกัด (แจ้งความ 7 คดี)	สภ.บางแก้ว สมุทรปราการ	อาศัยอยู่ที่ นครพนม	ผู้ถูกกล่าวหาใช้ทนายของ ตัวเอง (ไม่มีรายละเอียด แต่ทราบว่าถูกแจ้งข้อกล่าวหา ปี 2564)
60	คดีอมรัตน์ ทวิตข้อความ ในทวิตเตอร์	ม.112-พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ฯ	ทรงชัย ฯ/ กลุ่มประชา ภักดีพิทักษ์ สถาบัน (แจ้ง ความ 15 คดี)	สภ.เมืองพัทลุง พัทลุง	อาศัยอยู่ที่ นครปฐม/ กรุงเทพฯ	ผู้ถูกกล่าวหาใช้ทนายของ ตัวเอง (ไม่มีรายละเอียด แต่ทราบว่าถูกแจ้งข้อกล่าวหา ปี 2567)
61	คดีประชาชน คอมเมนต์ ข้อความในเฟซบุ๊ก	ม.112-พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ฯ	ทรงชัย ฯ/ กลุ่มประชา ภักดีพิทักษ์ สถาบัน (แจ้ง ความ 15 คดี)	สภ.เมืองพัทลุง พัทลุง	อาศัยอยู่ที่ นนทบุรี	ไม่มีรายละเอียด ถูกแจ้งข้อ กล่าวหา เม.ย. 2567
62	คดีประชาชน คอมเมนต์ โพสต์ข้อความในกลุ่ม ตลาดหลวง	ม.112-พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ฯ	ทรงชัย ฯ/ กลุ่มประชา ภักดีพิทักษ์ สถาบัน (แจ้ง ความ 15 คดี)	สภ.เขาชัยสน พัทลุง	อาศัยอยู่ที่ เชียงใหม่	ไม่มีรายละเอียด แต่เป็นไปได้ ว่าแจ้งความช่วงปี 2567 – 2568
63	คดีชรัน แชร์ข้อความ	ม.112-พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ฯ	ไม่มีข้อมูล	สภ.เมืองนนทบุรี	อาศัยอยู่ที่ หาดใหญ่	ผู้ถูกกล่าวหาใช้ทนายของ ตัวเอง (ไม่มีรายละเอียด แต่ทราบว่าถูกแจ้งข้อกล่าวหา ปี 2566)
64	คดีประชาชน ทวิต ข้อความวิจารณ์กลุ่ม ปกป้องสถาบันฯ 2 ข้อความ	ม.112-พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ฯ	อภิวัฒน์ ฯ/ ไม่มีสังกัด	สน.นางเลิ้ง กรุงเทพฯ	อาศัยอยู่ที่ จันทบุรี	ถูกแจ้งข้อกล่าวหา มิ.ย. 2564
65	คดีประชาชน โพสต์กรณี กลุ่มทหารไทยเดินทาง ไปสหรัฐอเมริกาโดย เข้าใจว่าไปฉีดวัคซีน โควิด	พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์	พ.อ.นครสม ฯ/รับมอบ อำนาจจาก กองทัพบก	สน.นางเลิ้ง กรุงเทพฯ	อาศัยอยู่ที่ นครราชสีมา	ถูกแจ้งข้อกล่าวหา ก.ย. 2564
66	คดีประชาชน คอมเมนต์ ข้อความท้ายโพสต์ของ ศูนย์ทนายฯ มีผู้ไปแจ้ง ความคดี 112	หมิ่นประมาท ด้วยการ โฆษณา	ฤทธิชัย ฯ/ ไม่มีสังกัด	สภ.ขาณุวร- ลักษบุรี กำแพงเพชร	อาศัยอยู่ที่ กรุงเทพฯ	เข้ารับทราบข้อกล่าวหา ก.พ. 2567 ต่อมาทั้งศาลชั้นต้นและ ศาลอุทธรณ์ภาค 6 พิพากษา ยกฟ้อง

หมายเหตุ: ตารางข้อมูลนี้ยังไม่ได้นับรวมคดีในปี พ.ศ. 2568 ที่ ธรรมนัส พรหมเผ่า แจ้งความประชาชนนักการเมือง และ สื่อมวลชนซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ทั่วประเทศ ที่จังหวัดพะเยา จำนวนกว่า 270 คดี ด้วยข้อหาหมิ่นประมาทด้วยการโฆษณา²

2 ดู ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, “ตำรวจพะเยาออกหมายเรียกประชาชนข้ามจังหวัด: กรณีธรรมนัส” (26 พฤศจิกายน 2568), สืบค้นวันที่ 12 พฤศจิกายน 2568, เข้าถึงได้ที่ <https://tlhr2014.com/archives/80235>

ภาคผนวกที่ 2

คำร้องขอโอนย้ายคดีของคดีชั้นชนะ

๐ (๗)
คำร้อง / คำแถลง / คำขอ
ขอให้ประธานศาลฎีกาอนุญาตให้ส่ง
โอนคดีไปยังศาล อ่างทอง

คดีหมายเลขดำที่ ๑1129 /๒๕ 64
คดีหมายเลขแดงที่ /๒๕

ศาล จังหวัดนครราชสีมา
วันที่ 17 เดือน พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕ 65
ความ แห่ง

ระหว่าง { พนักงานอัยการ สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีอาญา 4 ภาค 9 โจทก์
[Redacted] จำเลย

ข้าพเจ้า [Redacted] นายจำเลย

เลขประจำตัวประชาชน [Redacted]
เชื้อชาติ ไทย สัญชาติ ไทย อาชีพ นายความ เกิดวันที่ เดือน พ.ศ.
อายุ 39 ปี อยู่บ้านเลขที่ [Redacted] หมู่ที่ - ถนน กรุงเทพมหานคร
ตรอก/ซอย - ตำบล/แขวง [Redacted] อำเภอ/เขต [Redacted]
จังหวัด [Redacted] รหัสไปรษณีย์ 10600 โทรศัพท์ [Redacted]
โทรสาร - ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ -

ขอยื่นคำร้อง / คำแถลง / คำขอ มีข้อความตามที่จะกล่าวต่อไปนี้

ข้อ ๑...คดีนี้ ศาลนัดตรวจพยานหลักฐาน ในวันที่...เนื่องจากจำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ที่ [Redacted] และข้ออ้างตามคำฟ้องว่าจำเลยได้กระทำความผิดนั้น มิได้กระทำในเขตอำนาจของศาลจังหวัดนครราชสีมา โดยตรง แต่เนื่องจากได้มีผู้แจ้งความให้ดำเนินคดีกับจำเลยที่สถานีตำรวจภูธรสุโขทัย เพื่อที่จะให้จำเลย ได้รับความยากลำบากที่ต้องเดินทางจาก [Redacted] ลงมาต่อสู้คดีในจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีปัญหา

หมายเหตุ ข้าพเจ้ารอฟังคำสั่งอยู่ ถ้าไม่รอให้ถึงกำหนดแล้ว

[Signature]
ผู้ร้อง / ผู้แถลง / ผู้ขอ

๒

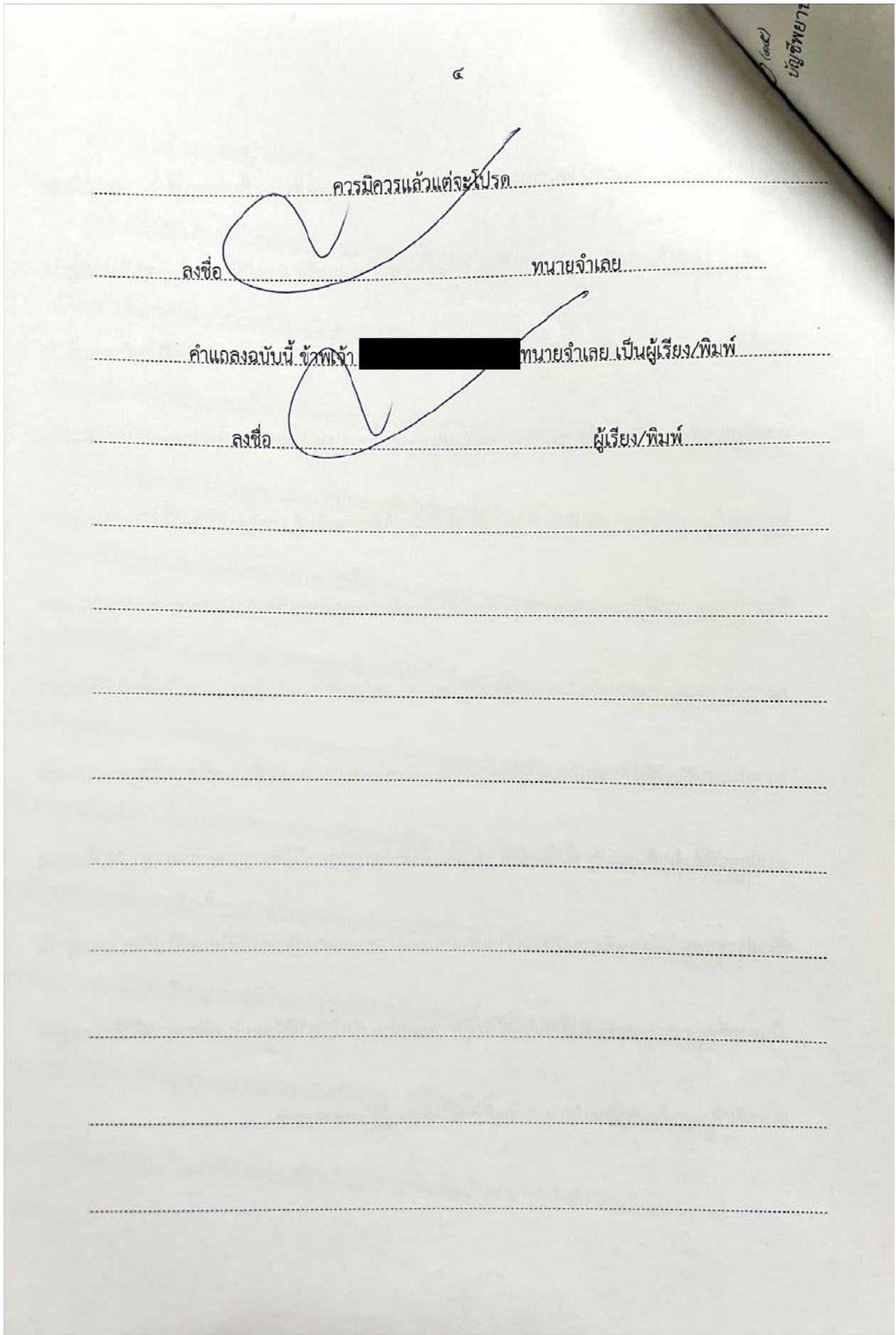
เกี่ยวกับความมั่นคงและความไม่สงบ. ยิ่งทำให้จำเลยเกิดความกดดันและรู้สึกไม่ปลอดภัยที่จะต้องเดินทาง
มาต่อสู้อัย. อันเป็นการจงใจกลั่นแกล้งจำเลยโดยใช้เทคนิคทางกฎหมาย. อีกทั้งยังทราบอีกว่าได้มีการแจ้ง
ความดำเนินคดีกับจำเลยในคดีอื่นๆที่มีลักษณะเดียวกันกับจำเลยในคดีนี้อีกเป็นจำนวนมาก. ซึ่งจำเลยใน
แต่ละคดีต่างมีภูมิลำเนาอยู่ถิ่นอื่นซึ่งมีอยู่ในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา. เช่น อยู่ทางภาคเหนือ. ภาคอีสาน
 เป็นต้น. ทำให้ต้องได้รับความยากลำบากในการต้องเดินทางมาต่อสู้อัยเช่นเดียวกับจำเลยในคดีนี้. ซึ่ง
เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในลักษณะดังกล่าวทำให้เสียระบบและกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมอย่างมาก
ประกอบกันในคดีนี้. จำเลยเป็นผู้ป่วยทางจิตเภท. ยิ่งทำให้จำเลยรู้สึกท้อท้อระแวง. รู้สึกไม่ปลอดภัย. อัน
กระทบต่อภาวะทางจิตใจของจำเลยเป็นอย่างมาก. ซึ่งจำเลยเคยยื่นขอพิจารณาคดีลับหลัง. และศาลได้
พิจารณาแล้วเห็นว่า. จำเลยมีอาการป่วยทางจิตจนเข้ารับการรักษ. [REDACTED]
และโรงพยาบาลต่างๆ. อีกทั้งสุขภาพร่างกายของจำเลยมีอาการอ่อนล้าอยู่ตลอดเวลาขณะอยู่ในห้อง
พิจารณา. ซึ่งศาลได้มีคำสั่งอนุญาตให้จำเลยไม่มาฟังการพิจารณาได้. แต่ไม่รวมวันนัดสืบพยานโจทก์และ
จำเลย. รายละเอียดปรากฏตามรายงานกระบวนการพิจารณา. ลงวันลงวันที่. 20 เมษายน. 2565. ปรากฏอยู่ใน
สำนวนแล้วนั้น. อย่างไรก็ตามการที่จำเลยจำต้องเดินทางจาก [REDACTED] มาต่อสู้อัยที่จังหวัดนครราชสีมา

สิ่งที่ต้องเดินทาง

(๕๐)

๓

ยังส่งผลกระทบต่ออย่างมาก. ต่อสุขภาพจิตใจและสุขภาพร่างกายของจำเลย. ซึ่งกระทบต่อการต่อสู้คดีของจำเลยได้. และเป็นเหตุที่อาจเป็นการขัดขวางต่อการพิจารณาหรือ. นำกลัวว่าจะเกิดความไม่สงบหรือเหตุร้ายอย่างอื่นขึ้นกับจำเลย. หรือกระทบต่อความยุติธรรมที่จำเลยไม่สามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่. ซึ่งเป็นผลมาจากสภาพจิตใจที่เคร่งเครียด. กัดค้นและหวาดระแวง. จนเกิดผลกระทบต่อทางร่างกายและเป็นอุปสรรคในการต่อสู้คดี. ทำให้จำเลยไม่สามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่. ประกอบกับคดีนี้เป็นคดีร้ายแรงมีอัตราโทษสูง. การที่จำเลยไม่สามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่เพราะเหตุเกิดจากปัญหาทางสุขภาพจิต. และผลกระทบต่อสุขภาพกายอันเกิดจากที่ต้องอยู่ในสภาพแวดล้อมที่จำเลยไม่คุ้นเคยและเป็นพื้นที่. ที่มีปัญหาความไม่สงบอันทำให้จำเลยมีความรู้สึกหวาดระแวงและไม่ปลอดภัย. อันเป็นเหตุที่อาจเกิดผลกระทบต่อประโยชน์ที่สำคัญอื่นของรัฐ. ทั้งนี้ยอมเข้าเหตุตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. 26. ด้วยเหตุดังกล่าวขอศาลได้โปรดพิจารณาทำความเข้าใจเห็นเสนอต่อประธานศาลฎีกาขอให้โอนคดีไปยังศาลอาญาซึ่งเป็นศาลที่อยู่ส่วนกลางและเป็นประโยชน์ต่อคู่ความทุกฝ่าย. ทั้งนี้เพื่อให้จำเลยในคดีอาญาได้มีสิทธิต่อสู้คดีอย่างเต็มที่. และเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม. ขอศาลได้โปรดอนุญาต.....

ภาคผนวกที่ 3

หนังสือขอโอนคดีคดีสุชาติ สวัสดิ์ศรี

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ
เลขรับ 2919
วันที่ 21 ต.ค. 2567
เวลา 19.39 น.

ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน (TLHR)

วันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอให้โอนคดีมาทำการสอบสวนที่หน่วยงานในสังกัดของกองบัญชาการสอบสวนกลาง

เรียน พลตำรวจเอก กิตติรัฐ พันธุ์เพชร ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ

อ้างถึง ๑. ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยการโอนคดี และการรวมคดี พ.ศ.๒๕๖๕

๒. คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ ๔๓๗/๒๕๖๕ เรื่อง อำนาจการสอบสวนของหน่วยงานในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. สำเนาบันทึกแจ้งข้อกล่าวหา นายสุชาติ สวัสดิ์ศรี ผู้ต้องหา ฉบับลงวันที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๖๗ ตามสำนวนสอบสวนคดีอาญาที่ ๑๙๘/๒๕๖๖ สถานีตำรวจภูธรศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง

๒. สำเนาคำให้การชั้นสอบสวนของนายสุชาติ สวัสดิ์ศรี ผู้ต้องหา ฉบับลงวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๗ ที่ได้ยื่นต่อพนักงานสอบสวน สถานีตำรวจภูธรศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง

ตามที่พนักงานสอบสวน สถานีตำรวจภูธรศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง ได้รับคำกล่าวโทษจากผู้กล่าวโทษ เมื่อวันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๕ และต่อมาพนักงานสอบสวนได้แจ้งข้อกล่าวหาแก่ข้าพเจ้า นายสุชาติ สวัสดิ์ศรี ว่า กระทำความผิดในข้อหา “กระทำให้ปรากฏแก่ประชาชนด้วยวาจา หนังสือ หรือวิธีอื่นใด อันมิใช่เป็นการกระทำภายในความมุ่งหมายแห่งรัฐธรรมนูญ หรือมิใช่เพื่อแสดงความคิดเห็น หรือติชมโดยสุจริต เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในกฎหมายแผ่นดินหรือรัฐบาล โดยใช้กำลังข่มขืนใจหรือใช้กำลังประทุษร้าย เพื่อให้เกิดความปั่นป่วน หรือกระด้างกระเดื่องในหมู่ประชาชนถึงขนาดที่จะก่อความไม่สงบขึ้นในราชอาณาจักร และโดยทุจริต หรือโดยหลอกลวงนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่บิดเบือนหรือปลอมไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน หรือข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จโดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ประชาชนฯ หรือนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จโดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายต่อการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือโครงสร้างพื้นฐานอันเป็นประโยชน์สาธารณะของประเทศ หรือก่อให้เกิดความตื่นตระหนกแก่ประชาชน” อันเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๑๖ (๑) (๒) และ พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๔ (๑) (๒) โดยอ้างว่าเหตุเกิดในท้องที่ สถานีตำรวจภูธรศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง ซึ่งข้าพเจ้าได้เข้าพบพนักงานสอบสวนตามหมายเรียกและรับทราบข้อกล่าวหาเมื่อวันที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๖๗ โดยให้การ “ปฏิเสธตลอดข้อกล่าวหา” ตามสิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. และได้ให้การในรายละเอียดพร้อมแสดง

พยานหลักฐานประกอบ และขอให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนพยานบุคคลฝ่ายผู้ต้องหาตามสิทธิของผู้ต้องหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๓๑ ตามสำเนาคำให้การ **สิ่งที่ส่งมาด้วย ๒.**

เนื่องจากข้อหาและพฤติการณ์ที่ข้าพเจ้าถูกดำเนินคดีมีความเกี่ยวข้องกับการกระทำอันเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดทางคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๖๐ ทั้งผู้กล่าวโทษในคดีนี้ซึ่งมีแนวคิดทางการเมืองต่างจากข้าพเจ้าได้กล่าวอ้างว่าพบเห็นโพสต์ข้อความและคลิปภาพเคลื่อนไหวในคดีนี้เมื่อวันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๕ จากการที่ได้นำโทรศัพท์เคลื่อนที่ส่วนตัวเข้าอ่านข้อมูลในโปรแกรม Facebook ของตนเองในระหว่างที่ตนหยุดพักรถที่ [redacted] จังหวัดพัทลุง แต่กลับไม่ปรากฏพยานหลักฐานใดทางนิติวิทยาศาสตร์หรือหลักฐานทางดิจิทัลที่พิสูจน์ได้ในทางนิติวิทยาศาสตร์ว่า ผู้กล่าวโทษในคดีนี้ได้พบข้อความและคลิปภาพเคลื่อนไหวในโปรแกรม Facebook ของตนเองเมื่อวันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๕ ณ [redacted] จังหวัดพัทลุงหรือไม่ ข้าพเจ้าจึงขอให้พนักงานสอบสวนทำการสืบสวนและสอบสวนข้อมูลการใช้งานโทรศัพท์ของผู้กล่าวโทษซึ่งได้ใช้ตรวจสอบข้อมูลข่าวสารตามวัน เวลา และสถานที่ ที่กล่าวอ้าง ว่าพบการรับส่งสัญญาณหรือปรากฏสัญญาณของเครือข่ายผู้ให้บริการตามเบอร์โทรศัพท์ของผู้กล่าวโทษไว้ ณ ที่เกิดเหตุตามที่กล่าวอ้างจริงหรือไม่ เพราะหากเมื่อข้อเท็จจริงปรากฏชัดว่าข้อมูลการใช้โทรศัพท์ของผู้กล่าวโทษไม่ได้ปรากฏตามที่กล่าวอ้างแล้วย่อมส่งผลให้พนักงานสอบสวน สถานีตำรวจภูธรศรีนครินทร์ ไม่มีอำนาจสอบสวนในคดีนี้มาตั้งแต่นั้น

คดีนี้ผู้กล่าวโทษได้กล่าวโทษยืนยันว่า ข้าพเจ้าได้โพสต์ข้อความในโปรแกรม Facebook ของข้าพเจ้าเมื่อวันที่ ๒๙ ตุลาคม ๒๕๖๕ ใช้ชื่อ Facebook ว่า [redacted] และในชั้นสอบสวนข้าพเจ้าได้ให้การปฏิเสธแล้วว่า เอกสารที่เป็นรูปใบหน้าของข้าพเจ้าและชื่อภาษาอังกฤษ [redacted] นั้น แม้จะเป็นใบหน้าและชื่อภาษาอังกฤษที่อ่านออกเสียงเป็นชื่อของข้าพเจ้าก็ตาม แต่เอกสารดังกล่าวไม่น่าเชื่อถือและไม่อาจยืนยันได้ว่าเป็นภาพโปรไฟล์หรือหน้าเพจ Facebook ของข้าพเจ้าที่มีอยู่ในระบบคอมพิวเตอร์จริงหรือไม่ เนื่องจากในความคิดที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดทางคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๖๐ นั้น พยานหลักฐานจากจากระบบคอมพิวเตอร์อาจเกิดจากการ ทำขึ้น ตัดต่อ เปลี่ยนแปลง แก้ไข พยานหลักฐานโดยผ่านกระบวนการทางอิเล็กทรอนิกส์ได้ ประกอบกับในวันที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๖๗ ซึ่งเป็นวันรับทราบข้อกล่าวหา ข้าพเจ้าไม่สามารถตรวจสอบพยานเอกสารหรือหลักฐานประกอบคำให้การของผู้กล่าวโทษได้ ทำให้ข้าพเจ้าไม่อาจทราบว่าเป็นโพสต์ข้อความในโปรแกรม Facebook ของข้าพเจ้าจริงหรือไม่ และข้อความดังกล่าวที่ผู้กล่าวหาแจ้งดำเนินคดีแก่ข้าพเจ้านั้นเกิดจากการทำขึ้น ตัดต่อ แก้ไข ดัดแปลง หรือไม่

ข้าพเจ้าขอเรียนว่าตั้งแต่ปี ๒๕๖๕ เป็นต้นมามีกลุ่มบุคคลที่เห็นต่างทางการเมืองได้มีการเข้าร้องทุกข์กล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวนในท้องที่ต่างๆ ในต่างจังหวัดและเป็นพื้นที่ห่างไกลกับบุคคลที่ใช้สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญในการแสดงออกทางการเมืองผ่านระบบออนไลน์หรือระบบคอมพิวเตอร์ ซึ่งการเข้าร้องทุกข์กล่าวโทษ ในลักษณะดังกล่าวมักจะระบุข้อหาที่เกินเลยหรือร้ายแรงไปมากกว่าพฤติกรรมการกระทำ ทำให้เกิดภาระกับผู้ถูกกล่าวโทษหรือผู้ถูกกล่าวหาและผู้ต้องหาซึ่งจะต้องเดินทางไปรับทราบข้อกล่าวหาและเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมในพื้นที่ห่างไกล บางรายต้องเดินทางจากพื้นที่ซึ่งห่างไกลกว่า ๑,๐๐๐ กิโลเมตร ซึ่งจะต้อง

ผลงาน ต้องมีค่าใช้จ่าย กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ต้องหาและครอบครัวเป็นอย่างมาก ^๓ ที่สำคัญต้องถูกแจ้งข้อกล่าวหาและตกเป็นผู้ต้องหาในข้อหาที่ร้ายแรงกว่าความเป็นจริง ทั้ง ๆ ที่คดีในลักษณะดังกล่าวพนักงานสอบสวนจะต้องพิจารณาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายอย่างถี่ถ้วนก่อนรับคำกล่าวโทษและก่อนแจ้งข้อกล่าวหา และคดีลักษณะนี้ควรจะได้รับพิจารณาหรือการร้องทุกข์กับพนักงานสอบสวนในส่วนกลางซึ่งรับหน้าที่โดยตรง มิฉะนั้นแล้วหากสำนักงานตำรวจแห่งชาติปล่อยให้มีการรับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษในคดีลักษณะแบบนี้ไว้ในหลายท้องที่โดยไม่มีระเบียบ หรือข้อปฏิบัติ หรือข้อสั่งการที่ชัดเจนจะทำให้ถูกบุคคลเหล่านั้น ถูกกลั่นแกล้งหรือถูกดำเนินคดีในลักษณะกลั่นแกล้งได้ สำนักงานตำรวจแห่งชาติจึงควรมีข้อปฏิบัติที่ชัดเจนในการรับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษเกี่ยวกับคดีลักษณะข้างต้นไว้ให้เป็นบรรทัดฐานว่าควรจะมีหน่วยงานใด หน่วยงานหนึ่งเฉพาะที่เป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบในการสอบสวนและมีความเห็นทางคดีเสนอพนักงานอัยการต่อไป เพื่อป้องกันมิให้เกิดการใช้ช่องว่างของกฎหมายกลั่นแกล้งกันในหมู่ประชาชน

สำหรับคดีของข้าพเจ้า นั้น ข้าพเจ้ามีภูมิลำเนาอยู่ [redacted] แต่ต้องเดินทางไปรับทราบข้อกล่าวหาที่จังหวัดพัทลุง ซึ่งเป็นพื้นที่ห่างไกลจากภูมิลำเนาเกือบ ๑,๐๐๐ กิโลเมตร ประกอบกับข้าพเจ้าอายุเกือบ ๘๐ ปี แล้ว การมีภาระที่จะต้องเดินทาง มีผลกระทบต่อสุขภาพ รวมทั้งกระทบต่อการดำเนินชีวิตและค่าใช้จ่ายเป็นอย่างมาก การรับคดีของพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง ไว้สอบสวนคดีนี้ทำให้กระทบสิทธิเสรีภาพของข้าพเจ้าอย่างร้ายแรง

เมื่อพิจารณาระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยการโอนคดี และการรวมคดี พ.ศ.๒๕๖๕ ข้อ ๗ (๑) ถึง (๔) ประกอบ ข้อ ๙ (๓) ตามอ้างถึง ๑. ซึ่งมีท่านในฐานะผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติเป็นผู้รักษาการตามระเบียบนี้แล้ว ข้าพเจ้าเห็นว่าเงื่อนไขการโอนคดีของระเบียบ ข้อ ๗ (๑) ถึง (๔) ประกอบ ข้อ ๙ (๓) นั้น คดีของข้าพเจ้าเข้าลักษณะหลักเกณฑ์ที่สามารถโอนคดีจากสถานีตำรวจภูธรศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง ตำรวจภูธรภาค ๙ มายังกองบัญชาการสอบสวนกลาง หรือกองบังคับการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมเทคโนโลยี (ปอท) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีบุคลากรที่มีความสามารถในการสอบสวนคดีความผิดที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ หรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งมีเครื่องมือและเทคโนโลยีที่สามารถตรวจสอบข้อมูลคอมพิวเตอร์ของผู้กล่าวโทษได้ว่ามีข้อเท็จจริงเป็นไปตามที่กล่าวหาในคดีนี้หรือไม่ ประกอบกับกองบังคับการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมเทคโนโลยี มีที่ทำการไม่ห่างไกลจากภูมิลำเนาของข้าพเจ้ามากนัก และหากมีการสอบสวนที่กองบังคับการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมเทคโนโลยีดังกล่าวนี้ การฟ้องคดีก็จะมีขึ้นที่ศาลอาญา ซึ่งจะสะดวกแก่ผู้ต้องหาในการเดินทางและเข้าต่อสู้คดีมากกว่าที่จะต้องดำเนินกระบวนการยุติธรรมทั้งหมดที่จังหวัดพัทลุง อีกทั้งคดีที่มีการแจ้งข้อหาแก่ข้าพเจ้านั้นก็เป็นคดีที่มีความยุ่งยาก สลับซับซ้อน และการทำการสอบสวนหรือพิจารณาสั่งคดีที่สถานีตำรวจภูธรศรีนครินทร์จังหวัดพัทลุง นั้น ข้าพเจ้าในฐานะผู้ต้องหาอาจจะไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการสอบสวน ซึ่งข้อเท็จจริงดังกล่าวนี้เป็นเหตุผลให้สามารถทำการโอนคดีไปสอบสวนยังอีกหน่วยงานหนึ่งได้ตามระเบียบ ข้อ ๗ (๑) ถึง (๔) ประกอบ ข้อ ๙ (๓) ประกอบกับคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ ๔๓๗/๒๕๖๕ เรื่อง อำนาจการสอบสวนของหน่วยงานในสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ตามอ้างถึง ๒. ข้อ ๓.๘ นั้น กองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับ

อาชญากรรมทางเทคโนโลยี ก็มีอำนาจสอบสวนความผิดที่มีโทษทางอาญาเกี่ยวกับเทคโนโลยีที่ราชอาณาจักร^๔ ได้แก่ การกระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยคอมพิวเตอร์ การกระทำความผิดอาญาตามกฎหมายอื่นที่ใช้คอมพิวเตอร์หรือเทคโนโลยีอื่น รวมทั้งความผิดอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยในข้อ ๓.๘.๑ คดีที่ส่งผลร้ายแรงต่อการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศความมั่นคงปลอดภัยสาธารณะ การบริการสาธารณะ หรือระบบสาธารณสุข ๓.๘.๒ คดีความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงในราชอาณาจักร... และ ๓.๘.๓ คดีความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์คดีความผิดตามกฎหมายอื่นที่ใช้คอมพิวเตอร์หรือเทคโนโลยีอื่นหรือเป็นเครื่องมือหรือช่องทางในการกระทำความผิด

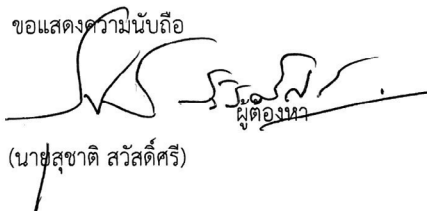
เมื่อข้อเท็จจริงและพฤติการณ์การกระทำความผิดที่ถูกแจ้งข้อกล่าวหาในคดีนี้ต้องด้วยระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยการโอนคดี และการรวมคดี พ.ศ.๒๕๖๕ ข้อ ๗ (๑) ถึง (๔) ประกอบ ข้อ ๙ (๓) และความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๑๖ (๑) (๒) และ พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๔ (๑) (๒) ที่ถูกแจ้งข้อกล่าวหาที่เป็นคดีความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงในราชอาณาจักรและเป็นคดีความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์คดีความผิดตามกฎหมายอื่นที่ใช้คอมพิวเตอร์หรือเทคโนโลยีอื่นหรือเป็นเครื่องมือหรือช่องทางในการกระทำความผิด ที่อยู่ในอำนาจการสอบสวนของกองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี ตามคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ ๔๓๗/๒๕๖๕ เรื่อง อำนาจการสอบสวนของหน่วยงานในสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ อ้างถึง ๒ ข้อ ๓.๘ แล้ว

ข้าพเจ้าในฐานะผู้ต้องหาจึงเรียนมายังท่านในฐานะผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติซึ่งเป็นผู้รักษาการตามระเบียบ ที่อ้างถึง ๑ เพื่อขอให้ใช้อำนาจตามระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยการโอนคดี และการรวมคดี พ.ศ.๒๕๖๕ ข้อ ๗ (๑) ถึง (๔) ประกอบ ข้อ ๙ (๓) ให้โอนคดีจากสถานีตำรวจภูธรศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง ตำรวจภูธรภาค ๙ มายังกองบัญชาการสอบสวนกลาง เพื่อทำการสอบสวนและสั่งคดีที่กองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี ด้วย

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

ลงชื่อ

ผู้ต้องหา

(นายสุชาติ สวัสดิ์ศรี)

